

Analýza vysílání České televize po útoku na FF UK

Marína Urbániková, Masarykova univerzita

Johana Kotišová, Vrije Universiteit Brussel

Únor 2024, Praha – Brusel

Obsah

Shrnutí.....	4
1. Úvod.....	6
2. Mezinárodní perspektiva: principy pokrývání masové střelby.....	9
2.1 Obecné principy	9
Dočasný posun rolí	9
Nebezpečí nápodoby vs. přesnost a zodpovědné zdrojování	9
Kontext a komplexita	10
Vizuální a lingvistické aspekty.....	10
Sociální média a hoaxy	11
2.2 Principy zobrazování pachatele, motivu a případných „manifestů“	11
Princip „no notoriety“	11
Používání materiálů a „manifestů“ vytvořených a šířených pachatelem	12
Zobrazování motivů a role duševního onemocnění	12
2.3 Zobrazování obětí, komunikace s přeživšími, pozůstalými a svědky	13
Zdrženlivost v informování o obětech.....	13
Komunikace s přeživšími, pozůstalými, svědky	13
Ochrana rodiny pachatele	13
2.4 Dopad na publika, novináře a novinářky	14
3. Analýza vysílání České televize po útoku na FF UK	15
3.1 Obecné principy	15
3.1.1 Aktuálnost a rychlost pokrytí.....	15
3.1.2 Přesnost informací.....	17
3.1.3 Témata a rámce	19
3.1.4 Relevantnost a variabilita mluvčích	23
3.1.5 Variabilita použitých zpravodajských forem.....	29
3.1.6 Práce s informacemi v kontextu bezpečnosti zasahujících složek a dalších osob na místě ..	30
3.1.7 Práce s nejistotou a působení proti šíření misinformací a dezinformací.....	31
3.1.8 Jazyková a vizuální emocionalita.....	33
3.1.9 Znepokojivé a drastické záběry	36
3.1.10 Informace o psychologické či jiné pomoci ve vysílání	38
3.2 Zobrazování činu a pachatele	39
3.2.1 Zveřejňování jména pachatele	39
3.2.2 Zobrazování podoby pachatele	40

3.2.3	Detaily strategie, zbraní, postupu pachatele.....	42
3.2.4	Jazyková a vizuální heroizace/romantizace.....	43
3.2.5	Používání materiálů vytvořených střelcem.....	44
3.2.6	Spekulace o duševních onemocněních.....	47
3.2.7	Používání mýtu vyvrhele nebo osamělého vlka.....	49
3.3	Zobrazování obětí a komunikace se svědky, přeživšími a pozůstalými.....	50
3.3.1	Způsob informování o obětech a přeživších.....	50
3.3.2	Komunikace s přeživšími, pozůstalými a svědky.....	52
4.	Závěr.....	55
1.	Obecné principy pokrývání útoku.....	55
2.	Zobrazování činu a pachatele.....	57
3.	Zobrazování obětí a komunikaci se svědky, přeživšími a pozůstalými.....	58
5.	Zdroje.....	60

Shrnutí

Cílem tohoto textu bylo přispět do širší diskuse o mediálním pokrývání masové střelby prostřednictvím analýzy vysílání České televize a jeho srovnání s vysíláním vybraných komerčních televizních stanic. Analýza zahrnuje mimořádné vysílání ČT24, CNN Prima News a TV Nova (od 21. prosince 15:00 do 22. prosince 12:00) a hlavní zpravodajské relace všech tří stanic v den útoku a dvou následujících dnech (21. až 23. prosince).

Přístup ČT k pokrývání střelby na FF UK lze celkově hodnotit jako uměřený, věcný, korektní a poskytující dobrou službu veřejnosti. ČT také postupovala obecně v souladu s Kodexem ČT. Z analýzy vyplývají následující závěry:

- Reakce ČT na útok byla velice promptní (nejrychlejší ze tří analyzovaných televizních stanic); ČT rychle reagovala i na postupné zpřesňování informací. V souladu s čl. 19.1 Kodexu ČT¹ zprostředkovala divákům informace o mimořádné události, která ohrozila nebo narušila běžný život. Rozsah pokrytí byl adekvátní vážnosti dopadů na studentstvo FF UK, akademickou obec, obyvatelstvo Prahy i celé České republiky. ČT souladu s čl. 5.2² a čl. 19.3 Kodexu ČT³ o události informovala věcně, rychle, přesně, zpočátku věnovala pozornost především aktuálnímu vývoji události a její prognóze a poté se věnovala analýze příčin a důsledků. Dílčí nepřesnosti se týkaly nepřesných parafrází zdrojů, kvůli kterým byly někdy neověřené informace prezentovány jako fakta, a v jednom případě nepřesného uvedení zdroje.
- Analyzované vysílání ČT pokrylo všechna klíčová témata pojící se s událostí a dostalo rolím a úkolům, jež mají média (zvláště média veřejné služby) v čase krize naplňovat: informovalo, monitorovalo a zpětně hodnotilo postup bezpečnostních složek, analyticky otevíralo složitější témata, jako je bezpečnost ve školách nebo podmínky držení zbraní, obšírně informovalo o možnostech psychologické pomoci a snažilo se posilovat společenskou soudržnost a solidaritu.
- ČT dala ve sledovaném období prostor široké škále mluvčích: a) svědkům a svědkyním události, zasaženým osobám, pozůstalým a také zástupcům a zástupkyním univerzit (34); b) expertům a expertkám (24), především z oblasti bezpečnosti a psychologie; c) politikům a političkám (20); d) představitelům a představitelkám jednotlivých složek integrovaného záchranného systému a orgánů činných v trestním řízení (27); a e) dalším zdrojům (7), například z řad církve.
- V souladu s čl. 19.5 Kodexu ČT⁴ činnost štabu ČT na místě nijak nepřekážela poskytování pomoci. Ve vysílání ČT ovšem nastaly tři momenty, kdy nebyla dodržena zásada nezveřejňovat informace, které by mohly narušit probíhající zásah, komplikovat práci záchranných složek či vystavit riziku osoby na místě (šlo o dvojí verbální sdělení informace o pohybu ukrývajících se osob a jedno zobrazení ukrývajících se osob a zasahujícího policisty). Všechny tři případy nastaly v období, kdy ještě nebylo známo, zda je střelec eliminován a zda nemá komplice.
- Z hlediska práce s nejistotou a působení proti šíření misinformací a dezinformací platí, že ČT se držela informací poskytovaných zasahujícími složkami, případně politickými aktéry. ČT, až na ojedinělé dílčí nepřesnosti, korektně reprodukovala a parafrázovala oficiální sdělení, odkazovala na zdroje informací a opakovaně upozorňovala také na to, které informace zatím nejsou ověřené.

¹ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-19-kriticke-situace/>

² <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-5-peco-o-informace-ve-zpravodajstvi-a-aktualni-publicistice/>

³ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-19-kriticke-situace/>

⁴ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-19-kriticke-situace/>

- Reportování ČT bylo z hlediska formy a stylu věcné a střízlivé, bez zbytečné melodramatičnosti a patosu. V souladu s čl. 1.7 Kodexu ČT⁵ vysílání v divácích neodůvodněně nevyvolávalo pocity úzkosti či strachu, v souladu s čl. 19.3 Kodexu ČT⁶ v projevech redaktorů ani při využívání vizuálního materiálu a rozhovorů nepřevažovaly emoce a ČT událost nevyužívala ke zvyšování sledovanosti.
- ČT neodvysílala záběry, které by bylo možné považovat za zcela zjevně drastické; pracovala ale s citlivými a znepokojivými zobrazeními. Ty sice vždy měly informační hodnotu, ale v případě zvláště znepokojivých záběrů doporučujeme na jejich odvysílání publikum dopředu upozornit a také omezit využívání citlivých záběrů jako prostých ilustračních záběrů.
- Postup ČT ohledně zveřejňování jména pachatele nebyl jednotný. V samotném mimořádném vysílání ČT24 ani v Událostech identita střelce odhalena nebyla; ve vysílání ČT ale tato informace zazněla v pořadu Události v regionech. Zde se přikláníme k praxi neopakovat jméno střelce bez zvláštního důvodu a doporučujeme také sjednocení postupu.
- ČT s jedinou výjimkou (zveřejnění videa zachycujícího policejní zásah natočeného novinářem nacházejícím se v blízkosti zasahujícího policisty) dodržovala pravidlo nezobrazovat plnou podobu pachatele. I zde doporučujeme sjednotit přístup a podobu pachatele ve všech případech upravovat páskou nebo rozostřením obličeje (pokud situace nevyžaduje opak, například byl-li by pachatel hledán policií). ČT v souladu s čl. 17 Kodexu ČT⁷ zobrazovala pachatele během jeho střelby výjimečně a obvykle z dobrých důvodů. Za nevhodné ale považujeme užívání záběrů na mířícího střelce a konkrétní vražednou zbraň použitou při útoku jako ilustračních snímků v kontextu debat o legislativě upravující držení zbraně nebo o prověřování spojitosti střelby na FF UK s vraždami v Klánovicích.
- Ve vysílání ČT byla věnována poměrně velká pozornost typu a účinnosti použité zbraně. Ne vždy bylo přítom zjevné, proč je tak podrobné informování nezbytné. Zde se přikláníme k praxi minimalizovat pozornost zbraním a postupům pachatele, a to kvůli omezení rizika nápodoby.
- Ve vysílání ČT jsme nezaznamenaly žádné prvky explicitní či implicitní heroizace útočníka ani živění mýtu osamělého vlka či vyvrhele. ČT se také vystríhala spekulací o duševním onemocnění střelce. K diskuzi je adekvátnost ojediněle použitého slovního spojení „šílený střelec“.
- ČT nezobrazila „detailní záběry na mrtvé, raněné či šokem vyšinuté lidi“; postupovala tak v souladu s článkem 17.6 Kodexu ČT⁸, podle kterého lze výjimečně zařadit i tyto záběry, což se ale nestalo. V analyzovaném vysílání ČT jsme identifikovaly několik potenciálně citlivých zobrazení přeživších. Domníváme se, že vzhledem k mimořádně vypjaté životní situaci, ve které se zobrazované osoby nacházely, je vhodné tyto záběry vždy upravit tak, aby tyto osoby nebylo možné identifikovat, což se ne vždy dělo. Považujeme také za vhodné používat tyto citlivé záběry pouze v situacích, kdy je to z novinářského hlediska nevyhnutelné, a nepracovat s nimi jako s běžnými ilustračními záběry.
- V analyzovaném vysílání ČT se neobjevilo nic, co by naznačovalo neetický přístup novinářů a novinářek k lidem přímo nebo nepřímo zasaženým střelbou. ČT v souladu s čl. 15.1 Kodexu ČT⁹ respektovala právo každého učinit předmětem svobodného rozhodnutí, co ze svého soukromí zpřístupní jiným osobám, a v souladu s čl. 16.5¹⁰ k natáčení respondenty nijak nenuťila. I tak ale v analýze upozorňujeme na několik míst, kde by bylo možné rozhovory se svědky či blízkými přeživších vést poněkud citlivěji.

⁵ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-1-divak-obcan-na-prvnim-miste/>

⁶ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-19-kriticke-situace/>

⁷ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-17-zobrazovani-nasili/>

⁸ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-17-zobrazovani-nasili/>

⁹ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-15-respekt-k-soukromi/>

¹⁰ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-16-pravidla-pri-nataceni/>

1. Úvod

Útok střelce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (FF UK) dne 21. prosince 2023, který si vyžádal čtrnáct obětí¹¹ a více než dvě desítky raněných, představoval tragickou a náročnou událost pro celou českou společnost. Tato mimořádná situace kladla zvýšené nároky také na média. Jejich role se v čase podobně nových a nečekaných krizí mění a význam stoupá. Zároveň se v mnohých ohledech nemohou spolehnout na své obvyklé profesní rutiny, mají výrazně méně času na přípravu, a jejich práce je navíc pod velkým společenským drobnohledem.

Klíčovým úkolem médií, a to zejména v době krizí, je přinést lidem rychlé, přesné a ověřené informace, aby se mohli v nové a nepřehledné situaci zorientovat, a tím se zmírnila jejich úzkost, a aby se předešlo šíření spekulací, misinformací a dezinformací. Média by také měla poskytovat praktické a užitečné informace například o tom, kam se obrátit o pomoc nebo jak se chovat v podobných situacích. Dále by měla naplňovat svoji kontrolní a kritickou roli, tedy prověřovat postup orgánů veřejné moci a dalších aktérů a upozorňovat na případné nedostatky. Jejich širším úkolem je pak zvyšovat povědomí a stimulovat diskuzi o společenských problémech, které mohou k daným krizovým situacím přispívat, což v případě masové střelby může znamenat otevírání témat, jako je regulace držení zbraní, nastavení bezpečnostních opatření, dostupnost psychologické a psychiatrické péče a podobně. V neposlední řadě média mohou a mají v těchto výjimečných chvílích podporovat solidaritu a společenskou soudržnost a přispívat ke smíření a hojení ran.

Zároveň by média při plnění těchto funkcí a úkolů měla postupovat tak, aby nenapomáhala útočníkovi, nekomplikovala práci zasahujícím složkám, nikoho nepoškozovala (zejména oběti a jejich blízké), neinspirovala k opakování podobných činů, netraumatizovala publikum, nevytvářela zbytečné senzace, nešířila ve společnosti strach a nepřispívala k panice. V mnohých aspektech to znamená jít proti obvyklé mediální logice a selektivně potlačovat zpravodajský instinkt, který velí zjistit a zveřejnit co nejvíce informací v co nejkratší době.

Na rozdíl od mnohých zahraničních médií, zejména těch v USA, byla masová střelba na FF UK pro domácí média situací do značné míry novou. O tom, že samotní novináři a novinářky průběžně hledali hranice toho, jak o ní referovat, svědčí i šíře a intenzita diskuze, která se na toto téma spustila bezprostředně po útoku. Samotná novinářská obec i širší veřejnost diskutovaly zejména o čtyřech tématech.

V první řadě šlo o obecné téma ověřování informací, a to například v kontextu zveřejnění informace o domnělém účtu vraha na sociální síti Telegram, o němž dosud není jasné, zda skutečně patřil střelci. Druhým sporným tématem byl rozsah poskytovaných informací v průběhu probíhajícího zásahu, například zveřejnění záběrů na studenty a studentky ukrývající se na římse budovy. Třetím okruhem byl rozsah poskytovaných informací o střelci: zda uvádět jeho jméno a fotografii (a pokud ano, v jaké formě a úpravě), kolik pozornosti věnovat jeho životu a detailům ze soukromí, jak moc rozebírat jeho motivaci, zda přinášet záběry na střelce přímo v místě činu a nakolik podrobně referovat o způsobu provedení činu vzhledem k riziku nápodoby. Čtvrtý okruh se týkal samotných obětí a přeživších: otázek, zda je vhodné zveřejňovat živé záběry na vyděšené lidi, v jakém rozsahu informovat o obětech a jejich blízkých

¹¹ Na místě kromě toho také zahynul sám pachatel.

(zda uvádět jejich jména, fotografie, příběhy), jak a kdy oslovovat a kontaktovat přeživší a svědky, jak s nimi citlivě vést rozhovor.

Prohlášení a doporučení pro média v krátké době vydala Komise pro etiku při Syndikátu novinářů ČR¹², Centrum pro mediální etiku a dialog při Masarykově univerzitě¹³ a spolek Ženy v médiích¹⁴. Výzvy novinářům a novinářkám adresovalo vedení FF UK¹⁵ a ministr vnitra Vít Rakušan¹⁶. Kritický otevřený dopis českým redakcím napsali též studenti a studentky žurnalistiky a komunikačních studií.¹⁷ Svůj přístup a postup vysvětlovaly publiku i jednotlivé redakce a média.¹⁸ Zpětná reflexe toho, jak se k tragédii na FF UK postavila česká média, byla také předmětem debaty v Knihovně Václava Havla¹⁹ nebo vysílání týdeníku Newsroom ČT24²⁰.

Cílem tohoto textu je přispět do diskuze o výše naznačených otázkách a dilematech a poskytnout reflexi, jak se se svými úkoly a povinnostmi při pokrývání útoku na FF UK vypořádala Česká televize coby médium veřejné služby, jehož povinnosti a úkoly jsou vymezeny samostatným zákonem²¹, statutem²² a kodexem²³.

V souladu se zadáním je předmětem analýzy mimořádné vysílání ČT24 (od 21. prosince 15:00 do 22. prosince 12:00), hlavní zpravodajské relace ČT ve dnech bezprostředně po útoku (21. až 23. prosince) a srovnání vysílání ČT s relevantním vysíláním komerčních televizních stanic CNN Prima News a TV Nova.

Dle zadání se analýza v obou částech zaměří zejména na:

- aktuálnost a rychlost pokrytí události;
- relevantnost a variabilitu mluvčích;
- jazykovou analýzu promluv moderátorů/redaktorů vzhledem k unikátnímu charakteru události i emocionálnímu dopadu tragédie;
- etické aspekty spojené s prezentovanými informacemi – využití živých záběrů v kontextu bezpečnosti zasahujících složek i potenciálních obětí, práce s informacemi o pachateli a obětech, zveřejňování detailů činu (relevance informací vs detaily přispívající k „heroizaci“ pachatele);
- posun důrazu prezentovaných témat v čase – od prvotních informací k celospolečenským dopadům a možným způsobům vyrovnávání se s tragédií (psychologická pomoc atp.).

¹² <https://www.syndikat-novinaru.cz/aktuality/3573/>

¹³ <https://www.medialnietika.cz/jak-reportovat-o-masovych-strelbach/>

¹⁴ <https://www.linkedin.com/feed/update/urn:li:activity:7144042794771238913/>

¹⁵ <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1097181328-udalosti/223411000101223/cast/1018645/>

¹⁶ <https://denikn.cz/minuta/1314110/>

¹⁷ <https://media.fsv.cuni.cz/2023/12/22/otevreny-dopis-studentu-a-studentek-zurnalistiky-a-komunikacnich-studii-ceskym-redakcim/>

¹⁸ Např. <https://www.reflex.cz/clanek/komentare/122434/martin-bartkovsky-je-jen-jedna-vec-kerou-potrebujete-vedet-o-vrahovi-z-filozoficke-fakulty-uk.html>; <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/redakce-sefredaktor-seznam-zprav-ticho-pieta-a-jak-referovat-o-tragedii-242421>; <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/nazory-komentare-tezke-dny-ze-kterych-si-i-novinari-vezmou-ponauceni-242552>; <https://plus.rozhlas.cz/sefredaktor-bartkovsky-novinari-maji-pusobit-jako-filtr-pro-verejnost-ne-davat-9152092>

¹⁹ <https://www.vaclavhavel.cz/cs/index/kalendar/2385/debata-jak-se-k-tragedii-na-ff-uk-postavila-ceska-media>; záznam zde: <https://www.youtube.com/watch?v=fQNPFeVjSHk>;

²⁰ <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11030967025-newsroom-ct24/224411058170002/>

²¹ <https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/1801.pdf?v=2>

²² <https://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/statut-ct/pdf/statut-ct.pdf?verze=2023-11-15>

²³ <https://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/kodex-ct/pdf/kodex-ct.pdf>

Analýza hlavních zpravodajských relací se kromě toho zaměří také na:

- tematické rámování, pohledy z různých perspektiv;
- variabilitu použitých zpravodajských forem.

I když je pokrývání masové střelby pro česká média situací z velké části novou—a nezbývá než doufat, že zkušenosti v tomto směru nebudou přibývat—, vzhledem k výskytu a četnosti podobných událostí v jiných zemích, zejména v USA, je možné i vhodné využít zkušenosti a poznatky ze zahraničí. Nejprve proto shrneme pravidla a principy reportování o masové střelbě používané zahraničními a mezinárodními mediálními organizacemi, jakož i doporučení různých vzdělávacích a výzkumných center a institutů, včetně poznatků z empirického výzkumu. Tyto principy, pravidla a doporučení spolu s výše uvedeným zadáním tvoří základní rámec, od kterého se pak odvíjí následná analýza vysílání. Nepovažujeme je ale za dogmatická a jsme si také vědomy limitů jejich uplatnitelnosti v odlišném kulturním kontextu.

Zároveň se domníváme, že mnoho dílčích otázek nemá jednoznačně správné nebo nesprávné řešení a jednotlivé redakce by měly mít prostor pro vlastní uvážení a vyhodnocení, jaký postup zvolí. I v samotné analýze proto budeme rozlišovat mezi spornými aspekty, kde lze najít dobré argumenty pro různé přístupy, a tedy jde spíše o námět pro další diskuzi, a aspekty, které již víceméně jednoznačně jdou proti doporučené dobré praxi.

2. Mezinárodní perspektiva: principy pokrývání masové střelby

V této části shrnujeme principy reportování o masové střelbě používané vybranými zahraničními nebo mezinárodními mediálními organizacemi (BBC, The Washington Post, NPR, The New York Times, NBC) a doporučené relevantními mediálně-výzkumnými a vzdělávacími instituty a projekty (Dart Center for Journalism and Trauma a Poynter Institute).

Tyto zdroje většinou označují určitou událost jako masovou střelbu (či obecněji masové zabíjení) v případě, že při ní dojde k zabití, resp. zastřelení čtyř a více osob vyjma pachatele.²⁴ Principy doplňujeme dostupnými akademickými poznatky o působení médií během a po masové střelbě.²⁵ Shrnujeme je ve čtyřech podkapitolách: obecné principy (kap. 2.1), principy zobrazování pachatele, motivu a případných „manifestů“ (kap. 2.2), zobrazování obětí, komunikace s přeživšími, pozůstalými a svědky (kap. 2.3) a dopad na publika, novináře a novinářky (kap. 2.4). Z těchto principů a poznatků pak odvozuje analytická kritéria, na která se soustředíme v následující analýze.

2.1 Obecné principy

Dočasný posun rolí

Role novinářek a novinářů se těsně po podobných tragédiích posouvají od kriticko-monitorovacích, včetně role „hlídacího psa,“ ke kolaborativně-facilitativním, které zahrnují regulaci emocí ve veřejné sféře a také spolupráci se státními institucemi, například bezpečnostními složkami.²⁶ Je proto na místě zahrnout do zpravodajství informace o linkách psychologické či jiné pomoci.²⁷

Samozřejmostí je prioritou na jakékoliv zjištěné hrozby upozornit policii a následovat její instrukce, včetně žádostí vynechat z bezpečnostních důvodů určité záběry či informace z vysílání. Novináři a novinářky především nesmí zveřejňovat bezpečnostní detaily nebo citlivé informace, které by mohly pachatelům útoku napomoci, a spekulovat o možných dalších cílech útoku, a tím v publiku vyvolávat nepodložený strach.²⁸

Nebezpečí nápodoby vs. přesnost a zodpovědné zdrojování

Zahraníční a mezinárodní média pracují s výzkumem podepřenou tezí, že způsob, jakým o masové střelbě informují, ovlivňuje pravděpodobnost nápodoby masové střelby (tzv. Columbine efekt), a

²⁴ Buzbee, S. (2023). How The Washington Post covers mass shootings. *The Washington Post*.

<https://www.washingtonpost.com/nation/2023/10/26/mass-shootings-journalism-reporting/>, Wides-Muñoz, L. (2023). A Journalist's guide to reporting on mass shootings. *NBCU Academy*. <https://nbcuacademy.com/mass-shootings-media/>

²⁵ Fenomén se pravidelně odehrává v USA, v menší míře v Evropě a dalších oblastech; proto i většina zdrojů v této části analýzy pracuje s daty a zkušenostmi z anglofonních kontextů, kde mají novináři a novinářky s pokrýváním masové střelby bohaté zkušenosti. Doplňkově pracujeme s daty z Norska a mezinárodních projektů.

²⁶ Chouliaraki, L. (2004). Watching 11 September: The politics of pity. *Discourse & Society*, 15(2–3), 185–198.

<https://doi.org/10.1177/0957926504041016>. Hanitzsch, T., & Vos, T. P. (2018). Journalism beyond democracy: A new look into journalistic roles in political and everyday life. *Journalism*, 19(2), 146–164. <https://doi.org/10.1177/1464884916673386>.

Richards, B. (2014). *Emotional governance: Politics, media and terror*. Palgrave Macmillan.

²⁷ McBride, K. (2018). Best practices for covering mass shootings. Poynter Institute. <https://www.poynter.org/reporting-editing/2018/best-practices-for-covering-mass-shootings/>

²⁸ BBC. (2023). Guidelines. *BBC*. <https://www.bbc.co.uk/editorialguidelines/guidelines/>

zodpovědné reportování dokáže riziko nápodoby redukovat.²⁹ Kromě otázky, co publikum potřebuje vědět, se média řídí ohledem na oběti a pozůstalé a ohledem na well-being novinářek a novinářů, kteří střelbu pokrývají.³⁰

Média proto mají klást zvláštní důraz na aktuální, přesné a zodpovědné informování v průběhu masové střelby i po ní. Mají vždy udávat zdroj informací a materiálu třetích stran, obzvlášť pokud mají k dispozici několik různých, nebo dokonce protichůdných tvrzení. K živému vysílání novináři a novinářky mají přistupovat nanejvýš opatrně, protože riskují zobrazení materiálu, který je pro vysílání nevhodný.³¹ Média by měla publiku nabízet potvrzené informace, ale také upozorňovat na zatím nevyjasněné aspekty situace, aby zabránila šíření domněnek a misinformací.³²

Kontext a komplexita

Více zdrojů také zdůrazňuje důležitost kontextualizace tématu masové střelby³³, například formou reportování o zbraňové legislativě a vymáhání jejího dodržování, strategiích, jak podobným tragédiím předcházet, roli misinformací, online radikalizaci, společenské polarizaci, případně úrovni psychiatrické péče (pokud jsou tato témata pro konkrétní případ masové střelby relevantní).

Důležité je také vyhnout se unáhleným závěrům, například o střelcově charakteru a motivech. V prvních hodinách a dnech po útoku obvykle velká část informací potřebných k těmto závěrům chybí. Je proto také třeba vyhnout se předběžnému obviňování konkrétních aktérů z neschopnosti střelbě zabránit a vysvětlovat střelbu jedinou příčinou, typicky duševním onemocněním³⁴.

Vizuální a lingvistické aspekty

Vizuální a lingvistické prvky mají významný vliv na nebezpečí nápodoby. Používání superlativů – například nazývání události „nejtragičtější“, „nejhorší“ a podobně – může zvyšovat nebezpečí nápodoby. Poynter Institute radí vyhnout se jejich používání v upoutávkách, tweetech a dalších formátech, kde chybí kontext. Namísto toho se superlativy mají používat ve formátech, do kterých lze zapracovat více kontextu, například v rozhovorech.³⁵

Vizuální aspekty reportování je třeba promýšlet tak, aby příliš neznepokojovaly publika ani neglorifikovaly střelce a nečinily z něj senzaci, což opět zvyšuje riziko nápodoby.³⁶ Pokud je to možné, na vysílání znepokojujících záběrů by mělo upozornit předchozí varování, aby se diváci a divačky mohli

²⁹ APA. (2016). 'Media contagion' is factor in mass shootings, study says. *American Psychological Association*.

<https://www.apa.org/news/press/releases/2016/08/media-contagion>, Bahr, S. (2021). How The New York Times Covers Mass Shootings. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2021/03/26/insider/reporters-mass-shootings.html>.

Hume, H., & Perreault, G. (2022). Media and mass shootings: Field theory in CNN News coverage of the Columbine High School and Parkland High School mass shootings. *Electronic News*, 16(3), 147–163.

<https://doi.org/10.1177/19312431221111380>. Jetter, M., & Walker, J. K. (2022). News coverage and mass shootings in the US. *European Economic Review*, 148, 104221. <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2022.104221>.

Meindl, J. N., & Ivy, J. W. (2017). Mass shootings: The role of the media in promoting generalized imitation. *American Journal of Public Health*, 107(3), 368–370. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2016.303611>

³⁰ Buzbee, S. *How The Washington Post covers mass shootings*.

³¹ BBC. *Guidelines*.

³² Buzbee, S. *How The Washington Post covers mass shootings*.

³³ McBride, K. *Best practices for covering mass shootings*. Wides-Muñoz, L. *A journalist's guide to reporting on mass shootings*.

³⁴ Moritz, M. (2009). Four lessons on school shootings. *The Dart Center for Journalism and Trauma*.

<https://dartcenter.org/blog/four-lessons-on-school-shootings>

³⁵ McBride, K. *Best practices for covering mass shootings*.

³⁶ McBride, K. *Best practices for covering mass shootings*. Wides-Muñoz, L. *A journalist's guide to reporting on mass shootings*.

rozhodnout obsah nesledovat.³⁷ Práci s potenciálně znepokojivým vizuálním materiálem by navíc měla provázet důkladná diskuze s ohledem na to, že některé záběry jsou obzvláště zneklidňující. Výzkum například naznačil, že ti z přeživších útoků 11. září 2001, kteří se častěji dívali na záběry lidí skákajících nebo padajících ze Světového obchodního centra, vykazovali více symptomů post-traumatické stresové poruchy a deprese.³⁸ Drastické záběry by se neměly recyklovat ani objevovat v upoutávkách nebo náhledech.³⁹

Příběh masové střelby nepotřebuje dramatizovat, takže je lepší spolehnout se na fakticitu, střízlivost a přiměřenou dávku emocí.

Sociální média a hoaxy

Pravidla BBC⁴⁰ také upravují působení reportérů a reporterek na jejich soukromých účtech na sociálních sítích. Jakýkoliv obsah vztahující se k jejich práci je spojovaný s BBC a těší se autoritě této značky, takže se od reportérů vyžaduje přesnost a nestrannost za každých okolností. V případě masové střelby to znamená, že informace od přeživších a očitá svědectví, včetně obrazových, musí před publikováním projít klasickým novinářským ověřením. Incidents, které se ukážou být falešným poplachem, BBC nezveřejňuje, pokud nemají výrazné efekty (např. větší dopravní omezení).

2.2 Principy zobrazování pachatele, motivu a případných „manifestů“

Jedním z nejvíce diskutovaných a pravidlům podléhajících aspektů reportování o masové střelbě je způsob zobrazování pachatele, jeho motivu, slov či dalších materiálů, které po sobě zanechá. Zahraniční média⁴¹ doporučují řídit se následujícími principy.

Princip „no notoriety“

Součástí motivace pachatelů je často snaha o (nechvalnou) proslulost, která zvyšuje pravděpodobnost nápodoby.⁴² Zahraniční média proto v posledních letech výrazně snižují frekvenci používání jména pachatele a doporučují používat jej jen v situacích, kdy je zásadní pro pochopení události – například hned po identifikaci pachatele policií.⁴³ Jména a fotografie se zveřejňují v případech, kdy jsou útočník nebo jeho komplicové stále na svobodě a jejich identifikace může napomoci jejich dopadení.⁴⁴ BBC pak jméno nahrazuje paletou specifických pojmů, například „útočník“ či „střelec“.⁴⁵

³⁷ Buzbee, S. *How The Washington Post covers mass shootings*.

³⁸ Dart Center for Journalism and Trauma. (2005). Covering trauma: Impact on the public. *The Dart Center for Journalism and Trauma*. <https://dartcenter.org/content/trauma-coverage-impact-on-public>

³⁹ Dart Center for Journalism and Trauma. (2011). Working with victims and survivors. *The Dart Center for Journalism and Trauma*. <https://dartcenter.org/content/working-with-victims-and-survivors>

⁴⁰ BBC. *Guidelines*.

⁴¹ Např. Bahr, S. How The New York Times Covers Mass Shootings. Buzbee, S. *How The Washington Post covers mass shootings*. NPR Standards Need More Clarity Around When To Name A Mass Shooter. *NPR*. <https://www.npr.org/sections/publiceditor/2021/03/25/981170871/npr-standards-need-more-clarity-around-when-to-name-a-mass-shooter>

⁴² Buzbee, S. *How The Washington Post covers mass shootings*. McBride, K. *Best practices for covering mass shootings*.

⁴³ Bahr, S. How The New York Times Covers Mass Shootings. McBride, K. *Best practices for covering mass shootings*. McBride, K., & Castillo, A. (2021). NPR standards need more clarity around when to name a mass shooter. *NPR*. <https://www.npr.org/sections/publiceditor/2021/03/25/981170871/npr-standards-need-more-clarity-around-when-to-name-a-mass-shooter>

⁴⁴ Ritchin, A. (2015). Families of mass shooting victims ask media to limit use of killers' names. *The Dart Center for Journalism and Trauma*. <https://dartcenter.org/blog/families-mass-shooting-victims-ask-media-not-to-name-killers>

⁴⁵ BBC. *Guidelines*.

Doporučení principu „no notoriety“ vyplývá i z existujících výzkumů.⁴⁶ Akademické studie dokonce poukazují na skutečnost, že jednotlivé případy masové střelby se někdy shlukují do sérií útoků, které po sobě následují s odstupem nízkých jednotek (3-4) týdnů, takže doporučují masovou střelbu obecně pokrývat méně, zobrazovat útočnickovy aktivity v negativním světle a neposkytovat žádné detaily ohledně jeho zbraní, strategie a metod.⁴⁷

Zahraniční média také postupně limitují použití policejních fotografií a dalších fotografií pachatele⁴⁸, obzvláště takových, kde střelec pózuje nebo manipuluje se zbraněmi a které sám šíří v online prostoru⁴⁹. Novináři a novinářky se mají vyhýbat šíření jakýchkoliv fotografií střelce s virálním potenciálem.

Pravidlem je snaha pachatele ani akt samotný nijak explicitně ani implicitně neheroizovat, neglorifikovat a neromantizovat⁵⁰; proti případnému schvalování či zlehčování činu ze strany zdrojů mají novináři a novinářky vznést námitky.

Používání materiálů a „manifestů“ vytvořených a šířených pachatelem

Jakékoliv materiály vytvořené pachatelem je třeba používat s největší obezřetností. Například „manifesty“ a teze pachatelů by měly být citovány jen velice výjimečně v případech, kdy mají velkou informační hodnotu.⁵¹ NBC se také snaží vyhýbat pojmu „manifest“, protože tento pojem implikuje koherentní a logický argument.⁵² BBC se řídí pravidlem materiály vytvořené a pořízené pachatelem nikdy nevysílat živě ani s pachatelem nevést živě rozhovor a stejně tak nezahrnuje do vysílání materiály obsahující nenávistné výroky bez jejich zasazení do kontextu.⁵³

Zobrazování motivů a role duševního onemocnění

Média by se měla vyvarovat spekulací o psychických onemocněních pachatele ani neposkytovat prostor nekvalifikovaným názorům politiků, svědků nebo policie – byť mají tyto zdroje ve zpravodajství nezastupitelné místo, obvykle postrádají expertizu a informace potřebné ke zhodnocení role psychického onemocnění.⁵⁴ Většina lidí žijících s duševním onemocněním nemá násilné sklony a současně pachatelé masové střelby často nemají odborně stanovenou psychiatrickou diagnózu.⁵⁵

Etnicitu nebo rasu střelce média identifikují jen v případech, kdy je relevantní, což obecně bývá v případech, kdy je relevantní etnicita nebo rasa obětí.⁵⁶

⁴⁶APA. 'Media contagion' is factor in mass shootings, study says. Hume, H., & Perreault, G. Media and mass shootings: Field theory in CNN News coverage of the Columbine High School and Parkland High School mass shootings. Schilkraut, J. (2019). A call to the media to change reporting practices for the coverage of mass shootings. *Washington University Journal of Law & Policy*, 60, 273–292. https://openscholarship.wustl.edu/law_journal_law_policy/vol60/iss1/16

⁴⁷ Jetter, M., & Walker, J. K. *News coverage and mass shootings in the US*. Meindl, J. N., & Ivy, J. W. *Mass shootings: The role of the media in promoting generalized imitation*.

⁴⁸ Buzbee, S. *How The Washington Post covers mass shootings*.

⁴⁹ Bahr, S. *How The New York Times Covers Mass Shootings*. McBride, K., & Castillo, A. *NPR Standards Need More Clarity Around When To Name A Mass Shooter*.

⁵⁰ Moritz, M. *Four Lessons on School Shootings*. BBC. *Guidelines*.

⁵¹ Bahr, S. *How The New York Times Covers Mass Shootings*. McBride, K., & Castillo, A. *NPR Standards Need More Clarity Around When To Name A Mass Shooter*.

⁵² Wides-Muñoz, L. *A journalist's guide to reporting on mass shootings*.

⁵³ BBC. *Guidelines*.

⁵⁴ McBride, K. *Best practices for covering mass shootings*. Wides-Muñoz, L. *A journalist's guide to reporting on mass shootings*.

⁵⁵ Wides-Muñoz, L. *A journalist's guide to reporting on mass shootings*.

⁵⁶ McBride, K., & Castillo, A. *NPR Standards Need More Clarity Around When To Name A Mass Shooter*.

Mezi další doporučení patří vyhnout se mýtu osamělého vlka nebo vyvrhele: každý pachatel je jiný a použití podobné kategorie nám znemožňuje tuto individualitu pochopit.⁵⁷

2.3 Zobrazování obětí, komunikace s přeživšími, pozůstalými a svědky

Zdrženlivost v informování o obětech

Prvotní odhady počtu obětí bývají nesprávné; zahraniční média proto navrhují pracovat s rozsahem počtu obětí, pokud je k dispozici více odhadů, nebo převzít odhad od nejdůvěryhodnějšího zdroje.⁵⁸ Oběti se mají zobrazovat s přesností, vhladem a citlivě; jasně a se zaměřením na detail, ale bez senzací a melodramatu. Důraz má být kladen na ně, ne na pachatele.⁵⁹

Pozůstalí by se o zabití, zranění nebo pohřešování svých příbuzných a blízkých neměli dozvídat z médií, ale od příslušných autorit. V případě, že dojde k soudnímu procesu, je navíc třeba chránit identitu obětí a svědků.⁶⁰

Komunikace s přeživšími, pozůstalými, svědky

Reportování o masové střelbě, případné rozhovory s pachateli, rekonstrukce a dramatizace události mohou mít negativní dopad na oběti, přeživší, pozůstalé a zasažené komunity.

Výzkum dopadu komunikace s novináři po útocích v Oslu a na ostrově Utøya prokázal, že ti přeživší a svědkové událostí, kteří mluvili s novináři, a obzvláště takoví, kteří s touto mediální expozicí měli negativní zkušenosti, zažívali silnější posttraumatický stres⁶¹: „Celé masy reportérů, kteří se na komunitu vrhnou, mohou být vnímané jako znepokojující, nemluvě o indiskrétních a obtěžujících způsobech, kterými někteří novináři získávají komentáře přeživších a pozůstalých“⁶². Média se proto mají vyhnout opakovanému kontaktování a dotazování jednotlivých přeživších, svědků a dalších osob, které událost traumatizovala.⁶³ Zároveň musí respektovat, pokud s nimi pozůstalí nechtějí mluvit.⁶⁴ Hraný soucit nemá v komunikaci se zdroji místo, ale Dart Center for Journalism and Trauma doporučuje vyjádření soustrasti a podpory (například prostou větou „Je mi líto, že se vám tohle stalo“).⁶⁵

Ochrana rodiny pachatele

V případě informování o rodinných poměrech pachatele by se média měla snažit jeho rodinu nijak nepoškodit a bez důkazů nenaznačovat její vinu.⁶⁶

⁵⁷ Cullen, D. (2011). A Reporter's lessons from past shootings. *The Dart Center for Journalism and Trauma*.

<https://dartcenter.org/content/field-notes-for-reporting-mass-killing>

⁵⁸ BBC. *Guidelines*.

⁵⁹ McBride, K., & Castillo, A. *NPR Standards Need More Clarity Around When To Name A Mass Shooter*.

⁶⁰ Bahr, S. *How The New York Times Covers Mass Shootings*. BBC. *Guidelines*. Dart Center for Journalism and Trauma. *Working with victims and survivors*.

⁶¹ Haravuori, H., Berg, N., & Marttunen, M. The impact of journalism on grieving communities. In L. C. Wilson (Ed.), *The Wiley Handbook of the Psychology of Mass Shootings* (1st ed., pp. 170–187). Wiley.

<https://doi.org/10.1002/9781119048015.ch10>. Haravuori, H., Suomalainen, L., Berg, N., Kiviruusu, O., & Marttunen, M. (2011). Effects of media exposure on adolescents traumatized in a school shooting. *Journal of Traumatic Stress*, 24(1), 70–77.

<https://doi.org/10.1002/jts.20605>. Thoresen, S., Jensen, T. K., & Dyb, G. (2014). Media participation and mental health in terrorist attack survivors. *Journal of Traumatic Stress*, 27(6), 639–646. <https://doi.org/10.1002/jts.21971>

⁶² Haravuori, H., Berg, N., & Marttunen, M. *The Impact of Journalism on Grieving Communities*.

⁶³ BBC. *Guidelines*. Buzbee, S. (2023). *How The Washington Post covers mass shootings—The Washington Post*.

<https://www.washingtonpost.com/nation/2023/10/26/mass-shootings-journalism-reporting/>

⁶⁴ Bahr, S. *How The New York Times Covers Mass Shootings*.

⁶⁵ Dart Center for Journalism and Trauma. *Working with victims and survivors*.

⁶⁶ BBC. *Guidelines*.

2.4 Dopad na publika, novináře a novinářky

I když dopad pokrývání masové střelby na pracovníce a pracovníky mediálních organizací a dopad mediální reprezentace masové střelby na publika překračují rámec této analýzy, je zde vhodné krátce upozornit, že:

- vystavení se mediálnímu pokrytí masové střelby je prokazatelně spojeno se zvýšeným výskytem posttraumatických a depresivních symptomů, úzkostí a stresu; nejškodlivěji dopadá na osoby, které byly události vystaveny také přímo na místě činu, a osoby, které událost sledují živě v televizi⁶⁷;
- totéž se týká novinářek a novinářů; i vzdálené sledování nebo editace materiálu aktivuje biologické reakce na stres. Traumatické záběry působí jako radiace: jejich dopad závisí na dávce. Proto se doporučuje minimalizovat takové vystavování se drastickým záběrům, které není nezbytně nutné, zavést jasná pravidla v péči o zaměstnance a být neustále v kontaktu s reportéry a reportérkami na místě.
- Užitečné zdroje:
 - [Dopad pokrývání traumatické události na novináře a novinářky](#)
 - [Principy péče o sebe](#)
 - [Principy vedení reportérů před, během a po výjezdu na místo události pro editory](#)
 - [Tipy pro pokrývání masové střelby zaměřené na práci v terénu](#)

⁶⁷ Dart Center for Journalism and Trauma. *Covering trauma: Impact on the public.*

3. Analýza vysílání České televize po útoku na FF UK

Analýza vysílání České televize po útoku na FF UK se v souladu se zadáním zaměřuje na vysílání zpravodajské stanice ČT24 v časovém úseku od 21. prosince od 15:00 do 22. prosince 12:00 a na hlavní zpravodajské relace ČT v den útoku a dvou následujících dnech (21. až 23. prosince). Tato kapitola je strukturována do tří celků: nejprve se věnujeme souladu s obecnými principy (kap. 3.1), pak souladu s principy zobrazování činu a pachatele (kap. 3.2) a také s principy zobrazování obětí a komunikace se svědky, přeživšími a pozůstalými (kap. 3.3). Analýza se primárně soustřeďuje na vysílání ČT, ale pro srovnání je doplněna dílčí analýzou vysílání komerčních televizních stanic CNN Prima News a TV Nova.

Jak jsme avizovaly v úvodu, obecně vycházíme z principů, pravidel a doporučení od zahraničních zdrojů, ale jsme si také vědomy limitů jejich uplatnitelnosti v odlišném kulturním kontextu. V samotné analýze rozlišujeme sporné aspekty, kde lze najít dobré argumenty pro různé přístupy, a naše poznámky mají tedy spíše charakter námětu pro další diskuzi, a aspekty, které již víceméně jednoznačně jdou proti doporučené dobré praxi. Pro další posouzení některých situací v úvodu shrnujeme časovou osu útoku na FF UK dne 21. prosince 2023⁶⁸:

14:59	Policie ČR dostává první oznámení o střelbě na FF UK v budově na náměstí Jana Palacha.
15:02	Policie ČR vstupuje do budovy.
15:17	Policie ČR informuje na síti X, že zasahuje na náměstí Jana Palacha u nahlášené střelby ve škole.
15:19	Jeden z policistů viděl, jak se střelec zastřelil.
15:23	Policisté vstupují na ochoz budovy a nalézají mrtvého střelce.
15:32	Policie ČR na síti X potvrzuje, že na místě jsou mrtví i zranění lidé.
15:59	Policie ČR informuje na síti X, že střelec byl eliminován, celá budova je evakuována a na místě je několik mrtvých a desítky raněných.

V dalším textu uvádíme orientační časy (přibližnou hodinu a minutu), kdy se popisovaný aspekt ve vysílání vyskytl. V případě mimořádného vysílání, včetně hlavní zpravodajské relace první den, pro stručnost neuvádíme datum (tj. časové pásmo od 15:00 dne 21. prosince do 12:00 dne 22. prosince je uváděno bez datumu). V případě dalších dnů, což se fakticky týká hlavních zpravodajských relací vysílání 22. a 23. prosince, pak uvádíme orientační čas i datum.

3.1 Obecné principy

3.1.1 Aktuálnost a rychlost pokrytí

Klíčovou rolí médií, zejména v čase krizí a mimořádných situací, je role informační. Poskytování aktuálních, rychlých a přesných informací může nejen zabránit dalším obětem a škodám, ale také pomáhá veřejnosti zvládat úzkost a stres, zmírňuje pocit chaosu a ohrožení a předchází šíření dezinformací a misinformací. **V tomto ohledu lze konstatovat, že reakce ČT byla velice promptní.**

První informaci o zásahu u nahlášené střelby ve škole na náměstí Jana Palacha v Praze zveřejnila Policie ČR v 15:17. Tuto informaci zveřejnila zpravodajská stanice ČT24 poprvé v 15:22 v barevně odlišené

⁶⁸ Zdroj: účet Policie ČR na síti X; <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/chronologie-zasahu-proti-strelci-z-univerzity-karlovy-podle-policie-344788>;

(žluté) infoliště s běžícím textem (tzv. crawl); textová zpráva se pak následně opakovala. V 15:28 tuto zprávu sdělila také moderátorka ve studiu s dovětkem, že na místo míří redaktoři ČT a televize přinese podrobnosti v dalším vysílání. V 15:33 bylo vysílání přerušeno mimořádnou zprávou (s grafickými předělem s textem „*Mimořádná zpráva*“ na žlutém podkladu) a začalo Studio ČT24. Na obrazovce se objevil živý záběr na ulici zahrazenou policejní páskou, hlídkující policisty a blikající policejní auto; záběr byl bez komentáře, v pozadí bylo slyšet sirény, v liště se ukázal titulek „*Policie zasahuje u nahlášené střelby v Praze*“ a běžící text „*Policie zasahuje na náměstí Jana Palacha v centru Prahy u nahlášené střelby ve škole. Na místo jedou všechny složky IZS. Celé náměstí a blízké okolí je zcela uzavřeno.*“ V 15:34 doplnil živé záběry také komentář moderátorky, která zopakovala informace poskytnuté Policií ČR na sociální síti X. Přidala také novou informaci o tom, že na místě jsou mrtví i zranění lidé (tuto informaci Policie ČR zveřejnila na síti X v 15:32). Moderátorka taktéž upozornila, že stále není jasné, o jakou školu se jedná, jelikož je jich na místě více. V 15:35, po jistých technických obtížích, se spojila s redaktorem ČT na místě, jenž popsal situaci v terénu. V 15:45 promluvila živě ve vysílání první externí mluvčí (Jana Poštová, mluvčí Zdravotnické záchranné služby hlavního města Prahy) a v 15:59 přinesla ČT také první vyjádření svědka události, studenta, který popsal zásah policie v Celetné ulici.

ČT tedy přinesla první informaci o střelbě pět minut po sdělení Policií ČR; po dalších 17 minutách přinesla první živé záběry z místa a po 18 minutách první vyjádření redaktora z místa. I další klíčové informace zveřejnila ČT s minimálním odstupem od jejich oficiálního sdělení Policií ČR (například informaci o tom, že na místě jsou mrtví a zranění, v 15:34, tj. do dvou minut; informaci o eliminaci střelce v 16.01, tj. opět do dvou minut).

ČT kromě toho rychle reagovala i na postupné zpřesňování informací, například o tom, které konkrétní školy se zásah jedná, nebo o počtu obětí. Například když policejní prezident v průběhu živě vysílaného brífinku před budovou FF UK upřesnil původní informaci o tom, že zemřelo více než 15 na lidí, na to, že policie může potvrdit 14 obětí (20:33), tato informace byla v liště upravena v téže minutě.

CNN Prima News

CNN Prima News na informaci o masové střelbě v centru Prahy poprvé zareagovala v 15:35, tedy 18 minut po zveřejnění informace Policií ČR (a 13 minut poté, co o ní informovala ČT), kdy do vysílání pořadu Prima svět zařadila žlutou infolištu s běžícím textem „*Pražská policie zasahuje v centru města na Náměstí Jana Palacha u nahlášené střelby ve škole. Na místo jedou všechny složky záchranného systému.*“ V 15:37 pak informaci doplnila o text „*Na místě střelby ve škole v centru Prahy jsou mrtví a zranění, uvedla policie. Incident týká Filozofické fakulty [sic].*“ V 15:38 CNN Prima News přerušila svůj obvyklý program a po grafickém předělu s textem „*Mimořádná zpráva*“ se této události začala věnovat v živém studiu. Na místo byla vysílána reportérka, která během cesty k FF UK telefonovala do studia a podávala aktuální informace. V 15:40 se ve vysílání objevil první externí host, bezpečnostní expert Andor Šándor. V 15:50 televize zařadila krátký telefonický rozhovor s Evou Kropáčovou, tiskovou mluvčí Policie ČR – Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy. V 16:06 byl odvysílán první živý vstup reportéra z Valentinské ulice.

Aktuálnost a rychlost pokrytí masové střelby na FF UK lze hodnotit jako kolísavé. O eliminaci střelce CNN Prima News informovala hned v 15:59, tedy v téže minutě, kdy informaci sdělila Policie ČR na sociální síti X. Na některé případy postupného zpřesňování informací stanice CNN Prima News naopak reagovala ne zcela přesně. Například když policejní prezident v průběhu živě vysílaného brífinku před budovou FF UK informoval o tom, že o život přišlo „*více než 15 lidí*“ (17:55), v hlavní žluté liště se v 17:57 objevil text „*15 mrtvých po střelbě ve škole v Praze.*“ Přesnější text, „*nejméně 15 mrtvých po střelbě v Praze*“, se v liště objevil až ve 21:15. I přes tyto nedostatky se CNN Prima News s nenadálou a

nepřehlednou situaci vyrovnala důstojně; lze ocenit i promptní nasazení několika reportérek a reportérů do terénu.

TV Nova

TV Nova svůj obvyklý program nepřerušovala; o události informovala textem ve spodní infoliště a pak v rámci pořadů Odpolední noviny ve 17:00, Rychlé noviny ve 17:45 a 19:03, Televizní noviny v 19:30 (a pak také v následujících dnech) a Snídaně s Novou v 5:55 (zde byla část pořadu věnována právě střelbě na FF UK). Změna programu pak přišla druhý den v 10:55, kdy TV Nova do vysílání zařadila Mimořádné Televizní noviny, jejichž součástí byla tisková konference Policie ČR. TV Nova se mimo svůj hlavní kanál věnovala události v rámci internetového zpravodajství TN Live, které ale nebylo součástí analýzy.

TV Nova zveřejnila informaci o střelbě poprvé v 15:42 (tj. 25 minut poté, co o události informovala Policie ČR, a 20 minut poté, co o ní informovala ČT) ve spodní infoliště s titulkem „*TN mimořádně*“ a s běžícím textem „*Policie zasahuje proti aktivnímu střelci na pražském náměstí Jana Palacha. Na místě je několik mrtvých a raněných. Okolí je uzavřeno. Další podrobnosti na TN.cz a v Odpoledních televizních novinách v 17. hodin.*“ Textová zpráva se pak v mírných obměnách následně opakovala. O eliminaci střelce informovala TV Nova textem ve spodní liště, zveřejněném v 16:06 (tj. sedm minut poté, co o události informovala Policie ČR, a pět minut poté, co o ní informovala ČT): „*Policie oznámila, že zneškodnila střelce, který několik lidí zabil a desítky jich zranil na pražském náměstí Jana Palacha. Další podrobnosti na TN.cz a v Odpoledních televizních novinách v 17. hodin.*“ I tento text se pak několikrát opakoval. První přímý vstup z místa činu pak přišel v 17:01 v rámci vysílání Odpoledních Televizních novin.

3.1.2 Přesnost informací

Dalším klíčovým požadavkem kladeným na média je přesnost, což je v čase mimořádné události, kdy je zároveň třeba informovat rychle, obzvláště náročné. **Analyzované vysílání ČT tuto úlohu splnilo obecně velmi dobře; poukázat lze pouze na tři dílčí nedostatky.**

Ten první se týkal místy nepřesné parafráze vyjádření policejního prezidenta ohledně domnělého účtu střelce na sociální síti Telegram (tato informace je dosud nepotvrzená). Policejní prezident v průběhu živě přenášeného brífinku nejprve uvedl následující: „*Já bych ještě možná k tomu dodal, že z informací, které jsme získali až teďka v posledních minutách vyplývá, že ten člověk se inspiroval hrůznou událostí, obdobnou hrůznou událostí v zahraničí*“ (17:56), a o několik minut dodal: „*My máme teďka velice čerstvě informaci, a já vám jí řeknu, není ověřená, z jednoho účtu na sociální síti, že se měl inspirovat útokem, teroristickým, v Rusku na podzim tohoto roku. Ale musíme prověřit celý profil a vyhodnotit informace, opravdu je velice brzo*“ (18:06). Zatímco tedy inspiraci střelce podobnou událostí v zahraničí policejní prezident prezentoval jako fakt, v případě účtu na síti Telegram a konkrétní inspirace z Ruska jasně uvedl, že jde o neověřenou informaci.

První nepřesná parafráze (prezentace neověřené informace jako faktu) pak přišla ze strany moderátora ČT v 18:33, kdy řekl: „*Přidávám další čerstvou informaci. Podezřelý ze střelby na FF UK napsal tento týden na sociální síti Telegram, že nenávidí svět a chce za sebou zanechat pokud možno co nejvíce bolesti. Připomínám, že zabil nejméně 15 lidí a dalších 24 zranil.*“ Pokud by skutečně šlo o střelcův účet, zde by navíc docházelo k šíření jeho myšlenek a „odkazu“, což blíže komentujeme v části 3.2.5. Tuto neověřenou informaci moderátor prezentoval jako fakt také v 18:43, kdy se v telefonickém rozhovoru zeptal hosta: „*Muž své plány zveřejnil na sociálních sítích. Proč pachatelé takové kroky dělají?*“

V průběhu druhého brífinku v tentýž den policejní prezident na toto téma ve 20:45 uvedl: „*Pracujeme s informací, kterou jsme získali až po tomto útoku, že dotyčný byl aktivní na síti Telegram v ruském jazyce a že tam dával nějaké příspěvky a inspiroval se teroristickým útokem ženy, jestli se nepletu, ze*

začátku prosince letošního roku... My pracujeme s touto informací a samozřejmě ověřujeme profil a další vazby, nicméně jedná se o sociální síť, kterou používají miliony lidí a která s orgány činnými v trestním řízení v tomto evropském prostoru nespolupracuje.“ Ve dvou případech pak moderátor toto sdělení policejního prezidenta prezentoval jako fakt: „Řekl také, že útočník byl aktivní na sociální síti Telegram, kde měl komunikovat v ruském jazyce“ (20:46). Podobně, ve 22:26 se hosta ve studiu zeptal: „Ten pachatel předtím dával informace na sociální síť. Toho se nelze dopředu nějak chytit, pracovat s tím?“

Kromě ne vždy přesné práce s vyjádřením policejního prezidenta byla druhým (drobným) případem nepřesnosti nesprávná parafráze informace, že dle ministra Víta Rakušana bylo identifikováno 13 ze 14 obětí a mezi zraněnými jsou tři cizinci (tato informace běžela na dolní liště). Moderátorka ve studiu ale řekla (08:17): „Nejaktuálnější informace, z těch 14 obětí bylo 13 identifikováno, tři z toho jsou cizinci.“ Podobně moderátor v terénu během Událostí řekl (19:03), že „mezi oběťmi jsou dokonce i cizinci.“ Brzy nato se ovšem opravil, když řekl, že cizinci jsou minimálně mezi zraněnými; navíc, slovo „oběti“ lze chápat i jako nadmnožinu mrtvých a zraněných.

Třetí nepřesnost se pak týkala videa převzatého ze sociálních sítí, které zachycuje zásah policie a střelbu pachatele z ochozu; to bylo odvysíláno ve 20:25 (tomuto videu se věnujeme také v části 3.1.9 a 3.2.2). Moderátor video označuje jako „policejní záběry“ a v rohu obrazovky je uvedeno „Zdroj: zasahující policista“. Není jasné, odkud byla informace o původu videa získána a zda a jakým způsobem byla ověřována; každopádně, zdrojem nebyl policejní příslušník, ale novinář, který se v danou dobu pohyboval v blízkosti zasahujících policistů. Tuto informaci, včetně samotného videa a následného rozhovoru s autorem, přinesla TV Nova ve vysílání Televizních novin již v 19:37, tedy ještě předtím, než video odvysílala ČT. Policie ČR pak na svém účtu na síti X ve 21:42 (tj. až po odvysílání videa) uvedla: „Video, které se šíří na sociálních sítích a na kterých je zachycen střelec, nebylo pořízeno námi a nemáme s ním nic společného. Opakovaně prosíme o nezveřejňování materiálů a o jejich zaslání na nctekk.multimedia@pcr.cz.“

Nad rámec těchto tří dílčích nepřesností považujeme za vhodné, vzhledem k rychle se vyvíjející situaci a měnícím se informacím zejména v prvních hodinách po útoku, upozorňovat publikum v průběhu mimořádného vysílání na reprízované úseky (např. vyjádření různých mluvčích nebo záznamy z brífinků). I v průběhu těch byl totiž na obrazovce červeno-bílý nápis „živě Praha“.

CNN Prima News

Ve vysílání CNN Prima News jsme identifikovaly množství nepřesností, které se týkaly především počtu obětí (viz 3.1.1), pachatele a jeho sebezprezentace na sociálních sítích.

Především novináři a novinářky v některých případech pracovali s neověřenou informací o pachatelově účtu na sociální síti jako s potvrzenou a od 17:45 z tohoto účtu pravidelně citovali. Používání tohoto materiálu se dál věnujeme v části 3.2.5.

V návaznosti na přijetí pravosti pachatelova účtu na sociální síti CNN Prima News zveřejňovala nepodložené informace o pachatelově duševním stavu. Ke spekulacím ohledně pachatelova duševního stavu a zdraví docházelo opakovaně v průběhu celého vysílání (viz 3.2.6), ale po 18:14 moderátor mimořádného vysílání přímo řekl: „Co víme? Že šlo o studenta Filozofické fakulty s psychickými problémy.“

CNN Prima News také opakovaně informovala o traumaplánu, který aktivovaly pražské nemocnice, i hodiny po jeho ukončení – například ve zprávách po osmé ráno (8:05). Bylo by bývalo přesnější zmínit, že byl traumaplán už ukončen, což se ne vždy stalo.

Stejně jako ČT se i CNN Prima News dopustila nepřesnosti ohledně počtu cizinců mezi oběťmi a zraněnými, když ve Zprávách v 9:03 informovala, že mezi zavražděnými jsou tři cizinci. Tuto informaci v 9:26 korigoval policejní mluvčí Ondřej Moravčík.

V Prvních zprávách redaktor ve shrnující reportáži řekl, že policie zveřejnila informaci o eliminaci střelce v 16:01 (18:59). Ve skutečnosti však policie tuto informaci zveřejnila už dřív, o čemž svědčí i fakt, že i CNN Prima News o eliminaci střelce informovala v 15:59.

Za nepřesnost lze také považovat místy chybějící zdroje, které jsou nahrazovány neurčitými výrazy. Například video zobrazující zásah a střelbu, které natočil novinář pohybující se v blízkosti zasahujícího policisty, moderátorka ve 21:15 uvedla slovy „*Redakce CNN Prima News získala záběry z dnešního útoku.*“ Do této kategorie spadají také všechny výrazy typu „*podle našich zdrojů*“, které občas používali redaktori pozvaní do studia. Je samozřejmě pochopitelné, že novináři a novinářky často nemohou odhalit své zdroje, nicméně u videí a fotografií ze sociálních sítí (jejichž zdroj je ostatně většinou pro uživatele dané sítě dohledatelný) nebo u spekulací by bylo vhodnější zdroj transparentně uvést, aby mohlo publikum posoudit jejich věrohodnost.

TV Nova

Ve vysílání TV Nova jsme zachytily několik nepřesností. V prvním případě šlo o nepřesnou parafrázi vyjádření policejního prezidenta, který uvedl, že policie má podezření, že útočník spáchal i vraždy v Klánovicích; redaktorka v Televizních novinách to ale prezentovala jako potvrzenou informaci: „*I sám policejní prezident potvrdil souvislost mezi těma dvěma případy*“ (20:03). Nepřesnosti se kromě toho dopustil host ve vysílání Televizních novin (19:49), který uvedl, že máme informace o tom, že střelec o chystaném útoku psal na sociálních sítích. Šlo o informaci, kterou policejní prezident explicitně označil za neověřenou; moderátor pak ale vyjádření hosta nekorigoval. Drobnou nepřesností bylo také uvedení nesprávného názvu organizace u jedné z mluvčích: místo „*České advokátní kanceláře*“ mělo ve skutečnosti jít o Českou advokátní komoru (23. prosince, 19:47).

3.1.3 Témata a rámce

Analyzované vysílání ČT pokrylo všechna klíčová témata pojící se s událostí a dostalo rolím a úkolům, jež mají média (zvláště média veřejné služby) v čase krize naplňovat.

V prvních hodinách byla hlavní pozornost věnována aktuálnímu vývoji událostí (viz část 3.1.1): co, kde, kdy a s jakými důsledky se stalo a jaký lze očekávat další vývoj. Vysílání také přinášelo informace, jež měly potenciál přispět ke zmírnění paniky a upokojení veřejnosti. Šlo zejména o opakované zdůrazňování, že další nebezpečí nehrozí (po skončení akutní fáze zásahu); vyvracení různých fám; a připomínání výzev ministra vnitra, policie a dalších aktérů, aby lidé nešířili neověřené zprávy, nepravdy a senzacechtivé fotografie či videa a neriskovali vyvolávání paniky (viz část 3.1.7). **Důraz byl také kladen na podrobný popis zásahu složek integrovaného systému (IZS), včetně vysvětlení traumatologického plánu; popis pomoci, které se dostávalo zasaženým lidem a jejich blízkým; a průběžné sledování stavu zraněných v pražských nemocnicích. Tento akcent na rychlou, kvalifikovanou a všestrannou pomoc poskytovanou zasaženým pomáhal rámcovat událost sice jako mimořádnou a tragickou, ale ne jako chaotickou, panickou nebo beznadějnou; jasně ukazoval, že jako společnost máme vytvořené mechanismy, jak ji zvládnout. To považujeme v čase krize za obzvláště důležitý signál pro publikum. Kromě toho, pro širší kontext události byly připomenuty obdobné případy v Česku (střelba v Ostravě a Uherském Brodu).**

Vysílání ČT také od začátku průběžně přinášelo praktické a užitečné informace například o nutnosti vyhnout se místu činu (a pak o dopravních omezeních); o tom, co dělat, a naopak nedělat v případě masové střelby nebo když se člověk ocitne v její blízkosti; jak se vypořádat se situací, kdy se

v ohrožení ocitnou naši blízcí; jak probíhá krizová intervence; jaký dopad může mít tato událost na psychiku jednotlivců a jaké jsou možné reakce na ní; jak vyjádřit účast a pomoci těm, kterých daná událost zasáhla; jak o této události mluvit s dětmi; jak se ve stavu rozrušení upokojit; jak se chovat na sociálních sítích. Tyto informace přinášeli zejména oslovení experti a expertky v oblasti psychologie nebo psychiatrie a v oblasti bezpečnosti (viz část 3.1.4). Velká pozornost byla také věnována informování o dalších možnostech pomoci: od 19:33 v horní liště non-stop běžel odkaz na krizovou linku, kterou v souvislosti se střelbou na FF UK zřídila Policie ČR. Pravidelně se na obrazovce objevovala také grafika sumarizující možnosti pomoci s odkazy na Linku bezpečí, Linku první psychické pomoci a Studentskou chatovou podporu UK. Ta byla v dalších hodinách rozšířena o čísla účtu dobročinných sbírek na pomoc zasaženým (Nadační fond Univerzity Karlovy a Znesnáze21). V Událostech dne 22. prosince (19:40) pak ČT přinesla podrobnou reportáž o krizových linkách s psychologickou pomocí vč. infografiky s telefonními čísly. Reportáž byla navíc rozdělena na několik tematických sekcí: pomoc pro rodiny a blízké, pomoc pro studenty a žáky, pomoc pro veřejnost.

Vysílání ČT také naplňovalo analytickou roli. Akcent na příčiny a možné důsledky události byl přítomen téměř od začátku mimořádného vysílání. Již v průběhu prvních dvou hodin se moderátor v živých rozhovorech ptal čtyř různých členů sněmovního výboru pro bezpečnost (viz část 3.1.4) na to, co útok znamená z hlediska bezpečnostní situace v Česku a zda bude nutné systémově zpřísnit bezpečnostní opatření ve školách a veřejných budovách. Zde je třeba upozornit, že zejména v této části vysílání bylo sekuritizační rámování velmi silné, což je vzhledem k tématu zcela pochopitelné a adekvátní; zároveň zde ale byla patrná jistá tematická jednostrannost, respektive jednorozměrnost. Diskuze se totiž točila zejména kolem posílení specifických bezpečnostních opatření (např. zavádění bezpečnostních rámců a kontrol při vstupu do škol či jiných veřejných budov), to znamená až „koncových“ opatření na straně potenciálních terčů útoku, jež navíc značně omezují svobodu pohybu a běžný život. Oslovení politici se víceméně shodli na nutnosti posílení bezpečnostních opatření při vstupu do budov univerzit, přičemž moderátor toto úzké rámování problému bezpečnosti a efektivitu tohoto řešení nerozporoval, respektive nekladl doplňující nebo rozšiřující otázky. Je ale pochopitelné, že vzhledem k překotnému dění šlo v této části vysílání o prvotní vyjádření politiků a jejich rychlý komentář k aktuální bezpečnostní situaci, a ne o podrobnou debatu o kladech a záporech jednotlivých řešení.

Další možné pohledy na to, co lze pro zabránění podobným událostem udělat, například otázka zpřísnění podmínek pro získání zbrojního průkazu (a obecně hodnocení adekvátnosti těchto pravidel, a to i z mezinárodního komparativního hlediska) nebo školení a nácvik zvládání podobných situací ve školách, dostaly pak patřičný prostor v dalším vysílání. I tak lze ale upozornit, že v rámci naplňování analytické role se nabízí možnost postupně rozšiřovat záběr z úzce chápané bezpečnosti i na širší společenské problémy, které mohou k podobným událostem přispívat – diskuzi lze například rozšířit o témata související s mládeží a dostupností psychologické či psychiatrické péče. To by pomohlo vyvážit dominantní sekuritizační rámeček.

Další role, kterou analyzované vysílání ČT naplňovalo, a to již od prvních hodin, byla role kritická/kontrolní. Hosté ve vysílání, ať již experti či expertky nebo politici či političky, dostávali otázky týkající se hodnocení postupu policie a dalších složek IZS a také adekvátnosti jejich přípravy na podobné situace. Podrobně byla probírána i politika státu směrem k ochraně tzv. měkkých cílů a již zmiňovaná právní úprava podmínek získání zbrojního průkazu.

V neposlední řadě média mohou a mají v těchto výjimečných chvílích podporovat solidaritu a společenskou soudržnost. Analyzované vysílání ČT k tomu přispívalo například prostřednictvím opakovaných odkazů na dobročinné sbírky na pomoc zasaženým, podrobným přehledem kondolencí ze zahraničí, jež vysílaly signál širší spolupříčinnosti, a také připomínáním vyhlášení státního smutku,

včetně jeho pravidel, což je důležitá forma rituálu kolektivního truchlení. Velká pozornost byla též věnována popisu a zobrazování pietních akcí v Praze, Brně či Zlíně. Tento akcent byl zjevný již od rána v den po střelbě, kdy záběry na svíčky před budovou rektorátu UK či jiných univerzit ve funkci ilustračních záběrů zcela nahradily původně používané ilustrační záběry z probíhajícího zásahu.

Postupná proměna dominantního rámování je zřetelná i z proměny témat, kterým se věnovaly Události. V den útoku, 21. prosince, se studio, reportáže, živé vstupy, rozhovory i čtené zprávy (viz 3.1.5) věnovaly prvotním reakcím na útok: zásahu, eliminaci pachatele, traumaplánu, počtu obětí, počtu a stavu zraněných, bezpečnostním opatřením ve školách, zbrani a lokalitě, kde se útok odehrál. Události také přinášely svědectví z místa i první vyjádření politiků a projevy soustrastí, věnovaly se zahraničnímu rozměru události a tlumočily apely na mediální scénu a veřejnost, aby nesdílela dezinformace, identitu pachatele a další materiály. Zabývaly se také předchozími případy masové střelby, a nakonec krátce i pietními akty a projevy solidarity. Tím Události přispěly k plnění informační role.

Druhý den, 22. prosince, vyjasňovaly Události další, předchozího dne neznámé informace: konečný počet obětí a některá jejich jména, spojitost s vraždou v Klánovicích, identitu pachatele. Podávaly také kontextuální informace o postupu a tréninku policie (včetně důležité reportáže o zásahu pohledem policie), některých navazujících trestných činech, zvýšených bezpečnostních opatřeních u měkkých cílů a zahraničních reakcích ze strany médií, političek a politiků. Velká část pořadu však byla věnována i státnímu smutku, pietním aktům a uctívání památky obětí, rušení kulturních a sportovních událostí a krizovým linkám s psychologickou pomocí a pomocí blízkým.

Začátek Událostí z 23. prosince se pak plně soustředil na den státního smutku, uctění památky obětí, mši v katedrále sv. Víta a také situaci zraněných. Vyzdvihnout lze respektování výzvy Univerzity Karlovy neinformovat o obětech; jak už bylo řečeno, novináře a novinářky tato výzva postavila před obtížnou situací, kdy se neměli příliš zabývat ani pachatelem (kvůli riziku nápodoby) ani oběťmi (dle přání pozůstalých). Následovaly reportáže o policistech, bezpečnostních opatřeních v ulicích a rušených i probíhajících kulturních akcích. Oceňujeme zařazení tématu péče o duševní zdraví formou rozhovorů s hned čtyřmi relevantními experty z oblasti psychologie a sociologie. Také prezentaci věnovanou vzorcům chování a komunikace možného budoucího útočníka – varovným výrokům a signálům, prevenci na školách, principům mediální komunikace o útočnickovi – považujeme za instruktivní.

Tematicky tak byly Události rozmanité, pokrývaly všechna relevantní témata a až na reportáž věnovanou pachatelově zbrani (21. prosince; viz 3.2.3) se nevěnovaly žádným kontroverzním tématům, která mohou zvyšovat riziko nápodoby nebo instruovat další masové střelce. Tematické složení Událostí v prvních dnech po útoku vypovídá o promyšlené strategii, jak sloužit veřejnosti v době krize.

CNN Prima News

CNN Prima News věnovala události mimořádné vysílání, které reagovalo na aktuální vývoj, byť s poněkud kolísavou přesností a aktuálností. Pozitivně v tomto ohledu hodnotíme zejména zařazení telefonního rozhovoru s policejní mluvčí Evou Kropáčovou do mimořádného vysílání v 15:50 (ČT tento zdroj nevyužila a prvním mluvčím z řad policie byl vyjma psychologa Vladimíra Vosky až Martin Vondrášek v 17:52) a okamžité zveřejnění informace o eliminaci střelce; obojí mohlo posilovat dojem, že má policie situaci pod kontrolou, a tak přispět ke zmírnění nejistoty a paniky. Na druhou stranu se však stanice zpětně věnovala i spekulacím o možném horším průběhu, například případné explozi (především v 10:46), přestože se již nabízela nová témata, jejichž zařazení by přispělo k upokojení publika a společenské soudržnosti.

Mimořádné vysílání přinášelo četné vstupy z míst činu: nejen z okolí FF UK, ale i z Klánovic a Hostouně. Také se věnovalo bezpečnostním opatřením, policejnímu výcviku, stavu raněných, vyjádřením solidarity ze strany domácích i zahraničních politiků a političek. CNN Prima News podobně jako ČT rámovala událost především jako bezpečnostní problém. Poskytla značný prostor tématu bezpečnostních opatření, zejména otázce bezpečnostních rámuů ve školách a veřejných budovách a otázce adekvátnosti zbraňové legislativy. Na bezpečnostní opatření se soustředila také část debaty v pořadu 360°, uvedená slovy: „*Končí dneškem relativní bezpečnost v naší zemi?*“ (21:30). Podobně jako ČT se CNN Prima News věnovala hodnocení postupu policie a možnosti útoku zabránit nebo zakročit rychleji. Zároveň se snažila být policii nápomocná, když 22. prosince v Hlavních zprávách (19:12) moderátor tlumočil výzvu policie, aby se lidé obraceli na linku 158, pokud zachytí nebezpečí, že by někdo chtěl čin následovat. Tato výzva byla také vizualizována na obrazovce ve studiu formou zobrazení číslice 158 s textem „*varování před následovníky*“.

CNN Prima News dala v mimořádném vysílání prostor mluvčím, kteří přinášeli praktické informace pro publikum ohledně bezpečnostních doporučení a psychologické podpory (viz 3.1.4). Do vysílání také zařadila informace o krizových linkách a sbírkách pro přeživší a pozůstalé, včetně zveřejnění bankovních účtů Nadačního fondu Univerzity Karlovy a Znesnáze²¹. Stanice během Hlavních zpráv dvakrát, 22. prosince v 19:33 a 23. prosince v 19:10, odvysílala speciální předěl odkazující na cnnprima.cz, kde mohli lidé najít informace o sbírkách spolu s odkazy, na nichž mohli finančně přispět pozůstalým a přeživším; tím CNN Prima News přispívala k budování solidarity.

Stanice věnovala pozornost hodnocení postupu policie, adekvátnosti podmínek pro získání zbrojního průkazu (především nastavení psychologických testů). Výrazně se věnovala otázce stávajících bezpečnostních opatření na vysokých školách, především v pořadu 360°. Diskuzí těchto témat naplňovala analytickou a kritickou/kontrolní roli.

Co se týče hlavní zpravodajské relace, také Hlavní zprávy se tematicky proměňovaly. Oproti Událostem kladly zpočátku větší důraz na časovou osu útoku a zásahu. Věnovaly se také zbraňové legislativě, dopravním omezením, přinesly rozhovor s bezpečnostním expertem a ve větším rozsahu než Události se věnovaly zahraničním případům masové střelby. Den po útoku přinesly Hlavní zprávy stejně jako Události nové nebo kontextuální informace (o zraněných, z vyšetřování a také o prvosledových hlídkách) a zabývaly se pietními místy, pražskou zádušní mší a projevy solidarity, včetně kondolencí zahraničních politiků. V crawlu paralelně běžely informace o zraněných, pietních shromážděních, psychologické pomoci, aktuálním počtu obětí a státním smutku. Poslední sledované Hlavní zprávy se podobně jako Události přeorientovaly na pokrytí dne státního smutku a uctívání obětí; přinesly reakce široké veřejnosti na útok a záběry z mše v katedrále sv. Víta. Znovu také událost zasadily do kontextu dalších případů masové střelby ve světě, z nichž ne všechny byly relevantní (jeden z případů se týkal teroristického útoku v Keni, kde útočila skupina ozbrojenců a zemřelo 148 lidí).

TV Nova

TV Nova věnovala střelbě na FF UK ve srovnání se stanicemi ČT24 a CNN Prima News pouze omezený prostor. I na relativně malé ploše ale splnila základní úkoly kladené na média v době krize. Zpravodajství se v první a druhý den zaměřovalo zejména na informování o tom, co se stalo; jak probíhal zásah složek IZS; jaký je stav raněných; jaké jsou reakce domácích a zahraničních politiků a političek. Druhý a třetí den pak bylo více pozornosti věnováno praktickým informacím o tom, jak se v podobných situacích chovat a jaké jsou možnosti dostupné pomoci (včetně tipů a rad od expertů a expertek z oblasti psychologie/psychiatrie a odkazů na linky pomoci), a také informacím o tom, jaká pomoc a péče je poskytována zasaženým lidem, jejich blízkým i příslušníkům a příslušnicím zasahujících složek IZS. Druhý a třetí den byl také věnován prostor projevům spolupatříčnosti a solidarity (např. popis a záběry

z různých pietních míst; opakované odkazy na dobročinné sbírky; mapování kondolencí ze zahraničí). Co se týče analytické a kritické/kontrolní role, pozornost byla věnována (stručnému) hodnocení postupu Policie ČR a IZS, právní úpravě podmínek pro získání zbrojního průkazu a její adekvátnosti a též otázce stávajících bezpečnostních opatření na vysokých školách (aniž by byl nutně vytvářen dojem, že současná pravidla jsou nedostatečná).

3.1.4 Relevantnost a variabilita mluvčích

V analyzovaném vysílání ČT se ve sledovaném časovém úseku vyskytlo 112 různých mluvčích (z toho 70 v mimořádném vysílání a dalších 42 v rámci pořadu Události; 23 zdrojů se v těchto dvou kategoriích překrývalo)⁶⁹. Část ve vysílání promluvila opakovaně v různých časových bodech, a část rozhovorů navíc byla v průběhu sledovaného období reprízována. Nejčastěji šlo telefonické vstupy, méně často videohovory, účast přímo ve studiu, přímý přenos z brífinku, případně nahrané rozhovory z terénu nebo různá nahraná prohlášení. Tyto externí mluvčí doplňovali také redaktoři a redaktorky ČT v terénu (např. v blízkosti budovy FF UK; v obci Hostouň; u nemocnic; u pietních míst) a citace vyjádření různých zahraničních politiků a političek vyjadřujících upřímnou soustrast.

Mluvčí byli víceméně rovnoměrně rozloženi napříč čtyřmi hlavními kategoriemi: 1. svědci a svědkyně události, zasažené osoby, pozůstalí a zástupci a zástupkyně univerzit (34); 2. experti a expertky z různých oblastí (24), 3. politici a političky (20); a 4. představitelé a představitelky jednotlivých složek IZS a orgánů činných v trestním řízení (OČTŘ) (27). Poslední, zbytkovou kategorií pak byli 5. další mluvčí (7), konkrétně čtyři zástupci církve a tři hudebníci, oslovení v souvislosti s probíhajícími či rušenými kulturními akcemi. Zejména v případě mimořádného vysílání platí, že vysoký počet mluvčích oslovených v tak krátkém čase, stejně jako i jejich relevanci a celkovou pestrost, lze hodnotit velice kladně a jako dobrou službu veřejnosti.

První skupinu mluvčích tvořili svědci a svědkyně události, jejich blízcí a další dotčené osoby a představitelky a představitelé univerzit coby instituce, která se stala terčem útoku (Tab. 1). Šlo o studující z FF UK (5), jejich rodiče (4), další svědky z budovy FF UK (4), svědky vyskytující se v čase zásahu v okolí budovy FF UK (5), účastnice a účastníky pietních aktů (4) a vzdálenější pozůstalé (3) a také zástupkyně a zástupce univerzit (9). Tito mluvčí dostávali prostor zejména bezprostředně po útoku.

Tab. 1 Mluvčí: svědci, zasažené osoby, pozůstalí, zástupci a zástupkyně univerzit

SVĚDCI A ZASAŽENÉ OSOBY: 25
21. 12. Max Šámal, student
21. 12. Helena Wernischová, matka studentky FF UK
21. 12. otec studentky FF UK
21. 12. Petr Nedoma, ředitel Galerie Rudolfinum
21. 12. Radka Potměšilová, mluvčí Uměleckoprůmyslového muzea v Praze
21. 12. Ondřej Matyáš, finanční ředitel Rudolfinu
21. 12. Martina Holubová, redaktorka ČT a studentka FF
21. 12. Martin Koreda, student FF UK
21. 12. Tomáš Konečný, student FF UK
21. 12. Nataša Demeterová, uklízečka z FF UK
21. 12. Aaron Günsberger, otec studentky FF UK
21. 12. Ivo Havránek, svědek

⁶⁹ Počet nezahrnuje mluvčí z archivních záběrů v reportážích o předchozích případech masové střelby v ČR a v zahraničí. Těchto mluvčích je méně než deset; do výčtu je nezahrnujeme proto, že nebyli osloveni v souvislosti s případem masové střelby z 21. prosince.

22. 12. Lubomír Zaorálek, vyučující na FF UK (SOCDEM)
22. 12. Jan Holec, otec studentky FF UK
22. 12. trhovec, Staroměstské náměstí
22. 12. Anastasija Smirnovová, zahraniční studentka kladoucí svíčku před FF UK
22. 12. Michael Beckerman, muzikolog a známý oběti
22. 12. Tomáš Jamník, violoncellista a známý oběti
22. 12. Jan Baťa, vyučující na Ústavu hudební vědy FF UK a známý oběti
22. 12. Daniela Tinková, vyučující na Ústavu českých dějin FF UK
22. 12. David Vichnar, odborný asistent, Ústav anglofonních literatur FF UK
22. 12. Michal Štaffl, student FF UK
22. 12. Natálie, dobrovolnice u pietního místa
23. 12. Lea Trunda Koledová, účastnice pietního aktu
23. 12. Marek Srazil, účastník pietního aktu
ZÁSTUPCI A ZÁSTUPKYŇ UNIVERZIT: 9
21. 12. Michaela Slussareff, proděkanka FF UK pro vnitřní záležitosti
21. 12. Milena Králíčková, rektorka UK
21. 12. Zdeňka Filipová, tajemnice FF UK
21. 12. vyjádření Ústavu hudební vědy FF UK
22. 12. Radim Polčák, Masarykova univerzita
22. 12. Kamil Gregorek, kancléř VUT v Brně
22. 12. Milan Adámek, rektor UTB ve Zlíně
22. 12. Ondřej Pešek, děkan FF Jihočeské univerzity
23. 12. Eva Lehečková, děkanka FF UK

Pozn.: v tabulce je uveden datum prvního vystoupení ve vysílání.

Druhou skupinu mluvčích tvořili experti a expertky (Tab. 2), a to z oblasti bezpečnosti (9), psychologie a psychiatrie (11), komunikace (1) a sociologie (1). V prvních hodinách po útoku mírně převládali experti z oblasti bezpečnosti. Do expertní kategorie jsme zařadili také novináře a novinářku (2), kteří zprostředkovali své specifické zkušenosti a poznatky související s tématem.

Za diskutabilní moment považujeme prezentaci zástupce zájmového spolku jako experta bez toho, aby byla ve způsobu vedení rozhovoru zohledněna jeho specifická pozice (název organizace byl ale v titulku řádně uveden). Bezprostředně po útoku byl osloven zástupce Asociace výrobců a prodejců zbraní a střeliva, z.s., což je spolek založený „za účelem naplňování společného zájmu, kterým je výroba a prodej zbraní a střeliva“⁷⁰. Kromě jiného se moderátor hosta ptal otázky jako: „*Jak přísná jsou ta pravidla pro získání zbraně v Česku se srovnání se zahraničím, a případně upravovala se nějak v posledních letech, třeba po následcích některých střeleb, Uherský Brod, a tak dále?*“ (18:37) nebo „*Za vás, ta pravidla tak, jak jsou nastavena teď, je to v pořádku, nebo by tento incident měl vyvolat nějakou debatu o jejich případném dalším zpřísnění?*“ (18:38). Domníváme se, že pro diskuzi o adekvátnosti právní úpravy držení zbraně by bylo vhodnější zvolit experta bez přímého (ekonomického) zájmu na výsledku této debaty, případně mohl roli názorového oponenta sehrát moderátor. Opět je ale zároveň potřeba uznat, že účelem rozhovoru bylo získat rychlý komentář k aktuální situaci a nešlo o součást dopředu připravené diskuze na téma držení zbraní.

⁷⁰ <https://guns.cz/stanovy>

Tab. 2 Mluvčí: experti a expertky

BEZPEČNOST: 9
21. 12. Stanislav Kazbunda, bezpečnostní expert, TRIVIS Vodňany, CROM Consulting
21. 12. Lumír Němec, spolumajitel firmy Thor Tactical, bývalý velitel speciálního oddělení SOG
21. 12. Jan Skalický, Asociace výrobců a prodejců zbraní a střeliva
21. 12. Oldřich Bureš, politolog, MUP
21. 12. Pavel Skácelík, expert na bezpečnost ve školách
21. 12. Otakar Foltýn, bezpečnostní analytik
21. 12. Martin Svozil, bývalý operátor URNA
21. 12. Josef Kraus, bezpečnostní analytik, FSS MU
23. 12. Katherine Schweitová, bývalá agentka FBI
PSYCHOLOGIE, PSYCHIATRIE: 11
21. 12. Štěpán Vymětal, psycholog Ministerstva vnitra, člen stálého výboru pro psychologii katastrof
21. 12. Vladimír Voska, vedoucí psycholog Policie ČR
21. 12. Cyril Höschl, psychiatr
21. 12. Daniela Vodáčková, psychoterapeutka
22. 12. Tibor Brečka, psychoterapeut a krizový intervent
22. 12. Simona Hoskovcová, vedoucí skupiny krizové intervence, oddělení vedoucího psychologa, Policejní prezidium ČR
22. 12. Martin Loučka, psycholog
22. 12. Lenka Felcmanová, předsedkyně Society for All
22. 12. Lucie Kotková, dětská psycholožka
23. 12. Andrej Drbohlav, psychoterapeut, etoped, IBSARO
23. 12. Radek Ptáček, klinický psycholog, Psychiatrická klinika 1. LF UK
KOMUNIKACE: 1
22. 12. Denisa Hejlová, vedoucí Centra pro strategickou komunikaci, FSV UK
SOCIOLOGIE: 1
23. 12. Petr Soukup, sociolog, FSV UK
NOVINÁŘI: 2
21. 12. David Miřejovský, redaktor ČT, bývalý zahraniční zpravodaj v USA
22. 12. Petra Procházková, redaktorka Deníku N

Pozn.: v tabulce je uveden datum prvního vystoupení ve vysílání.

Třetí skupinu tvořili politici a političky (Tab. 3). Část z nich dostala prostor z titulu své funkce (7): šlo o prezidenta, premiéra, ministry vnitra a školství, předsedkyni Poslanecké sněmovny, předsedu Senátu a taky primátora hlavního města Prahy, případně mluvčího magistrátu města Prahy. U další skupiny politiků a političek (13) měla redakce větší prostor pro úvahu, koho oslovit, a to jak z hlediska stranické příslušnosti, tak z hlediska expertízy nebo tematického zaměření. Co se týče stranické příslušnosti, v rámci této kategorie dostali prostor zástupci všech parlamentních stran: ODS (1 mluvčí ve dvou různých časových bodech), STAN (3), KDU-ČSL (1), Piráti (1), nestranička za SPOLU (1), ANO (3 mluvčí), SPD (2 mluvčí). Prostor věnovaný představitelům koalice a opozice byl v rámci této kategorie vzhledem k aktuálnímu rozložení politických sil adekvátní.

Co se týče expertízy a tematického zaměření, jednoznačně dominovali politici se zaměřením na obranu a bezpečnost, což je vzhledem k tématu pochopitelné; typicky šlo o členy sněmovního výboru pro obranu a sněmovního výboru pro bezpečnost (7). Vysoký počet mluvčích s tímto zaměřením lze vysvětlit pravděpodobně také nutností stranického vyvažování. V praxi to znamenalo, že poměrně velký

časový prostor byl věnován diskuzi o bezpečnostní situaci v Česku, stavu zabezpečení tzv. měkkých cílů či nutnosti zavedení konkrétních opatření, jako jsou bezpečnostní rámy a turnikety ve školách. Zde se nabízí oslovit i politiky a političky s jinou specializací, než je ta bezpečnostní, například zaměřující se na témata související s mládeží, vzděláváním a dostupností psychologické či psychiatrické péče. To by pomohlo vyvážit dominantní sekuritizační rámec.

Ve vysílání ČT dostali prostor také zahraniční politici a političky, kteří obvykle vyjadřovali soustrast; typicky šlo pouze o krátké citace vzájemně se podobajících a formálních vyjádření ze sociálních sítí, takže je do přehledu nezahrnujeme.

Tab. 3 Mluvčí: politici a političky

VRCHOLNÍ POLITIČTÍ PŘEDSTAVITELÉ: 7 (+1 MLUVČÍ)
21. 12. Bohuslav Svoboda, primátor hlavního města Prahy (ODS)
21. 12. Vít Rakušan, ministr vnitra, místopředseda hnutí (STAN)
21. 12. Petr Fiala, premiér (ODS)
21. 12. Mikuláš Bek, ministr školství (STAN)
21. 12. Petr Pavel, prezident
23. 12. Miloš Vystrčil, předseda Senátu (ODS)
23. 12. Markéta Pekarová Adamová, předsedkyně PS a strany (TOP09)
23. 12. Vít Hofman, mluvčí, Magistrát hl. m. Prahy
DALŠÍ POLITICI A POLITIČKY: 12
21. 12. Pavel Žáček, člen sněmovního výboru pro obranu a předseda sněmovního výboru pro bezpečnost (ODS)
21. 12. Drahoslav Ryba, člen sněmovního výboru pro bezpečnost a bývalý generální ředitel HZS ČR (ANO)
21. 12. Radek Koten, člen sněmovního výboru pro bezpečnost (SPD)
21. 12. Josef Flek, místopředseda sněmovního výboru pro obranu (STAN)
21. 12. Zdeněk Hřib, 1. náměstek primátora hl. m. Prahy (Piráti)
21. 12. Martin Pecina, ex ministr vnitra a bezpečnostní expert SPD
21. 12. Hana Kordová Marvanová, senátorka, zastupitelka hl. m. Prahy (nestr. za SPOLU)
21. 12. Karel Havlíček, místopředseda Poslanecké sněmovny (ANO)
22. 12. Šimon Heller, místopředseda výboru pro bezpečnost PS (KDU-ČSL)
22. 12. Martin Exner, místopředseda výboru pro bezpečnost PS (STAN)
22. 12. Jiří Mašek, místopředseda výboru pro bezpečnost PS (ANO)
23. 12. František Lukl, předseda Svazu měst a obcí (STAN)

Pozn.: v tabulce je uveden datum prvního vystoupení ve vysílání.

Čtvrtou skupinu mluvčích tvořili představitelé a představitelky jednotlivých složek IZS a orgánů činných v trestním řízení (Tab. 4). Šlo konkrétně o představitele Policie ČR (13), Hasičského záchranného sboru ČR (1), zdravotnické záchranné služby a nemocnic (11) a státního zastupitelství (2). I když tato kategorie mluvčích početně dominovala, v mnohých případech šlo pouze o krátká sdělení (např. mluvčí nemocnic stručně informovali o počtu a stavu zraněných). Větší prostor dostali druhý den po útoku zasahující policista a policistka.

Tab. 4 Mluvčí: představitelé a představitelky složek IZS a OČTŘ

POLICIE ČR: 13
21. 12. Martin Vondrášek, policejní prezident
22. 12. Michal Hodboď, ředitelství služby dopravní policie PČR
22. 12. Milan Prchal, ředitel Ředitelství služby pro zbraně a bezpečnostní materiál, Policejní prezidium ČR
22. 12. Petr Matějček, ředitel, Krajské ředitelství policie hl. m. Prahy
22. 12. Josef Jeřábek, zástupce velitele Pohotovostní motorizované jednotky PČR Praha
22. 12. Vojtěch Motyka, náměstek ředitele pro službu kriminální policie a vyšetřování, Krajské ředitelství policie hl. m. Prahy
22. 12. Aleš Strach, vedoucí 1. oddělení obecné kriminality, Krajské ředitelství policie hl. m. Prahy
22. 12. Tomáš Kubík, náměstek policejního prezidenta
22. 12. Nela Musálková, policistka pohotovostní motorizované jednotky, Krajské ředitelství policie hl. m. Prahy
22. 12. Radomír Bohuslávka, velitel policistů pohotovostní motorizované jednotky, Krajské ředitelství policie hl. m. Prahy
22. 12. Jan Rybanský, mluvčí, Krajské ředitelství policie hl. m. Prahy
22. 12. Bohumil Maláček, policejní mluvčí, Jihomoravský kraj
23. 12. Dagmar Brožová, policejní mluvčí, Plzeňský kraj
HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČR: 1
21. 12. Martin Kafka, mluvčí Hasičského záchranného sboru hl. m. Prahy
ZDRAVOTNICKÁ ZÁCHRANNÁ SLUŽBA A NEMOCNICE: 11
21. 12. Jana Poštová, mluvčí Zdravotnické záchranné služby hlavního města Prahy
21. 12. Jitka Zinke, mluvčí Ústřední vojenské nemocnice Praha
21. 12. Marek Dvořák, záchranář a urgentní lékař, Fakultní nemocnice v Motole
22. 12. Jana Krejčí Merxbauerová, zástupkyně mluvčí FN v Motole
22. 12. Tereza Romanová, mluvčí Fakultní nemocnice Královské Vinohrady
22. 12. Marie Heřmánková, mluvčí VFN
22. 12. Josef Škola, primář ARO FN Bulovka
22. 12. Lucie Krausová, mluvčí Nemocnice na Františku
22. 12. Pavlína Danková, mluvčí FN v Motole
22. 12. Petr Kolouch, ředitel, Zdravotní záchranná služba hl. m. Prahy
22. 12. Jiří Karásek, primář FN Motol
STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ: 2
21. 12. Lenka Bradáčová, pražská vrchní státní zástupkyně
21. 12. Aleš Cimbal, Městské státní zastupitelství

Pozn.: v tabulce je uveden datum prvního vystoupení ve vysílání.

Pátou skupinu pak tvořili další, výše nezařazení mluvčí (Tab. 5). Šlo zejména o tři hudebníky, oslovené v souvislosti s probíhajícími či rušenými kulturními akcemi, a také čtyři zástupce církve, v souladu s postupným přesměrováním pozornosti k pietním aktům a projevům solidarity.

Tab. 5 Další mluvčí

DALŠÍ MLUVČÍ: 7
22. 12. Jiří Prinz, mluvčí, Arcibiskupství pražské
22. 12. Pavel Hyacint Kuchta, kaplan Římskokatolické farnosti Svatý Kopeček
23. 12. Jan Graubner, arcibiskup pražský
23. 12. David Kafka, zvoník
23. 12. Lukáš Prchal, dirigent a sbormistr
23. 12. David Piják, hudebník
23. 12. Libor Sládek, sbormistr

Pozn.: v tabulce je uveden datum prvního vystoupení ve vysílání.

CNN Prima News

Ve vysílání CNN Prima News dostalo prostor 108⁷¹ externích mluvčích, a to prostřednictvím tiskových konferencí a brífinků, rozhovorů v terénu, ve studiu, po telefonu a prostřednictvím citací ze sociálních sítí. Velká část promluv byla reprízována a mnozí mluvčí ve vysílání promluvili opakovaně. Kromě toho se vysílání spoléhalo na vstupy z terénu (prostor kolem budovy FF UK, Klánovice, Hostouň) a na výpovědi redaktorů a redaktorek ve studiu. Volbu mluvčích lze celkově hodnotit jako adekvátní a rozmanitou, zdůrazňující bezpečnostní aspekty situace a lidský rozměr.

Mezi mluvčími převládali svědkové, svědkyně, zasažené osoby, pozůstalí, účastníci pietních akcí (celkem 37) a zástupci a zástupkyně univerzit (12, včetně institucionálních aktérů – vedení FF UK a vedení UK). Další početnou skupinou byli politici a političky: vysílání obsahovalo promluvy či vyjádření 19 politiků a političek, z toho sedmi vrcholných a 12 řadových političek a politiků či bývalých představitelů státních institucí a orgánů (například bývalého prezidenta Miloše Zemana a některých bývalých ministrů a ministryň). Stejný počet mluvčích zastupoval IZS, OČTŘ a systém zdravotní péče (celkem 19), především různé policejní složky (11) a nemocnice a záchranou službu (7). Ve vysílání hovořili také experti a expertka z oblasti bezpečnosti (9), psychologie, psychiatrie, sociologie a politologie (celkem 8). Do kategorie jiné spadali zástupci církve (2) a jeden sportovec. Vzhledem k relativně rozsáhlému prostoru, který vysílání CNN Prima News věnovalo citacím z údajného účtu útočnicka na sociálních sítích, lze za mluvčího považovat i samotného útočnicka, respektive autorku či autora příspěvků na telegramovém kanálu.

Stejně jako v ČT byly ve vysílání CNN Prima News citovány četná vyjádření a projevy solidarity zahraničních politiků a političek.

TV Nova

V analyzovaném vysílání TV Nova dostalo prostor celkem 48 mluvčích, z toho část ve vysílání promluvila opakovaně v různých časových bodech, a část vyjádření navíc byla v průběhu sledovaného období reprízována. Tyto externí mluvčí doplňovali také redaktoři a redaktorky v terénu (např. v blízkosti budovy FF UK; v obci Hostouň; u pietních míst) a čtené citace vyjádření různých zahraničních politiků a političek vyjadřujících upřímnou soustrast.

Co se týče struktury mluvčích, převládali experti a expertky (celkem 13; z toho 7 v oblasti bezpečnosti a 6 v oblasti psychologie/psychiatrie), zástupci a zástupkyně univerzit a vysokých škol (10; poněkud překvapivě, pouze jeden byl z UK) a představitelé a představitelky jednotlivých složek integrovaného

⁷¹ Číslo nezahrnuje mluvčí z archivních záznamů v reportážích o předchozích případech masové střelby v ČR a v zahraničí. Těchto mluvčích je méně než deset; do výčtu je nezahrnujeme proto, že nebyli osloveni v souvislosti s případem masové střelby z 21. prosince.

záchranného systému (12; z toho 9 z Policie ČR a 3 ze zdravotnické záchranné služby a nemocnic). Zastoupeni byli v menší míře také politici (6), a okrajově také svědci nebo blízcí zasažených (4). Zbylí tři mluvčí spadají do kategorie jiné. Volbu mluvčích lze celkově hodnotit jako adekvátní a relevantní.

3.1.5 Variabilita použitých zpravodajských forem

Hlavní zpravodajská relace ČT byla formálně rozmanitá; zaznamenaly jsme množství různých zpravodajských forem a žánrů včetně těch, jejichž použití je vhodné právě u výrazných či mimořádných událostí, jako je například speciální předěl, moderace v terénu nebo gerojšová reportáž. Úvodní headliny se ve všech třech dnech soustředily především na masovou střelbu. Dne 21. prosince se jednalo o headliny „Útok na Filozofické fakultě“, „Mimořádně tragické následky“, „Motiv pachatele“; 22. prosince o headliny „Den po tragédii“, „Spojitost s Klánovicemi“, „Vzpomínka na oběti“; 23. prosince pak o „Den státního smutku“, „Připomínka obětí útoku“ a „Komplikace kvůli počasí“. V každém z dní také ČT používala jiný, přiměřeně emotivní předěl s fotografiemi reprezentujícími atmosféru daného dne. Ve dnech 21. a 22. prosince byly Události částečně moderovány z terénu (21. prosince od budovy FF UK, 22. prosince od pietního místa u Karolina). Jak 22., tak 23. prosince byla do levého horního rohu obrazovky umístěna černá stuha a černý nápis „státní smutek“. Den státního smutku připadal jen na 23. prosince, takže na jednu stranu bylo použití stuhy v obou dnech mírně matoucí, ale na druhou stranu použití stuhy v obou dnech chápeme jako výraz empatie.

Struktura Událostí ve sledovaném období kombinovala následující zpravodajské formy:

- studio, moderaci v terénu (21. prosince od budovy FF UK, 22. prosince od pietního místa u Karolina);
- reportáže;
- čtené zprávy s grafikou (například s mapami popisujícími pachatelův pohyb a časový vývoj události) i čtené zprávy s fotografií, prezentaci (tzv. plazmu);
- živé záběry z prostranství kolem FF UK nebo z pietních míst na celé nebo i dělené obrazovce, živé rozhovory s důležitými zdroji (např. policejní prezident), živé vstupy od nemocnic, pietních míst či z Hostouně, živý přenos z brífinku premiéra;
- citace, různé druhy rozhovorů ze záznamu (telefonické, v terénu, přes komunikační platformu, ve studiu) a také jejich sestřihů (někdy doplněné o záběry ze sociálních sítí).

Dne 21. prosince se tématem masové střelby zabýval pořad Události do 19:38; na konci pořadu byl ještě zprostředkován živý záběr na budovu FF UK. Den po střelbě, 22. prosince, se Události věnovaly jiným tématům od 19:45, přičemž na konci Událostí byla odvysílána ještě upoutávka na další pořady, které se tématu věnovaly. Poslední sledovaná relace z 23. prosince ukončila téma masové střelby v 19:26 a dál se zabývala jinými domácím i zahraničními tématy; ještě v 19:47 se však na obrazovku vrátil živý záběr od pietního místa u Karolina. **Postupné omezení času, ve kterém ČT masovou střelbu tematizovala, považujeme za vhodné, a to vzhledem k postupně se vyčerpávajícímu tématu, přání pozůstalých minimalizovat informování o obětech, ale také vzhledem k existujícím výzkumům, které kvůli riziku nápodoby doporučují masovou střelbu pokrývat méně rozsáhle, než by velel zpravodajský instinkt⁷².**

CNN Prima News

V hlavní zpravodajské relaci CNN Prima News Hlavní zprávy jsme ve sledovaném období zaznamenaly podobné složení zpravodajských forem, které použila ČT v Událostech. Úvodní headliny též zdůrazňovaly masovou střelbu. Relaci dne 21. prosince uvedly headliny „Patnáct zastřelených v Praze“, „Dvě desítky zraněných“ a „Střelec je po smrti“; 22. prosince headliny „Zabil sedmáct lidí“, „Vyhlášení

⁷² Jetter, M., & Walker, J. K. *News coverage and mass shootings in the US*. Meindl, J. N., & Ivy, J. W. *Mass shootings: The role of the media in promoting generalized imitation*.

státního smutku“ a „Vrah se učil střílet“; a 23. prosince pak headliny „Den státního smutku“, „Policisté o prvních chvílích“ a „Vánice zablokovala silnice“. Nejvýraznější formální rozdíly Hlavních zpráv oproti Událostem spočívaly jednak v absenci moderace z terénu, kterou ovšem nahrazovaly četné živé vstupy redaktorek a redaktorů, případně vstupy ze záznamu, jednak v dynamické interakci mezi studiem, mluvčími a reportéry a reportérkami v terénu a jednak v přítomnosti hudebního podkresu nejen ve speciálním předělu, ale i v některých reportážích. Během Hlavních zpráv navíc na obrazovce zůstala spodní lišta, kde běžely zprávy o pietních shromážděních, psychologické pomoci, aktuálním počtu obětí či státním smutku.

Také CNN Prima News pracovala se speciálními předěly a rozsáhle informovala o dni státního smutku vyhlášeném na 23. prosince, ale oproti ČT nezobrazovala černou stuhu. Stanice tématu věnovala dvě celé zpravodajské relace, Hlavní zprávy 21. prosince a 22. prosince. Následujícího dne, 23. prosince, už zpravodajství k tématu skončilo v 19:12, kdy se Hlavní zprávy začaly zabývat dalšími tématy souvisejícími se zimním a vánočním obdobím.

TV Nova

V hlavní zpravodajské relaci TV Nova Televizní noviny jsme ve sledovaném období zaznamenaly podobné složení zpravodajských forem, které použila ČT v Událostech. Absentovala sice moderace z terénu, ale například hned v první den, 21. prosince, byl přímo ve studiu přítomen host, se kterým moderátor Televizních novin dělal živý rozhovor. TV Nova pro zpravodajství o události vytvořila speciální předěl podkreslený dramatickou hudbou, který používala v Televizních novinách, v pořadu Snídaně s Novou a v Mimořádných Televizních novinách; blíže jej popisujeme v části 3.1.8. Zpravodajství k tématu dostalo dne 21. prosince prostor prvních 37 minut, dne 22. prosince to bylo 33 minut a dne 23. prosince pak 18 minut. Stejně jako CNN Prima News (a na rozdíl od ČT) TV Nova nepracovala s motivem černé stuhly označujícím státní smutek.

3.1.6 Práce s informacemi v kontextu bezpečnosti zasahujících složek a dalších osob na místě

Jednou z nejdůležitějších zásad při pokrývání masové střelby či jiné podobné události je nezveřejňovat informace, které by mohly narušit probíhající zásah, komplikovat práci záchranných složek či vystavit riziku osoby na místě. V tomto kontextu je třeba upozornit na tři momenty, kdy v analyzovaném vysílání ČT tento princip plně dodržen nebyl. Ve všech třech případech šlo o zveřejnění informací převzatých ze sociálních sítí. Jak se později ukázalo, bezpečnost zasahujících složek ani lidí na místě fakticky ohrožena být nemohla, což ale v době zveřejnění těchto informací nemohlo být známo.

Za prvé, redaktorka sledující dění na sociálních sítích v 15:42, tj. ještě před oficiálním potvrzením informace, že byl střelec eliminován (v té době ještě ani nebylo potvrzené, že se zásah týká FF UK), popisovala záběry na sociálních sítích zobrazující osoby na střeše FF UK na náměstí Jana Palacha: „Viděli jsme záběry na sociálních sítích, které ukazují lidi, jak se pohybují na střeše Filozofické fakulty“. Šlo přitom o potenciálně zneužitelnou informaci o pohybu ukrývajících se osob.

Podobně, v 15:56 redaktorka popisovala, že studenti FF UK na sociálních sítích sdílejí informace, že se lidé zamkli v učebnách a knihovně: „Studenti v různých skupinách filozofických fakult si mezi sebou píší, sdílejí informace, že jsou lidé zamčeni v učebnách či v knihovně.“ I zveřejnění této informace o úkrytu v konkrétní místnosti (knihovna) v době probíhajícího zákroku, ještě před potvrzením eliminace střelce, kdy navíc nebylo jasné, zda nemá komplete, považujeme za zcela nevhodné.

Třetí případ zveřejnění citlivých bezpečnostních informací se týkal vizuálního materiálu. V 15:50 se ve vysílání objevilo video převzaté ze sociálních sítí, které zcela jasně ukazovalo studenty schovávající se na střeše budovy a v 15:51 také polohu zasahujícího policejního příslušníka, kryjícího se za sloupem na

náměstí. Paradoxně tyto záběry doprovázel komentář pozvaného bezpečnostního experta, který shodou okolností v přímém přenosu zrovna vysvětloval, jak je důležité, aby lidé nezveřejňovali informace, které by mohl střelec zneužít: „V tomto případě by to mohlo být spíše kontraproduktivní, kdyby ten střelec měl u sebe nějakou techniku, která mu umožňuje sledovat média, tak by mohl třeba zjistit, odkud se policie chystá proti němu zakročit, a tak dále, a mohlo by to být spíše ke škodě věci, pokud by ty informace mohly samozřejmě pomoci tomu střelci, což určitě v tomto okamžiku nikdo nechce.“

I když fakticky k ohrožení bezpečnosti nedošlo, tyto situace by měly sloužit jako ponaučení, že s materiálem ze sociálních sítí je v čase probíhajícího zásahu nutno pracovat opatrněji. Navíc, ani když policie oznámí, že střelec byl eliminován, neznamená to konec zásahu, protože nelze vyloučit, že může mít na místě komplice. Při zveřejňování jakýchkoliv informací o poloze či pohybu lidí v místě činu je na to nutné myslet.

CNN Prima News

Podobná menší pochybení, respektive potenciální ohrožení bezpečnosti evakuovaných, nastala v mimořádném vysílání CNN Prima News. Od 15:40 stanice opakovaně vysílala první fotografie osob opouštějících budovu FF UK, které zobrazovaly jejich polohu (na otevřené silnici před budovou FF UK) a směr evakuace (k Rudolfinu), přičemž ještě nebylo známo, zda útočník má či nemá komplice. Tato fotografie byla také v 15:51 verbálně popsána redaktorem ve studiu. V 15:53, tedy ještě před obdržetím informace o eliminaci střelce, navíc redaktor přinesl informaci o vyučujícím uzavřeném na FF, se kterým byl zprostředkovaně v kontaktu; kabinet, v němž se vyučující zamkl, naštěstí nebyl blíže specifikován. V 15:56 CNN Prima News odvíšovala záběry na prostranství kolem budovy FF UK, z nichž je patrné, odkud do budovy přicházejí zasahující policisté (z Kaprovy ulice). Kromě toho však stanice postupovala opatrně a rozvážně, a to včetně používání živých záběrů. Ty obvykle zobrazovaly zasahující blikající vozidla v přilehlých ulicích a na prostranstvích kolem FF UK.

TV Nova

TV Nova přinesla první ucelenější zprávy o střelbě až v Odpoledních novinách v 17:00 (předtím na útok upozorňovala textem ve spodní infoliště). Ke zveřejnění informací, které by mohly ohrozit probíhající zásah nebo osoby na místě, nedošlo.

3.1.7 Práce s nejistotou a působení proti šíření misinformací a dezinformací

ČT se v analyzovaném vysílání při pokrývání střelby na FF UK držela informací poskytovaných zasahujícími složkami, případně politickými aktéry. Novináři a novinářky až na ojedinělé dílčí nepřesnosti (viz část 3.1.2) korektně reprodukovali a parafrázovali oficiální sdělení, odkazovali na zdroje informací a opakovaně upozorňovali také na to, které informace zatím nejsou ověřené (např. když na začátku nebylo jasné, které školy na náměstí Jana Palacha se útok týká) nebo se mohou měnit (např. počet obětí a zraněných).

Nepodložené dohady objevující se na sociálních sítích nedostávaly prostor. Naopak, ČT ve svém vysílání průběžně připomínala výzvy ministra vnitra, policie a dalších aktérů, aby lidé nešířili neověřené zprávy, nepravdy a senzacechtivé fotografie či videa a neriskovali vyvolávání paniky. Tyto výzvy opakovali moderátoři a moderátorky a objevily se také ve spodní liště s běžícím textem. Moderátoři a moderátorky také ve vysílání na základě informací od policie opakovaně vyvraceli fámy, že při zásahu byli zraněni policisté nebo že měl střelec komplice.

To, jak se ve vysílání ČT postupně zpřesňovala klíčová (a nejcitlivější) informace o počtu obětí, je vidět z následujícího přehledu titulků a textu na spodní liště. V situaci, kdy je zjevné, že číslo nemusí být

konečné, doporučujeme uvést také konkrétní zdroj, aby bylo jasné, kdo je původcem aktuální informace (tak, jak ČT v případě některých titulků učinila). Tato forma zároveň dává najevo, že jde o výrok přisouzený konkrétnímu mluvčímu, což může působit méně definitivně než prosté konstatování faktu. Případně je také možné použít formulaci „nejméně“ spolu s konkrétním číslem, což také indikuje, že nemusí jít o konečnou informaci.

16:41 Střelba ve škole v Praze: 10 lidí zemřelo

16:43 Střelba ve škole v Praze: 10 obětí

17:09 Střelba na vysoké škole v Praze: 10 obětí

17:57 Zemřelo více než 15 lidí.

18:13 Policie: zemřelo více než 15 lidí.

18:14 Zemřelo více než 15 lidí.

18:15 Policejní prezident: zemřelo více než 15 lidí.

20:33 Policejní prezident: můžeme potvrdit 14 obětí.

CNN Prima News

Také CNN Prima News v některých momentech pomáhala působit proti šíření dezinformací a misinformací. Ve 20:07 redaktor Krimi zpráv tlumočil výzvu policie, aby lidé nezveřejňovali videa útoku na sociálních sítích, a tak nezvyšovali riziko nápodoby, ale poslali je přímo policii. Ve 22:48 do spodní lišty s běžícím textem umístila stanice varování ministra vnitra před šířením dezinformací: „*Rakušan varuje v souvislosti se střelbou na FF UK před šířením neověřených informací a dezinformací. V pátek chce vyvracet ty nejzávažnější.*“ V 9:21 pak moderátor znovu tlumočil policejní varování před dezinformacemi na sociálních sítích a upozornil na to, že některé informace se teprve ověřují.

V několika jiných případech naopak sami moderátoři, moderátorky, redaktoři a redaktorky akceptovali a reprodukovali nepřesné a neověřené informace. Například spekulovali o motivu, především o duševním stavu a zdraví pachatele, a ne vždy adekvátně zdůrazňovali, že autenticita údajného pachatelova účtu na sociálních sítích se teprve ověřuje (viz především 3.2.5).

CNN Prima News také po celou dobu mimořádného vysílání zařazovala živé vstupy z Klánovic, přestože propojení obou případů nebylo potvrzené; ještě v 8:12 redaktor v pořadu Nový den zopakoval, že propojení případů se vyjasní až při policejní tiskové konferenci. Kromě toho moderátorka a redaktor kolem 8:14 spekulovali o propojení případů vražd v Klánovicích, Hostouni a na FF UK, respektive o motivu vraždy v Hostouni. Konkrétně rozvíjeli spekulaci, že otec pachatele odhalil plán na střelbu na FF UK nebo se dovtipil, že pachatel zavraždil dvě osoby v Klánovicích. To mohlo být podle spekulujících důvodem, proč střelec svého otce zabil.

Posledním relevantním případem práce s nejistotou, který stojí za zmínku, byla situace, kdy se reportér stanice CNN Prima News během policejního zásahu na FF UK v živém vstupu v 16:45 musel evakuovat z Valentínské ulice, protože jeden z přítomných policistů údajně naznačil, že by na FF UK nebo v některé z okolních budov mohla být umístěna bomba. Informace se později naštěstí nepotvrdila. Redaktor i moderátorka s informací zacházeli vcelku opatrně – jako s nepotvrzenou informací. Reportérovi na místě nelze vyčítat, že popisoval dění kolem FF UK, kterého se také sám účastnil, když během živého vstupu opouštěl rozšiřující se bezpečnostní perimetr.

Nepodložené dohady a spekulace nedostávaly v analyzovaném vysílání TV Nova prostor. Co se týče nejistoty ohledně počtu obětí, novináři a novinářky TV Nova opakovaně upozorňovali na to, že jejich počet se může měnit. Na to, že stav nemusí být konečný, odkazoval také výraz „nejméně“, který používali v prvních hodinách (např. 17:00: „*na místě zůstalo nejméně jedenáct mrtvých*“; 19:30: „*na místě zůstalo nejméně patnáct mrtvých*“). Opakovaně také upozorňovali, že se spekulovalo o možném komplici, ale že ministr vnitra Vít Rakušan tuto informaci vyvrátil. Druhý den se ve vysílání pořadu Snídaně s Novou na spodní liště také opakovaně objevoval text, že ministr vnitra Vít Rakušan varoval před dezinformacemi.

3.1.8 Jazyková a vizuální emocionalita

Reportování ČT o střelbě na FF UK bylo z hlediska formy a stylu věcné a střízlivé, bez zbytečné melodramatičnosti a patosu. Vysílalo jasný signál, že situace je mimořádná a vážná, ale na druhé straně nenapomáhalo vyvolávat paniku a nerozdýmávalo hrůzu a strach. Uměřenost a přiměřenost se týkala jak jazykové roviny, tak i roviny vizuální a zvukové.

Samotná událost byla nejčastěji označována věcným výrazem „*střelba*“; méně často pak „*tragická střelba*“, „*střelba s tragickými následky*“, „*tragédie*“, „*bezprecedentní tragédie*“, „*bezprecedentní zločin*“, „*bezprecedentní útok*“. Pro informování o mrtvých a raněných byly použity výrazy jako „*oběti*“, „*mrtví*“, „*ranění*“, případně slovní spojení „*10 lidí zemřelo*“, „*střelec zabil 10 lidí*“. Střelec byl nejčastěji označován věcným neutrálním výrazem „*střelec*“; dále pak jako „*útočník*“, „*pachatel*“, „*podezřelý*“; výjimečně „*masový vrah*“. Pro sebevraždu střelce byly použity výrazy „*je po smrti*“, „*byl eliminován*“, „*byl zneškodněn*“, „*spáchal sebevraždu*“.

Dle zahraničních doporučení může používání superlativů typu „*nejsmrtonosnější masová střelba v historii*“ zvyšovat riziko nápodoby činu, a proto by jejich užívání mělo být omezeno na situace, kdy je možné dodat kontext (tj. ne v upoutávkách nebo tweetech).⁷³ **V analyzovaném vysílání ČT se podobné výrazy vyskytovaly poměrně často**, a to zejména druhý den po střelbě. Hned 21. prosince ve 20:18 se ve spodní liště objevil text „*Střelba na Filozofické fakultě UK je nejtragičtější střelbou v historii České republiky. Střelba na Filozofické fakultě UK patří mezi čtyři nejhorší v Evropě za posledních 15 let.*“ To sice jde proti doporučení, na druhou stranu ale tato informace pomáhá publiku porozumět rozsahu útoku.

Superlativy a výrazy podobného významu pak byly zhusta užívány v ranním vysílání ČT24, kde se opakovaly výrazy „*bezprecedentní zločin*“ (5:59; 7:12; 8:37; 9:33; 9:55), případně „*bezprecedentní útok*“ (7:19), nebo popisy „*Česko má za sebou nejhorší masovou střelbu v historii*“ (7:12) a „*tragédie, jakou Česká republika v takovém rozsahu opravdu nezažila*“ (8:48). Zde se v souladu se zahraničními doporučeními domníváme, že případ masové střelby nepotřebuje další dramatizaci a že používání superlativů by mělo být omezeno na situace, kde je možné poskytnout publiku kontext (například v rámci srovnání s jinými podobnými událostmi doma nebo v zahraničí). Neměly by být nadužívány, aby toto akcentování výjimečnosti dané události nelákalo další osoby k jejímu překonávání. Na druhé straně má toto pravidlo jistě jiný význam a váhu v zemích, kde jsou masové střelby časté než v zemích, kde k masové střelbě ve škole došlo prvně. Proto na jeho dodržování nelze dogmaticky trvat.

Několikrát byly superlativy použity také v Událostech. V den útoku se opakovaně (např. v 19:34) mluvilo o tom, že zločin je „*nejtragičtější*“ svého druhu v Česku či v moderní české historii a „*jeden z nejhorších v Evropě*“. V tentýž den se v Událostech objevil titulok „*Mimořádně tragické následky*“. 22. prosince se

⁷³ McBride, K. *Best practices for covering mass shootings*.

pak ve studiu hovořilo o „*bezprecedentní tragédii*“ (např. 19:06) a znovu jako o „*nejtragičtější*“ v historii Česka.

K emotivním prvkům patřil také hudební podkres speciálního předělu, který ale působí spíše pietně, nikoliv rušivě, stejně jako spojení „*den rámovaný černou konturou*“, použité moderátorkou v Událostech 21. prosince (19:00).

CNN Prima News

Vysílání CNN Prima News většinou označovalo událost i její aktéry věcně a střízlivě. Událost byla popisována například jako „*střelba*“, „*útok*“, „*tragédie*“, „*hrůzná událost*“, „*hrůzná tragédie*“, „*hrůzný čin*“, „*hrozivá událost*“, „*případ*“, případně „*obrovská tragédie*“; podobné výrazy byly použity i pro označení střelby v Klánovicích. Střelec byl označován jako „*pachatel*“, „*střelec*“, „*student*“, „*vrah*“, „*vrah z Hostouně*“, „*podezřelý*“, občas také jako „*hoch*“ (21:49) nebo „*šílený střelec*“ (viz 3.2.6); jeho oběti jako „*oběti*“, „*mrtví*“, „*zemřelí*“, „*zranění*“.

Co se týče používání superlativů, CNN Prima News superlativy nijak nešetřila. Událost označovala pravidelně jako „*nejtragičtější střelbu*“ či „*nejtragičtější případ*“ v historii České republiky, v novodobých dějinách České republiky, případně v dějinách celého Československa (v 17:12, 17:26, po 23:13, nejméně pětkrát mezi 6:00 a 7:00, 8:38). Mezi 6:00 a 11:00 navíc hlavní lišta opakovaně obsahovala žlutě zvýrazněný text „*nejtragičtější střelba v dějinách Česka*“. Kromě toho byla událost označena za „*bezprecedentní*“ (např. 18:30, 8:28) a bilance útoku za do dnešního dne „*nepředstavitelnou*“ (18:59). Redaktor ve shrnující reportáži vysílané během Hlavních zpráv také řekl, že „*nic podobného jsme nezažili. Až dodnes*“ (18:57; podobně výjimečnost útoku podávala také moderátorka pořadu 360°). Byť je tato informace fakticky přesná, opakování výjimečnosti masové střelby se spíše nedoporučuje. Superlativy se objevily i v Hlavních zprávách 22. prosince v 18:59 („*Nejhorší masový vrah v historii Česka*“) a 23. prosince v 19:10 („*střelba na FF UK je pátým nejtragičtějším útokem na škole v evropských zemích za posledních 20 let*“).

Za skutečně nešťastný případ používání superlativů považujeme spojení „*největší masový vrah v naší historii*“, které opakovaně použila moderátorka pořadu 360°, a to již v upoutávce v 19:33 a poté ve 21:30, když pořad uvedla slovy „*Největším masovým vrahem v naší historii je ode dneška čtyřadvacetiletý David, student Filozofické fakulty*.“ Domníváme se, že výraz „*největší*“ konotuje úspěch a je obvykle používán pro vyjádření obdivu („*největší žijící spisovatel*“ a podobně), a proto je v kontextu masové střelby nevhodný.

Některé výrazy či tvrzení lze označit za neadekvátní, nepřesné, vnitřně rozporné či nadsazené: například výrazy „*popravil*“ (18:32; „*poprava*“ označuje zabití po právu), „*spáchal sebevraždu a policisté ho následně eliminovali*“ (18:32), „*jeho stav je kritický, nicméně je stabilizovaný*“ (10:04), „*teď někdo přijde a s prominutím vystřelí Filozofickou fakultu*“ (16:58) a „*svět je v absolutním šoku*“ (18:55).

Některé jazykové i vizuální prvky také činí CNN Prima News obecně emocionálnější než vysílání ČT. Za prvé se ve vysílání CNN Prima News místy vyskytovaly dramatické výrazy jako „*adventní masakr*“ (7:21), „*masakr*“ (19:23 či 8:20), „*krvavé odpoledne*“ (21:34), „*bezhlavě střilet*“ (18:32), „*řádění*“ (např. 18:57, 21:34), „*šokující svědectví*“ (7:00). V Krimi zprávách byl 21. prosinec popsán jako „*den, který se smutně zapíše do naší historie. Den, na který dlouho nezapomeneme. Den, který bude dlouho rezonovat. 21. prosinec 2023*“ (19:42), což považujeme za učebnicový příklad vytváření nechvalné proslulosti. V Hlavních zprávách 21. prosince moderátorka řekla: „*Výstřely, křik, houkání sirén i slzy. Dnešní tragédie na FF Karlovy Univerzity připomínala filmový horor. Byla to ale realita*.“ (19:04). Domníváme se, že podobná emocionalita a dramatizace (ve smyslu odkazu k fikčnímu žánru) může také podporovat nechvalnou proslulost pachatele.

Za druhé CNN Prima News podobně jako TV Nova používala dramatický a znepokojivý hudební podkres, a to v některých reportážích v rámci Hlavních zpráv o zásahu odvyšovaných 21. i 22. prosince. Tento podkres imitoval zvuky sirén, což zbytečně zvyšovalo napětí. Hudební podkres předělu se naopak zdá adekvátně pietní.

Za třetí v průběhu vysílání docházelo ke zdůrazňování emocionální reakce některých mluvčích, konkrétně Víta Rakušana, Tomáše Zimy, Ivana Bartoše a také některých zahraničních politiků. V prvním případě moderátor v 6:15 při rekapitulaci časového sledu události řekl: „*V 17 hodin a 52 minut ministr vnitra Vít Rakušan se slzami v očích, společně s policejním prezidentem Martinem Vondráškem a pražským primátorem Bohuslavem Svobodou, vystoupili na mimořádném tiskovém brífinku, kde oznámili děsivou bilanci.*“ Toto shrnutí časové osy, včetně výroku o Rakušanových slzách, se pak ve sledovaném období ještě třikrát opakovalo. V případě bývalého rektora UK Tomáše Zimy šlo o reprízu situace, kdy se v pořadu 360° ve 22:27 rozbřečel při kondolování pozůstalým. Tato repríza byla ve 23:38 uvedena tím, že se Zima vyjádří k neproveditelnosti zavedení kvalitní bezpečnostní ochrany a nemožnosti předcházet podobným situacím. Opakování momentu, kdy se Zima rozplakal, ale zároveň při něm „pouze“ vyjadřoval soustrast, v daném kontextu nemělo žádnou informační hodnotu; relevantní vyjádření totiž následovalo až potom. V třetím případě CNN Prima News zabírala pietní místo, na které dorazil Ivan Bartoš a Jan Lipavský. V 10:52 osoba za kamerou přiblížila živě vysílaný záběr na brečícího Ivana Bartoše tak, aby mu bylo jasně vidět do obličeje; jeho obličej dokonce v určitém momentu zabíral celou obrazovku. Ve čtvrtém případě stanice do crawlu v průběhu večerního i ranního mimořádného vysílání umístila texty zaměřené na emocionální stavy světových politiků, především texty „*Střelba německého kancléře Scholze šokovala, prezident Steinmeier je zděšen*“ a „*Prezidenti Macron a Van Der Bellen jsou šokováni střelbou v Praze*“. Je diskutabilní, zda právě emocionální stavy evropských politiků v daném kontextu představují natolik aktuální a zásadní informace, aby byly umístěny do prominentního prostoru crawlu. Domníváme se, že by bylo vhodnější takto zvýraznit informace, které lépe poslouží veřejnosti k orientaci v nastalé krizové situaci.

TV Nova

Vysílání TV Nova se zpravidla drželo věcného označování události i jejích aktérů. Samotná událost byla nejčastěji označována výrazem „*střelba*“; zejména v pořadu Snídaně s Novou pak také jako „*tragická událost*“. Ojedinele se pak vyskytla označení jako „*tragická a nepochopitelná událost*“ (17:01), „*masakr*“ (07:01), „*strašlivý masakr*“ (19:05), „*krveprolití*“ (19:30), „*masová střelba*“ (07:16). Pro informování o mrtvých a raněných byly použity výrazy jako „*oběti*“, „*mrtví*“, „*ranění*“, případně slovní spojení „*zavraždil nejméně deset lidí*“ (17:45), „*pachatel zabil 14 lidí*“ (05:56). Střelec byl nejčastěji označován věcným neutrálním výrazem „*střelec*“ nebo „*útočník*“; méně často „*vrah*“, výjimečně také „*šílený střelec*“ (19:03). Pro jeho čin byl použit popis „*zahájil palbu*“, „*zastřelil*“ (06:00), „*zabíjel*“ (05:57), „*spustil smrtonosnou palbu*“ (19:03), ojedinele „*řádění střelce*“ (19:30 a 19.37 dne 23. prosince). Pro sebevraždu střelce byly použity výrazy „*střelce se podařilo eliminovat*“, „*je po smrti*“, „*útočník spáchal sebevraždu*“ nebo „*útočník se měl zastřelit*“.

Superlativy se v souvislosti s činem vyskytovaly poměrně často. Moderátoři i redaktoři pravidelně začínali jakékoliv informování o střelbě upozorněním na její výjimečnost; nejčastěji šlo o variace na výraz „*nejtragičtější případ střelby v historii*“ (17:45; 19:03; 06:00; 06:09; 07:01; 08:01; 10:56), který se také opakovaně objevoval v infoliště. Tento výraz byl také použit v Televizních novinách v následujících dnech.

Co se týče obrazové a zvukové složky, TV Nova pro zpravodajství o události vytvořila speciální předěl podkreslený dramatickou hudbou, který používala v Televizních novinách (19:31 ve všech třech analyzovaných vydáních), v pořadu Snídaně s Novou (06:09, 07:09, 08:06) a v Mimořádných Televizních novinách (10:55). Jde o sekvenci zpomalených a někdy i zvětšených/přiblížených záběrů na evakuující se studenty a studentky vybíhají z budovy, přičemž jim vidno do tváří (ty jsou bez jakékoliv další úpravy,

jako například rozostření nebo pásky); dále pak záběrů na zasahující ozbrojené policisty; a také zpomalených a přiblížených záběrů střelce na ochozu bez jakékoliv další editace tváře (na těchto záběrech je beze zbraně). Sekvence končí titulkem „*Střelba na vysoké škole*“. V Televizních novinách 22. prosince a 23. prosince pak byl předěl změněn a byly z něj vynechány záběry vraha. S touto výjimkou lze vizuální aspekty celkově hodnotit jako uměřené (viz dále části 3.1.9, 3.2.2, 3.2.3 a 3.3.1).

3.1.9 Znepokojivé a drastické záběry

Znepokojivé a drastické záběry by dle doporučení měly být použity velmi střídmě a publikum by před jejich zveřejněním mělo být patřičně upozorněno a varováno, jelikož dle empirických výzkumů zvyšují riziko post-traumatické stresové poruchy a deprese.⁷⁴ Samozřejmě, vyhodnocení toho, které záběry jsou potenciálně traumatizující, je do jisté míry subjektivní.

Domníváme se, že do kategorie citlivých záběrů lze zařadit záběry na studující schovávající se na střeše FF UK (vysílány prvně v 15:51 a pak mnohokrát opakovány v mimořádném vysílání i v Událostech) a záběry na studující skákající z římsy budovy na balkon (vysílány např. v 19:00). **Tyto záběry mají nespornou informační hodnotu**, protože ukazují obtížnost a extrémně stresující povahu situace, které bychom si jinak jako publikum (i vzhledem k bezprecedentnosti této události) uměli jen stěží představit. Tím také podporují solidaritu, protože publiku zprostředkovávají možnost s oběťmi adekvátně soucítit. Hlubší porozumění situaci je také důležité pro informovanou společenskou diskuzi o nutných změnách a opatřeních, které by podobným událostem mohly v budoucnu zamezit. **Na druhou stranu, právě vzhledem k citlivosti záběrů a vypjatosti zobrazené situace považujeme za vhodné opakovat je pouze v případech, kdy si to vyžaduje širší kontext a kdy tuto informační a kohezivní roli skutečně plní, a nepracovat s nimi jako s rutinně opakovanými běžnými ilustračními záběry** (např. jako v 5:01, kdy je video zachycující skákající studenty a studentky použito jako ilustrační záběr ve chvíli, kdy redaktor obecně popisuje chystané změny a omezení na vysokých školách).

Za znepokojivý materiál považujeme video převzaté ze sociálních sítí, které se v analyzovaném vysílání ČT objevilo jednou (ve 20:25) a jehož části byly opakovány v Událostech (v 19:08 a 19:09). Jde o záběry z probíhajícího zásahu, včetně záběrů na střelce na ochozu a toho, jak opakovaně střílí, a to v čase, kdy se na náměstí nacházejí lidé. Moderátor ČT video uvádí slovy, že záběry ukazují, jak se policie s nasazením vlastního života snaží zabránit střelci, aby jeho útok neměl ještě tragičtější následky. Video má nepochybně informační hodnotu, protože publiku zprostředkovává dodatečnou vizuální informaci o dění na náměstí Jana Palacha (bez přílišné drastičnosti): pomáhá ilustrovat, jak náročná byla daná situace a jak složitý byl zákrok policie. Jak již ale bylo popsáno výše (3.1.2), zdroj videa byl chybně uveden, protože nepocházelo od zasahujícího policisty. Zároveň, na rozdíl od všech dalších zobrazení střelce ve vysílání ČT, v tomto případě jeho zobrazení nebylo upraveno, byl zobrazen se zbraní (viz 3.2.3) a neměl pásku přes oči. Dle doporučení je také vhodné dopředu upozornit diváky, že budou následovat citlivé a potenciálně znepokojivé záběry zobrazující střelce v akci, aby se diváci a divačky mohli rozhodnout obsah nesledovat⁷⁵; to se v tomto případě nestalo.

Ještě znepokojivější záběry pak byly odvysílány v rámci přímého přenosu tiskové konference Policie ČR dne 22. prosince v 11:00. Zástupci policie nejdříve pustili video ze zásahu a následně jej po částech opakovali a komentovali.⁷⁶ Video zobrazuje zásah z pohledu policistů; prohledávání budovy a hledání střelce; zásah na střeše, včetně rozostřeného záběru na ležící osobu v černém (pravděpodobně střelec

⁷⁴ Dart Center for Journalism and Trauma. *Working with victims and survivors*.

⁷⁵ Buzbee, S. *How The Washington Post covers mass shootings*.

⁷⁶ Po technické stránce by vzhledem k zásadnosti sdělení a nízké kvalitě prezentovaných záběrů bylo vhodnější, aby v průběhu tiskové konference nebyla obrazovka dělena na dvě části (pravá část v prvních minutách simultánně zachycovala pietní akt před rektorátem UK).

po smrti); záběry na útokem nejvíce zasaženou třídu; třídění raněných; poskytování první pomoci; evakuaci raněných na plachtách; otevírání zabarikádovaných místností; evakuaci lidí z budovy. Jednotlivé osoby nelze identifikovat, protože video je upraveno a mají rozostřené obličej. Samotné záběry, včetně zvukové stopy, ale zanechávají silný dojem. Části téhož policejního videa byly navíc opakovaně používány v Událostech 22. prosince (v 19:05, 19:07, 19:08, 19:09, 19:10, 19:30), většinou včetně křiku a záběrů na evakuaci zraněných a rozostřené tělo útočnicka. Je k diskuzi, zda by s takovým materiálem nebylo vhodné zacházet poněkud úsporněji.

V případě zveřejnění takových záběrů navíc považujeme za vhodné na ně publikum dopředu upozornit. V případě prvního odvysílání to asi nebylo možné, jelikož šlo o přímý přenos tiskové konference a obsah videa s vysokou pravděpodobností nebyl médiím dopředu znám. Varovnou funkci navíc naplnil sám zástupce policie, který v úvodu tiskové konference avizoval, co bude následovat. Naše poznámka se proto vztahuje na použití záběrů v Událostech a na potenciální typově blízké budoucí případy.

CNN Prima News

Také CNN Prima News odvysílala záběry probíhajícího zásahu natočené novinářem nacházejícím se v blízkosti zasahujícího policisty, a to ve 20:49, 21:15 a ve zkrácené verzi ještě ve 21:46. Každému odvysílání předcházelo verbální varování: *„Kvůli drastické povaze snímku vydáváme varování. Následující záběry nejsou jakkoliv upravené, a to včetně jazyka.“* Needitovaná verze zahrnovala nejen znepokojivé záběry střelby, ale také četné a rozmanité vulgarismy (které ČT i Nova zvukově překryly) a zobrazovala pachatele v akci a bez rozostření nebo pásky přes oči.

CNN Prima News stejně jako ČR odvysílala tiskovou konferenci Policie ČR v 11:00; oproti ČT, která video na začátku ukazuje na rozdělené obrazovce, ale CNN Prima News tiskové konferenci věnovala celou obrazovku. Vybrané policejní záběry ze zásahu byly použity i 22. prosince v 19:00 v Hlavních zprávách, a to s varováním *„Záběry nemusí být vhodné pro citlivé povahy“*. V kratší formě se také objevily v reportáži (19:03) o postupu prvosledových hlídek, poté v 19:10 a 23. prosince v 19:04 a v 19:08.

Kromě toho vysílání CNN Prima News mnohokrát zobrazilo fotografie lidí evakuovaných či prchájcích z FF UK a také fotografii lidí schovávajících se na římse, a to bez rozostření či zakrytí obličej. Fotografie evakuovaných osob bez úpravy rozostřením nebo páskou přes oči se také stala součástí dramatického předělu, který byl v mimořádném vysílání opakován i několikrát za hodinu. S fotografií osob na římse pracovala CNN Prima News méně často; video zachycující studenty a studentky skákajících na balkon nezveřejnila ve sledovaném období vůbec. Naopak opakovaně zařadila do vysílání video zachycující paniku v blízké restauraci, v němž je slyšet křik, ale nejsou v něm vidět obličej žádné osob. V 7:10 se na obrazovce také objevila fotografie přejatá za sociálních sítí a pocházející od lékaře z jedné z nemocnic, která přijímala a operovala raněné. Na fotografii je vidět zakrvavená podlaha, ale opět žádná osoba, kterou by bylo možné identifikovat. Navzdory relativně častému používání znepokojivého vizuálního materiálu lze pozitivně ohodnotit skutečnost, že na tyto záběry CNN Prima News explicitně předem upozorňovala.

Za znepokojivé lze označit verbální sdělování detailů pachatelovy sebevraždy: opakovaně zmiňovanou informaci, že se brokovnicí střelil do krku a následně spadl ze střechy na prostranství před FF UK (například v 16:53, 18:13). Poslední část informace se navíc nejpozději během policejní tiskové konference v 11 hodin ukázala jako nepravdivá, protože policie ukazovala (pravděpodobně) záběry střelcova těla na balkóně či ochozu budovy.

TV Nova

TV Nova, na rozdíl od ČT, nezveřejnila video zachycující studenty a studentky, jak ve snaze zachránit se skáčkou z římsy budovy na balkon. Záběr na studující schovávající se na ochozu, a to bez editace obličejů, se ve vysílání objevil pouze dvakrát, v rámci reportáže vysílané v Televizních novinách, která shrnovala, co se v ten den na FF UK stalo (19:32); tato reportáž pak byla reprízována druhý den v pořadu Snídaně s Novou (8:01).

Také TV Nova zveřejnila video natočené novinářem nacházejícím se v blízkosti zasahujícího policisty. Přinesla jej v rámci Televizních novin (19:37), přičemž moderátor jej uvedl slovy: „*My jsme se rozhodli, že Vám záběry, které natočil, pustíme v nezkrácené verzi, abyste viděli tu zřůdnou bezcitnost střelce*“. Nejde tedy o přímé varování, že budou následovat znepokojivé záběry, ale jako jistou formu výstrahy tento úvod chápat lze. Po videu pak následuje rozhovor ve studiu se samotným autorem videa, což považujeme za vhodné a užitečné, protože publikum zde (na rozdíl od vysílání ČT) díky tomu dostalo kontext a vysvětlení, co vlastně video zachycuje a kdo byli jednotliví protagonisté. Sestřih z videa, včetně záběrů střelce pohybujícího se na ochozu a jeho střelby, byly následně použity v reportáži odvysílané v pořadu Snídaně s Novou (7:03) a záběr byl také použitý v reportáži v Televizních novinách 22. prosince (19:32); i zde bez předchozího explicitního varování.

Také TV Nova odvysílala přímý přenos tiskové konference Policie ČR dne 22. prosince v 11:00, včetně policií prezentovaného videa; také zde bez předchozího upozornění publika. Záběry z toho videa pak byly použity v reportáži v Televizních novinách téhož dne (19:33) i dne následujícího (23. 12. v 19:34, 19:39), včetně rozostřeného záběru na osobu v černém ležící na ochozu (pravděpodobně střelec po smrti); opět bez upozornění.

3.1.10 Informace o psychologické či jiné pomoci ve vysílání

Jednou z úloh médií v čase mimořádných událostí je informovat veřejnost o možnostech pomoci. Této úlohy se ČT zhostila velmi dobře. Praktické rady, jak situaci zvládat, jaké jsou možné reakce zasažených lidí a jejich blízkých, jak s nimi mluvit a jak jim pomoci, jakých varovných signálů si všimnout nebo jak dění vysvětlit dětem, přineslo v průběhu vysílání hned několik expertů a expertek z oblasti psychologie. Kromě toho od 19:33 v horní liště kontinuálně běžel odkaz na krizovou linku, kterou v souvislosti se střelbou na FF UK zřídila Policie ČR. Konkrétní informaci, kam se lze obrátit o pomoc, zmiňovali také oslovení experti a expertky. Na obrazovce se kromě toho pravidelně objevovala také grafika sumarizující možnosti pomoci s odkazy na Linku bezpečí, Linku první psychické pomoci a Studentskou chatovou podporu UK; v dalších hodinách byla tato grafika rozšířena o čísla účtu dobročinných sbírek na pomoc zasaženým (Nadační fond Univerzity Karlovy a Znesnáze21). Informace o psychologické pomoci také opakovaně poskytovaly Události (viz 3.1.3).

CNN Prima News

Také CNN Prima News přinesla rozhovory s psychologem a psychiatrem mj. o krizové intervenci a dostupné psychologické pomoci. Mluvčí hovořili i o možném negativním dopadu střelby na osoby, které nebyly událostí přímo zasažené (nebyli mezi svědky, oběťmi či pozůstalými).

Od 20:01 se v dolní liště s běžícím textem objevovala informace o policejní krizové lince, kam se měli lidé obracet namísto volání na linku 158. V 0:11 bylo číslo na tuto krizovou linku zobrazeno přes celou obrazovku. V 7:37 CNN Prima News zařadila do vysílání infografiku s různými krizovými linkami (krizová linka policie pro veřejnost, krizová linka Univerzity Karlovy, krizová linka Národního ústavu duševního zdraví, krizová linka organizace In Iustitia). Tato infografika byla pak zobrazována v pravidelných intervalech. Především v prvních hodinách po zřízení krizových linek navíc hosté či redaktori a redaktorky několikrát sdělili příslušná telefonní čísla bez jejich vizualizace.

Po infografice s krizovými linkami v dalších hodinách následovaly informace o dobročinných sbírkách na pomoc zasaženým včetně čísel účtů, kam mohli lidé posílat peněžitou pomoc obětem a pozůstalým (stejně jako v případě ČT šlo o Nadační fond Univerzity Karlovy a Znesnáze21).

TV Nova

V den střelby se ve vysílání TV Nova objevila informace o krizové lince zřízené Policií ČR pouze jednou, v 19:51, kdy ji v živém rozhovoru pro Televizní noviny zmínil ministr vnitra Vít Rakušan. TV Nova pak informovala o psychologické či jiné pomoci druhý den po střelbě v rámci pořadu Snídaně s Novou (od 5:55). Na spodní infoliště se opakovaně objevoval odkaz na krizovou linku zřízenou Policií ČR a na její zřízení upozorňovali také moderátoři ve studiu. Průběžně také odkazovali na sbírku Nadačního fondu UK. O psychologické pomoci lidem přímo či nepřímo zasaženým střelbou, včetně zasahujících složek, mluvil i host ve studiu (od 7:19). Ten také zopakoval informaci o krizové lince a přidal doporučení pro širokou veřejnost. Nejvíce pozornosti bylo psychologické pomoci věnováno v Televizních novinách 23. prosince, tedy dva dny po střelbě, a to z pohledu zasažených lidí, zasahujících složek i široké veřejnosti. Reportáže přinášely informace o dostupných intervenčních a krizových linkách (včetně opakovaných odkazů na konkrétní kontakty), nové mobilní aplikaci Pohov! pro posílení psychické odolnosti, kterou vyvinula Policie ČR, a dále také o bezplatné právní pomoci a dobročinných sbírkách.

3.2 Zobrazování činu a pachatele

3.2.1 Zveřejňování jména pachatele

Jelikož pachatelé masové střelby mohou být motivováni také nechvalnou proslulostí, doporučenou praxí je nedopřávat jim publicitu, s čímž je spojeno také pravidlo minimalizovat opakování jejich jména a fotografie. Výjimkou jsou samozřejmě situace, kdy je střelec stále na svobodě a je po něm vyhlášeno pátrání nebo kdy je potřeba střelce jasně identifikovat, aby nedocházelo k dezinformacím, spekulacím a nepodloženým obviněním, případně situace, kdy je předmětem zájmu profil střelce (např. když je potřeba objasnit jeho motivaci, způsob, jakým získal zbraně, a zda a jak mohly nebo měly zasáhnout bezpečnostní složky). Zahraniční principy ovšem používání střelcova jména zcela nezapovídají – spíše nabádají k úspornosti.⁷⁷

Postup ČT v tomto směru nebyl zcela jednotný. V samotném mimořádném vysílání ČT24 jméno střelce zveřejněno nebylo; i když moderátor v 17:09 popisoval, že policie v průběhu dne vyhlásila po střelci pátrání a na obrazovce se zjevil popis pohřešovaného muže z policejní databáze, jeho jméno i datum narození byly začerněny. Praxi nezveřejňovat pachatelovo jméno jsme zaznamenaly i v Událostech.

V průběhu noci byly ale do vysílání ČT24 zařazeny reprízy pořadu Události v regionech, jenž měl 21. prosince jednotný úvod. Moderátor v něm shrnul hlavní informace související se střelbou, přičemž plné jméno střelce zmínil hned třikrát: „*Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy začal střílet masový vrah, čtyřadvacetiletý student [plné jméno a příjmení] z Kladenska*“ (00:11); „*Několik jednotek policistů vyzbrojených samopaly ještě i teď zasahuje v Hostouni na Kladensku, v rodinném domě rodičů masového vraha [plné jméno a příjmení].*“ (00:16) a „*...[plné jméno a příjmení] už předtím doma zabil svého otce*“ (00:16). Jelikož jednotlivé mutace Událostí v regionech byly v průběhu noci reprízovány, tento jednotný začátek s opakováním jména střelce zazněl ve vysílání celkem pětikrát.

Zde se přikláníme k praxi neopakovat jméno střelce bez zvláštního důvodu; tato praxe byla v samotném mimořádném vysílání ČT24 dodržena, bylo však vhodné v tomto směru instruovat i další složky zpravodajství České televize.

⁷⁷ No Notoriety. *No notoriety protocol*. Buzbee, S. *How The Washington Post covers mass shootings*.

CNN Prima News

Ne zcela jednotně postupovala také CNN Prima News. Ve speciálním vysílání byl muž i po ztotožnění označován většinou buď jako student FF bez použití jména („*My bychom měli vědět už, kdo je ten střelec, kdo v té budově řádil. Nám se podařilo zjistit, že by to měl být student Filozofické fakulty. Ano, je to tak. Dokonce známe i jeho totožnost, z pochopitelných důvodů ji teď ale říci nemohu*“ v 17:04), křestním jménem a věkem (v upoutávce na pořad 360° v 19:33, 21:30), pouze věkem/rokem narození (například v 18:29 a dále), případně kombinací věku a studia (např. 00:00). V Hlavních zprávách v 18:58 a 18:59 však redaktor v reportáži opakovaně zmínil pachatelovo jméno a příjmení, také jeho věk a skutečnost, že studoval na FF UK. Druhý den v 9:32 pak další redaktor útok na FF kontextualizoval připomenutím některých letošních případů masové střelby ve světě, a to před infografikou, která zobrazovala plná jména čtyř útočníků a útočnic, včetně plného jména útočnice, jejímž činem se podle neověřených informací inspiroval právě střelec z FF UK.

V Hlavních zprávách 23. prosince bylo pachatelovo jméno vyřčené mluvčím zvukově překryto (18:57), což svědčí o postupně se usazující praxi, jak o útočníkovi informovat.

Celkově lze přístup CNN Prima News hodnotit jako opatrný a poučený. Ve vysílání navíc dostal prostor expert z oboru klinické psychologie, který varoval před nevhodným způsobem prezentace případu a nebezpečím nápodoby. Nabádal média, aby omezila informování o pachateli a aby se místo toho soustředila na to, jak lze pomáhat: „*zaměřme se na to, jak se můžeme poučit, co se stalo, limitujeme a naprosto omezíme informace o tom útočníkovi*“ (10:18).

TV Nova

TV Nova v analyzovaném vysílání nezveřejnila jméno a příjmení pachatele ani jeho iniciály. Uvedla pouze, že šlo o mladého muže ze středních Čech, studenta FF UK. Samotnému střelci věnovala pouze velmi malou pozornost (jistou výjimkou byly Televizní noviny dne 23. prosince, kde byla osoba střelce probírána v rámci širší reportáže kladoucí si důležitou otázku, zda bylo možné činu zabránit; to lze hodnotit jako zcela relevantní).

3.2.2 Zobrazování podoby pachatele

Zahraniční principy, stejně jako v případě zmiňování střelcova jména, zobrazování jeho podoby zcela nezapovídají, ale spíše nabádají k úspornosti.⁷⁸ **ČT v mimořádném vysílání podrobeném analýze s jedinou výjimkou dodržovala pravidlo nezobrazovat plnou podobu pachatele.** V mimořádném vysílání použila čtyři různá zobrazení střelce (z toho jedno jednorázově a dvě opakovaně), přičemž ve třech z nich měl značnou část obličeje zakrytou černou páskou a v jednom případě (jednorázově odvysílané video) tuto pásku přes oči neměl.

První zobrazení pocházelo z databáze pohřešovaných osob Policie ČR. Když moderátor v 17:09 popisoval, že policie v průběhu dne vyhlásila po střelci pátrání, na obrazovce se zjevil popis pohřešovaného muže z policejní databáze včetně jeho podoby (zde měl pásku přes oči). Tento záběr pak již v dalším analyzovaném průběhu mimořádného vysílání opakován nebyl; objevil se ale v Událostech.

Druhé zobrazení zachytilo střelce, jak stojí na ochozu, drží zbraň a míří s ní do prostoru. Šlo o upravený snímek převzatý ze sociálních sítí – střelec měl přes oči pásku, přičemž vzhledem ke kvalitě záběru a velikosti pásky byl jeho obličej celkově velice nezřetelný. V tomto směru upozorňujeme, že některá zahraniční média, např. The New York Times nebo NPR, se drží principu nezobrazovat střelce, jak pózuje

⁷⁸ No Notoriety. *No notoriety protocol*. Buzbee, S. *How The Washington Post covers mass shootings*. McBride, K., & Castillo, A. *NPR Standards Need More Clarity Around When To Name A Mass Shooter*.

nebo manipuluje se zbraní.⁷⁹ Je otázkou k diskusi, zda informační hodnota těchto snímků tento princip převážila. Třetí zobrazení, opět převzaté ze sociálních sítí, zachytilo střelce stojícího na ochozu, tentokrát ale beze zbraně. I v tomto případě mu část obličeje zakrývala černá páska.

Druhé a třetí zobrazení bylo v analyzovaném vysílání použito opakovaně, ale obvykle to bylo v kontextu konkrétního relevantního (sub)tématu, tj. ne jako prostý ilustrační záběr. Výjimkou byl krátký časový úsek ve 21:54, kdy se oba zvětšené snímky objevily jako pozadí za moderátorem, který oznamoval, že ČT vzhledem k okolnostem nebude ten večer přenášet slavnostní vyhlášení ankety Sportovec roku. Až pak začal dané záběry komentovat; v praxi šlo pouze o rozdíl v řádu sekund. Za nevhodné považujeme užívání záběrů na mířícího střelce a konkrétní vražednou zbraň použitou při útoku jako ilustračních snímků v kontextu debat o legislativě upravující držení zbraně (např. 18:33; 19:15) nebo o prověřování spojitosti s vraždami v Klánovicích (22:02; 23:07).

Čtvrté zobrazení pachatele bylo v mimořádném vysílání přítomno pouze jednou (ve 20:25). Jde o video z probíhajícího zásahu, natočené novinářem nacházejícím se v blízkosti zasahujícího policisty (viz část 3.1.9). Toto video zachycuje střelce pohybujícího se na ochozu a také jeho opakovanou střelbu, a to v čase, kdy se na náměstí nacházejí lidé. Zobrazení střelce v tomto případě není upraveno páskou přes oči. Důvod, proč k tomuto kroku na rozdíl od předchozích zobrazení přistoupeno nebylo, není zjevný, ani nebyl vysvětlený. **Zde máme za to, že je vhodné dodržovat jednotnou praxi a pokud to není nutné, podobu střelce bez editace ani střelce v akci se zbraní (viz také 3.1.9 a 3.2.3) nezveřejňovat.**

Všechny dané záběry se ovšem objevily v Událostech, a to ve všech třech dnech. Dne 21. prosince ČT znovu odvysílala útočnickovu fotografii se zbraní i beze zbraně na ochozu (19:17, 19:18) a jeho policejní fotografii (19:19, 19:20). Další dny, 22. prosince a 23. prosince, Události obsahovaly záběry zobrazující střelce se zbraní (19:08 a 19:09), pocházející zřejmě z videa natočeného novinářem pohybujícího se v blízkosti zasahujícího policisty (22. prosince v 19:08 a 19:09; 23. prosince v 19:12), a také záběry střelce a na ochozu (22. prosince v 19:30). Všechna tato vyobrazení byla upravena buď páskou přes oči, nebo rozostřením.

Celkově se přikláníme k již zmiňovanému doporučení zobrazovat střelce střídavě, úsporně a rozvážně a nepracovat s těmito snímky jako s prostými ilustračními záběry, ale omezovat jejich použití na situace, kdy si to vyžaduje kontext. To se až na několik výjimek, které jsou k diskusi, ČT dařilo.

CNN Prima News

CNN Prima News nepoužila policejní fotografii; namísto toho zobrazovala střelce na ochozu FF UK, a to někdy s páskou přes oči a jindy bez ní, většinou beze zbraně (resp. se zbraní patrně schovanou za zábradlím ochozu). Záběry střelce beze zbraně a většinou bez pásky přes oči či rozostřeného obličeje se často opakovaly (hned několikrát například mezi 16:04 a 16:20) a byly používány i jako ilustrační záběry při rozhovorech či živých vstupech (např. 21:03). Nejčastěji opakovaný záběr ovšem zobrazuje střelce z profilu, takže není vidět celý jeho obličej. V Krimi zprávách je pak tentýž záběr navíc rozostřen (19:46). Frontální fotografie střelce na ochozu je vždy upravena páskou přes oči (např. 19:46).

Stejně jako ČT, také CNN Prima News odvysílala video z probíhajícího zásahu natočeného novinářem pohybujícího se v blízkosti zasahujícího policisty, které zachycuje střelce pohybujícího se na ochozu se zbraní a také jeho opakovanou střelbu. Ani CNN Prima News video neupravila páskou přes oči. Toto

⁷⁹ Bahr, S. How The New York Times Covers Mass Shootings. McBride, K., & Castillo, A. *NPR Standards Need More Clarity Around When To Name A Mass Shooter*.

video zobrazující střelce se zbraní bylo ve večerních hodinách odvysíláno třikrát: dvakrát v plné délce a jednou ve zkrácené podobě.

Kontextuální reportáž o dalších případech masové střelby odvysílána v Hlavních zprávách 21. prosince navíc zobrazuje fotografii někdejšího pachatele z Ostravy (19:29) a detailně také zobrazuje a popisuje tehdy použitou zbraň (19:29).

TV Nova

Ve vysílání TV Nova se zobrazení střelce opakovalo několikrát, a to vždy bez další úpravy jako je například páska přes oči nebo rozostření záběru. Zpomalené a přiblížené záběry z videa zachycujícího střelce na ochozu (na těchto záběrech není vidět zbraň) byly součástí opakovaně vysílaného předělu „*Střelba na vysoké škole*“ (viz část 3.1.8; v Televizních novinách 22. a 23. prosince pak již byly tyto záběry z předělu vynechány). TV Nova přinesla také videozáznam střílejícího střelce, a to v rámci zveřejnění videa natočeného novinářem nacházejícím se blízkosti zasahujícího policisty (19:37). Tyto záběry na střílejícího útočníka pak byly použity ještě minimálně ve dvou reportážích (07:03 a 19:32 dne 22. prosince). V dalších reportážích ale záběry na střelce použity nebyly, a to ani v případě, že se téma týkalo samotného pachatele.

3.2.3 Detaily strategie, zbraní, postupu pachatele

Další doporučení týkající se zobrazování masové střelby radí neposkytovat detaily ohledně zbraní, strategie a metod střelce, a to kvůli riziku napodobování činu.⁸⁰ **V analyzovaném vysílání ČT byla použité zbraní věnována poměrně velká pozornost, což bylo pravděpodobně důsledkem novinářského instinktu zjistit o situaci co nejvíce informací.** Již několik hodin po střelbě (v 18:33), kdy ještě ani nebyl jasný počet obětí, natož jejich identita, se moderátor ptal přizvaného zástupce z Asociace výrobců a prodejců zbraní a střeliva, jakou zbraň střelec pravděpodobně použil, kolik výstřelů zbraň „umí“ a v jakém časovém úseku. Následoval rozbor typu zbraně a použitých doplňků zvyšujících její účinnost, přesnost a nebezpečnost, spolu s informací, že jde o typ zbraně, kterou využívají také střelci při útocích v USA.

V průběhu mimořádného vysílání se kromě toho třikrát (ve 21:35, 23:41 a 03:07) zopakovala reportáž z Událostí (původně odvysílána v 19:22), která taktéž rozebírala, jakou zbraní střelec útočil. Zde opět zaznělo označení konkrétního typu zbraně a hodnocení její kvality.

Typ a účinnost zbraně následně rozebírali také dva další hosté. Ve 23:42 se moderátor bezpečnostního experta zeptal, zda je pro laika obtížné se s ní naučit zacházet; host pak popisoval její vysokou kvalitu, přesnost a účinnost i na delší vzdálenost a upozornil, že pro situaci, v jaké byl střelec, není pro použití zbraně potřebný speciální výcvik. Také v 09:33 dostal další host ve studiu otázku na typ zbraně. Host pak podrobně popisoval sílu zbraně a to, že způsobuje devastující zranění. Popisoval také její kvalitu, použité doplňky, jejich kvalitu a odhadovanou cenu.

Ve všech výše popsanych případech pak následovala debata o právní úpravě držení zbraně v Česku. **I když je zjevné, že alespoň rámcové určení typu zbraně je kvůli následné diskuzi o podmínkách jejího získání a jejich adekvátnosti nezbytné, v souladu s doporučeními se domníváme, že rozbor účinnosti, kvality a přesnosti zbraně a použitých doplňků je vhodné omezit, aby nemohl sloužit jako snadný návod a inspirace pro potenciální další pachatele** (i když je nepochybné, že potenciální zájemci si tyto informace mohou opatřit i jinak). Zároveň z kontextu nebylo vždy jasné, proč je natolik podrobná analýza použité zbraně důležitá a jaké ponaučení z toho pro společnost plyne do budoucnosti.

⁸⁰ Meindl, J. N., & Ivy, J. W. *Mass shootings: The role of the media in promoting generalized imitation.*

Navíc, v průběhu těchto (i dalších) debat o použité zbraní a legislativě upravující držení zbraní byl jako ilustrační záběr použitý snímek ze sociálních sítí zachycující konkrétní vražednou zbraň ležící na chodníku před FF UK a také snímky mířícího střelce. Zde, opět v souladu s doporučeními, považujeme za vhodné nepoužívat tyto záběry jako prosté ilustrační záběry, ale jejich použití minimalizovat na nezbytně nutné případy.

CNN Prima News

Analyzované vysílání CNN Prima News věnovalo zbraní relativně menší pozornost, byť se na typ zbraně moderátorky a moderátoři opakovaně ptali (16:40, 21:02, 9:36). Dotazovaní odpověděli popisem typu zbraně a její úpravy, případně jen popisem její úpravy. V jednom z těchto případů (21:03) se pak moderátorka zeptala, „*jak těžké je v Česku získat materiály na výrobu výbušnin*“. Oslovený bezpečnostní expert odkázal na možnost zadání podobné otázky do internetového vyhledavače a možnost využití běžného domácího vybavení, jako je propanbutanová lahev nebo tlakový hrnec, pro výrobu nástražných výbušných systémů. V 9:36 pak moderátor zmínil typ zbraně a zeptal se hosta, jak se pachatel mohlo podařit zbraň pronést na FF UK, zda se dá taková zbraň složit a uložit do tašky. Host odpověděl, že se zbraň složit nedá, ale odpověď doplnil výčtem předmětů, do kterých se dá zbraň zabalit a pronést do budovy, aniž by si toho někdo všiml. Další otázka směřovala na rozdíl mezi použitou zbraní a automatickou puškou. Host ve studiu popisoval efektivitu použité sportovní zbraně a zmínil, že „*stejnou práci by udělala prakticky, když to tak řeknu, i nějaká puška s optikou, lovecká*“ (9:38). Byť chápeme snahu moderátorek a moderátorů pochopit postup útočnicka a zprostředkovat jej publiku, domníváme se, že podobné otázky nejsou vzhledem k nebezpečí možné nápodoby zcela nevinné.

Jak už je zmíněno v části 3.2.2, v Hlavních zprávách (21. prosince v 19:29) redaktor v reportáži o předchozích tuzemských případech masové střelby popsal zbraně, které byly při těchto útocích použity. ČT i TV Nova v rámci reportáží na toto téma danou informaci přitom vynechaly.

Ve vysílání CNN Prima News se stejně jako v ČT několikrát objevil záběr na zbraň, kterou útočník vraždil. Kromě již několikrát zmíněného videa zobrazujícího zásah a střelce se zbraní CNN Prima News v 17:49 odvysílala i zhruba patnáctivteřinový záběr na mobilní telefon zobrazující údajnou fotografii pachatelovy zbraně. Tuto fotografii pachatel údajně předem zveřejnil na sociálních sítích.

Sledované vysílání navíc věnovalo pozornost postupu pachatele po příjezdu policistů a redaktoři CNN Prima News také opakovaně popisovali způsob střelcovy sebevraždy (poprvé v 16:40, 16:53, pak například v 18:13 a 6:15). Některé rozhovory, například rozhovor s bezpečnostním expertem po 21. hodině, se navíc zaměřovaly na efektivitu útočnickovy strategie, kvalitu jeho střeleckých dovedností, výcvik a přípravu zločinu.

TV Nova

Analyzované vysílání TV Nova se detailům ohledně použité zbraně nebo strategie a postupu střelce nevěnovalo; poskytnuta byla pouze obecná informace, že střelec měl „*dlouhou střelnou zbraň*“ (17:45). To hodnotíme jako velmi dobrou praxi. Použitou zbraň velmi stručně popsal host pozvaný do studia; nešlo ale o odpověď na otázku redaktora. Jak popisujeme v části 3.2.2, ve vysílání se ale opakovaly záběry na střelce na ochozu se zbraní, včetně toho, jak střílí. Další záběry na použitou zbraň (například ležící na zemi) se nevykly.

3.2.4 Jazyková a vizuální heroizace/romantizace

V analyzovaném mimořádném vysílání ČT24 jsme nezaznamenaly prvky jazykové nebo vizuální heroizace nebo romantizace střelce nebo jeho činu.

CNN Prima News

V analyzovaném vysílání CNN Prima News jsme zaznamenaly jeden případ označení pachatele jako „*hrdiny*“, když ve 21:53 moderátorka při rozhovoru o vyjednávání mezi policejním vyjednavčem a útočником řekla: „*Pokud není jasné, jestli na místě je komplic, ještě jeden, který by mohl zasáhnout do děje, a vyjednavč míří za tím hlavním hrdinou v tu chvíli, hlavním aktérem, je jeho hlavní úkol, jeho cíl, dostat z něho tuto informaci?*“ Výraz „*hlavní hrdina*“ zde však odkazoval spíše k moderátorčině filmovému či seriálovému uvažování o celé události než k heroizaci pachatele; navíc byl použitý obecně, a nikoliv k označení konkrétního střelce z FF UK.

Zároveň je vhodné připomenout, že tatáž moderátorka v tomtěž pořadu mluvila o pachateli jako o „*největším masovém vrahovi v naší historii*“ (19:33, 21:30). Kombinace označení pachatele za „*největšího*“ a „*hlavního hrdinu*“ se už nachází na hraně jeho heroizace, jakkoli nechtěné. Případ tak může sloužit jako poučení, že je nutné v kontextu masové střelby a podobně tragických událostí přemýšlet o volbě vhodných výrazových prostředků komplexně a zvažovat i jejich jazykové okolí.

TV Nova

V analyzovaném vysílání TV Nova jsme nezaznamenaly prvky jazykové nebo vizuální heroizace nebo romantizace střelce nebo jeho činu.

3.2.5 Používání materiálů vytvořených střelcem

Dle doporučení mají být materiály vytvořené pachatelem kvůli snížení rizika heroizace a napodobování činu zveřejňovány a citovány pouze výjimečně, například v kontextu analýzy motivů a zhodnocení toho, zda bylo možné činu předejít.⁸¹ **V analyzovaném případě není známo, že by střelec kromě dopisu zanechal nějaký další materiál; samotný dopis zveřejněn nebyl (Policie ČR naopak později varovala před falešnou verzí, která se objevila na sociálních sítích)**⁸².

Jak uvádíme výše, bezprostředně po útoku policie prověřovala informaci, že střelec má profil na sociální síti Telegram, kde měl psát, že se inspiroval podobným teroristickým útokem provedeným na podzim v Rusku. Tato informace ale dosud nebyla Policií ČR potvrzena. Kromě toho, že informace od policejního prezidenta nebyla vždy zcela přesně reprodukována (tento aspekt popisujeme v části 3.1.2.), v jednom případě (v 18:33) moderátor uvedl: „*Přidávám další čerstvou informaci. Podezřelý ze střelby na FF UK napsal tento týden na sociální síti Telegram, že nenávidí svět a chce za sebou zanechat pokud možno co nejvíce bolesti. Připomínám, že zabil nejméně 15 lidí a dalších 24 zranil.*“ V tomto případě jde nejen o nepřesnou parafrázi, ale pokud by skutečně šlo o profil střelce, moderátor by tímto dával prostor a publicitu jeho myšlenkám, což je v rozporu s doporučením. Totéž platí o reportáži odvysílané 21. prosince, kde moderátor (19:20) uvedl: „*Muž stejného jména má profil na sociální síti Telegram. Tam už 10. prosince v ruštině píše o tom, že se chce inspirovat ruskou studentkou, která ve škole zastřelila dva lidi a další zranila. ‚Všichni mě nenáviděli a nenávidět budou,‘ píše ještě 11. prosince v azbuce na Telegramu.*“

Tato kritika samozřejmě neznamená, že by média neměla věnovat pozornost motivům střelce; jejich porozumění je nutné kvůli budoucí prevenci i zpětném vyhodnocení, zda šlo činu zabránit. **Přímé citace z dopisu nebo účtu na sociální síti je ale vhodné nahradit například stručným shrnutím jejich obsahu.**

⁸¹ Bahr, S. How The New York Times Covers Mass Shootings. McBride, K., & Castillo, A. *NPR Standards Need More Clarity Around When To Name A Mass Shooter.*

⁸² <https://twitter.com/PolicieCZ/status/1746124196038554076>

CNN Prima News

Také CNN Prima News pracovala s nepotvrzenou informací o střelcově účtu na Telegramu; v některých případech přítom novináři a novinářky pravost účtu, na rozdíl od samotného policejního prezidenta, nijak nerelativizovali.

Oproti ČT se ve vysílání CNN Prima News z údajného střelcova účtu relativně dlouze citovalo, a to hned několikrát. Zhruba od 17:45 redaktor ve studiu s odkazem na tento účet četl: „*Je to blbý den, je to blbý život, piju čaj a chci se zastřelit. Nenávidím svět a chci po sobě zanechat co nejmí více bolesti. Zas, v uvozovkách, stvůry, zvoní mi v uších, jako nějaký, opět zas světlušky. Chtěl jsem si vyrvat uši.*“ Redaktor hned pokračoval: „*Ještě děsivější je, že on měl 10. 12., což je v podstatě dva týdny před tímto hrůzným činem, napsat na sociální síti Telegram v azbuce, že se chystá všechny postřílet, a napsal, že vy jste jako republika fakt banda debi...lů, včetně s ministrem vnitra, a následně měl tu zprávu zveřejnit i s tou zbraní.*“ Po několika minutách následoval také záběr na mobilní telefon s fotografií údajné zbraně (viz 3.2.3).

V 19:31 moderátorka uvedla další citaci slovy: „*Střelec se podle svých vlastních slov na sociálních sítích inspiroval v zahraničí. Konkrétně školním útokem ze 7. prosince v Rusku. Ten měl být momentem, kdy se definitivně rozhodl vraždit.*“ Následuje reportáž, ve které redaktor případ vraždy popisuje: „*7. prosince, ruský Brjansk u hranic s Ukrajinou. Čtrnáctiletá žačka gymnázia Alina Afanaskina si přinesla do třídy brokovnici. Zastřelila dva spolužáky a pak sama sebe. Právě toto měl být útok, kterým se střelec z Filozofické fakulty inspiroval, jak napsal na svém telegramovém účtu. ‚Chci provést školní střelbu a pokud možno sebevraždu. Alina Afanaskina mi moc pomohla. Alina byla poslední kapkou. Jako by mi přišla na pomoc z nebe právě včas.‘“ Během citace z údajného telegramového účtu je navíc text telegramového příspěvku se zvýrazněnými citovanými pasážemi vidět na obrazovce. Následuje popis několika dalších případů masové střelby.*

Od 19:49 se telegramovému účtu věnoval pořad Krimi zprávy. Interakci moderátora a redaktora ve studiu je vhodné pro srovnání s přístupem ČT odcitovat jako celek. Moderátor přivítal redaktora ve studiu a ptal se:

„Ty jsi se zaměřil na vrahův účet na sociální síti Telegram. Pověz mi prosím: co se z něj dá vyčíst?“

Redaktor odpověděl: „*Tak dá se toho vyčíst poměrně dost a je to dost šokující čtení. On byl založen 9. prosince a je tam první příspěvek, já ho budu citovat: ‚Toto bude můj deník, když se budu blížit směrem ke střelbě ve školách.‘ Mimochodem, vidělo to 13 800 lidí, možná to mohli vidět i policisté.*“

Moderátor: „*Co tam pak střelec píše dál?“*

Redaktor: „*Asi zásadní zpráva je o den později. Teda 10. prosince. Zase budu citovat; on se jakoby představuje lidem. ‚Dovolte, abych se představil, jmenuji se – teď to jméno schválně neřeknu, protože nás o to poprosilo Ministerstvo vnitra – ‚chci střílet ve škole a možná spáchat i sebevraždu. Moc mi pomohla Alina Afanaskina,‘ a píše dál, ‚vždycky jsem chtěl zabít, myslel jsem, že se v budoucnu stanu maniakem. Když jsem potom viděl střelení, uvědomil jsem si, že je mnohem výhodnější udělat masovou vraždu než sériovou, seděl jsem, čekal, snil, chtěl. Ale Alina se stala posledním bodem. Bylo to, jako by mi přišla na pomoc právě z nebe a včas.‘ A pak popisuje, že tenhle kanál bude sloužit k tomu, aby to byl jakýsi jeho deník před tou samotnou střelbou a že bude na nějakou dobu uzavřený a že chce v něm pokračovat dál těsně před tou střelbou.*“

Ve 20:01, po reklamní pauze a sérii živých vstupů, výměna pokračuje:

Moderátor: „Ty jsi se zaměřil na vrahův účet na sociální síti Telegram. Co se z něj dá ještě vyčíst?“

Redaktor: „Ono to pokračuje pak dál jakými výkřiky. Skoro to vypadá, jako by se mu rozpadala osobnost. Já opět budu citovat, třeba: ‚Je to blbý den, je to blbý život‘ nebo ‚piju čaj a chci se zastřelit,‘ dál píše ‚nenávidím svět a chci zanechat co nejvíce bolesti,‘ to je dost děsivá zpráva, anebo ‚ztracená stvoření.‘ Jenom takový výkřik.“

Moderátor: „A jak ten deník tedy končí?“

Redaktor: „Poslední záznam v deníku je 19. prosince, čili před dvěma dny. A on píše ‚zvoní mi v uších, jako nějaké‘ – teď použil sprosté slovo – ‚světlušky, chtěl jsem si vyrvat uši.‘ To vypadá, že je opravdu nějak narušen, že ta psychika rozhodně není v pořádku.“

Moderátor: „Matěj, policisté zmínili, že střelec někoho napodoboval. Víme už koho? Ty jsi zmínil právě nějakou Alinu.“

Redaktor: „Ano, on o ní píše v tom deníku, už vlastně desátého ledna jsem to citoval, ale on tam má ještě další zprávy: ‚velmi mě inspirovala Alina, velmi‘ a pak říká ‚sakra‘ – zas to sprosté slovo – ‚určitě nezabila dost, pokusím se to napravit.‘ A Alina je čtrnáctiletá dívka z Ruska, studentka gymnázia, která dva dny před tím, než si založil právě ten střelec svůj účet na té sociální síti, šla do toho gymnázia, vzala si otcovu brokovnici a lovecký nůž a šla vraždit. Za sebou nechala dva mrtvé, tedy včetně i sebe, a pět dalších lidí zranila.“

Moderátor: „Jaký byl motiv té dívky?“

Rozhovor pokračoval spekulací o motivu vražedkyně.

Další citace z telegramového účtu se ve vysílání objevila ve 21:38, kdy moderátorka pořadu 360° řekla: „Vzhledem ke zprávám ze sociálních sítí, kde údajně avizoval – a teď se řeší, jestli ty zprávy jsou autentické, či nikoliv – že chce střílet, vykazoval známky poměrně nervozity, jak jsme zmínili, dnes ráno vraždil, psal na těch sociálních sítích: ‚zvoní mu v uších, chci střílet‘“. V pořadu 360° pak moderátorka ještě několikrát odkázala na telegramový účet a citovala z něj kratší pasáže či výrazy. Ve 22:22 pak mluvčí ve studiu (pozvaná politička) upozornila na pravděpodobnou neautentičnost telegramového účtu a zpochybňování jeho pravosti ruskojazyčnými analytiky a zkritizovala moderátorku za to, že uvádí neověřenou informaci a možnou misinformaci či dezinformaci jako fakt.

Po kritice této političky CNN Prima News několik hodin z telegramového účtu necitovala. Vrátila se k tomu však v ranních hodinách, kdy v 6:44 redaktor ve studiu řekl: „...z těch svědectví jasně zaznělo, že to byl člověk, že to byl muž s psychickými potížemi, že měl určité duchy v hlavě, jak bylo řečeno, bylo zmíněno, podle jeho posledního příspěvku na sociálních sítích měl slyšet i jakési hlasy v hlavě, takže je otázkou toho, jak je vůbec možné, že tento člověk mohl držet zbrojní průkaz zcela legálně, mohl vlastnit několik zbraní.“ Moderátorka redaktorovo vyjádření korigovala tvrzením, že příspěvky, o kterých redaktor mluvil, „nyní policie prošetřuje, nicméně možná si o nich také můžeme něco říct“ (6:45), a zeptala se na ně dalšího redaktora. Ten odpověděl, že „Policie mluvila o tom, že pracuje s reálnou variantou toho, že jde o účet toho střelce. Na druhou stranu se okamžitě po tomto vyjádření začaly objevovat i pochybnosti o tomto účtu, o tom, jestli je opravdu pravý.“ CNN Prima News se tak v průběhu mimořádného vysílání zřejmě nechala usměrnit pozvanou hostkou a ve vysílání ke konci sledovaného období tematizovala spíše pravost či nepravost účtu než samotný obsah.

V popsaném způsobu používání materiálu z telegramového účtu autora neznámé, resp. nepotvrzené identity shledáváme zásadní problémy. Problematický je jednak samotný akt používání neověřených informací a jejich prezentování způsobem, který jejich možnou nepravost leckdy ignoroval. V některých výše popsaných situacích totiž redaktoři, redaktorky, moderátoři a moderátorky neuvedli nebo dostatečně nezdůraznili, že autenticita telegramového účtu zatím není potvrzena; v některých případech s pravostí účtu dokonce zacházeli jako s faktem. Pokud policie vyvrátí pravost účtu, bude to v praxi znamenat, že CNN Prima News se podílela na šíření misinformace. Bez ohledu na pravost či nepravost účtu je však rozsáhlé používání materiálu vytvořeného střelcem v hrubém rozporu s dobrou praxí zahraničních médií, která směřuje k minimalizaci rizika nápodoby. V tomto ohledu je nevhodné také několikanásobné opakování případu masové střelby, kterým se střelec podle neověřeného telegramového účtu inspiroval, včetně jména útočnice (viz 3.2.1).

TV Nova

Ve vysílání TV Nova se žádné materiály vytvořené střelcem, ať již faktické nebo domnělé, neobjevily.

3.2.6 Spekulace o duševních onemocněních

I když se úvaha o psychickém onemocnění střelce možná nabízí, dle doporučení by se jich média měla vyvarovat, jelikož pachatelé často nemají stanovenou psychiatrickou diagnózu, a naopak, většina lidí s duševním onemocněním nemá násilné sklony, takže takové pokrytí může vést k jejich stigmatizaci.⁸³ Dle studie z USA tvoří masové střelby spáchané lidmi se závažným duševním onemocněním méně než jedno procento všech vražd spáchaných střelnými zbraněmi za rok.⁸⁴ Prostor pro tyto spekulace by dle doporučení neměly dostávat ani oslovené zdroje, které nedisponují patřičnou expertízou.⁸⁵

V analyzovaném vysílání ČT jsme nezaznamenaly spekulace o duševním onemocnění střelce přímo ze strany samotných novinářů a novinářek, kteří událost pokrývali (i když novinář ČT v roli osloveného hosta i ve vlastní reportáži používal slovní spojení „šílený střelec“, resp. „šílení střelci“, a to v kontextu domácí události i masových střeleb v USA; jiný novinář ČT zase v reportáži odvysílané v 19:19 dne 21. prosince uvedl, že podle zdrojů Lidových novin „mělo jít o studenta s psychickými problémy“). Opakovaně se ale tyto spekulace (aniž by k tomu vybízela konkrétní otázka) vyskytly ze strany oslovených hostů.

Například bezpečnostní expert v 18:36 řekl: „...což evidentně teda zdravotní stav byl asi příčinou té dnešní tragédie“ a dodal „...jak už jste v televizi uvedli, tak tento jedinec si založil telegramový profil, kde vysloveně jaksí toužil po tom, zabít lidi, a pravděpodobně jeho rozpoložení duševní nebylo známo jenom jemu, ale třeba i jeho bezprostřednímu okolí, a nikdo mu nepomohl.“ Moderátor měl v tomto případě korigovat jednak věcně nepřesnou informaci o domnělém účtu střelce na síti Telegram, jelikož dle vyjádření policejního prezidenta nešlo o fakt, ale o nepotvrzenou informaci, kterou je třeba prověřit; měl také korigovat spekulaci o duševním onemocnění. Podobně, další bezpečnostní expert uvedl: „Viděli jsme izolovaný akt duševně zjevně úplně vyšinitého člověka“ (22:03), opět bez korekce.

Nekvalifikované úvahy by ideálně měly být korigovány ze strany moderátora/moderátorky, aby bylo publikum explicitně upozorněno na to, že o duševním stavu střelce zatím nejsou známy žádné

⁸³ Wides-Muñoz, L. *A journalist's guide to reporting on mass shootings*.

⁸⁴ Knoll, J. L., & Annas, G. D. (2016). Mass shootings and mental illness. In L. H. Gold & R. I. Simon (Eds.), *Gun Violence and Mental Illness*. American Psychiatric Association Publishing.
<https://psychiatryonline.org/doi/pdf/10.5555/appi.books.9781615371099>

⁸⁵ McBride, K. *Best practices for covering mass shootings*. Wides-Muñoz, L. *A journalist's guide to reporting on mass shootings*.

ověřené informace. Samotné označení „šílený střelec“ považujeme za sporné a přikláníme se k omezení jeho používání, protože jde o spekulaci vedenou rozšířeným mýtem, kterou už obvykle není možné ověřit, jelikož dotyčný je mrtev, a která kromě toho pachatele de facto vyviňuje. Samozřejmě, nabízí se i jiný pohled, který slovo „šílený“ neinterpretuje jako diagnózu osoby, ale chápe jej jako označení pro aktéra šíleného činu.

CNN Prima News

Spojení „šílený střelec“ několikrát zaznělo i ve vysílání CNN Prima News, a to z úst moderátorů a redaktorů i pozvaných mluvčích (17:06, 19:01, 19:25, 19:26, 22:56; „šílený vrah“ v 9:17). V případě použití tohoto slovního spojení mluvčími je moderátoři a moderátorky nijak nekorigovali.

CNN Prima News se také v několika případech pasivně či aktivně podílela na spekulaci o střelcově duševní nemoci. Jedním typem těchto případů byly situace, kdy pozvaní hosté spekulovali o duševním nebo emocionálním stavu pachatele a nesetkali se s korekcí, anebo je moderátoři a moderátorky dokonce k podobným spekulacím vybízeli. První případ nekorigované spekulace se stal hned v 15:41; některé z těchto nekorigovaných spekulací se navíc dočkaly repríz (18:33, 19:17, 23:45, 7:36; ve dvou případech moderátorka dokonce reprízu spekulace uvedla slovy „*A upřímnou soustrast rodinám zavražděných vyjádřil také bývalý prezident republiky Miloš Zeman. V rozhovoru pro CNN Prima News připomněl možnou paralelu s případem z roku 2014, kdy na Střední obchodní škole ve Žďáru nad Sázavou vraždila duševně nemocná žena z Ostravska*“).

Otázka „*Měl střelec duševní nemoc?*“ se dokonce v 8:46 objevila jako téma na hlavní žluté liště a pozvaný host, psychiatr, byl vyzván ke spekulacím o duševním onemocnění nebo poruše. Host zareagoval tvrzením, že na základě dat střelba zřejmě nebude přímým důsledkem duševní nemoci a že „*mnohem častější je, že toto jednání není způsobené duševní nemocí jako takovou.*“ Pobídky ke spekulaci o osobnostních charakteristikách, respektive duševním onemocnění aktivního střelce, se objevily i v dalších momentech mimořádného vysílání (16:00, 16:34 atd.) a také v pořadu 360°, kde moderátorka v reakci na sdělení hosta o procentuálním podílu aktivních střelců, kteří byli někdy v životě psychiatricky diagnostikováni, odpověděla: „*To znamená, jsou to úplně normální lidé bez zápisu psychiatrického a v tomto případě tedy mimochodem i bez zápisu v trestním rejstříku. ... Typově, kam tenhle střelec podle vás patří?*“ Mluvčí po této pobídce krátce zmínil možnou relevanci mentální poruchy, nicméně většinu odpovědi věnoval spíše obecným charakteristikám aktivních střelců a dalších masových vrahů. Další z hostů, který disponoval relevantní expertízou, spekulovat odmítl a připomněl, že informace o duševním onemocnění pachatele nemáme (22:10).

Ne všichni mluvčí, kteří dostali prostor ke spekulaci o pravděpodobném duševním či emocionálním stavu pachatele nebo dotaz na pravděpodobný motiv, však touto expertízou disponovali. Například v rozhovoru v 7:44 moderátor i mluvčí (bezpečnostní expert a vojenský analytik) přijali spekulaci o duševním onemocnění jako fakt, na jehož základě rozvíjeli další debatu. Moderátor položil otázku: „*Je v Česku snadné získat zbraň, právě i s ohledem na informace, že útočník měl psychické problémy a údajně legálně držel několik zbraní?*“, Mluvčí reagoval: „*Samozřejmě fakt, že ten člověk měl psychickou, jak řekl pan policejní prezident, měl psychickou poruchu, a přitom byl legálním majitelem zbrojního průkazu a měl doma několik zbraní, to je samozřejmě velký problém. ... samozřejmě prapůvod všeho je to, že ten člověk je psychicky narušený a má zbrojní průkaz, to je samozřejmě velký průšvih.*“ Moderátor pak mluvčího a jeho dezinterpretaci slov policejního prezidenta, který nic podobného nevedl, nijak nekorigoval.

Druhým typem problematických případů byly situace, kdy sami moderátoři, moderátorky, redaktoři a redaktorky spekulovali o psychických problémech pachatele, což se obvykle dělo v návaznosti na citaci

z údajného střelceva účtu na sociální síti (viz 3.2.5). Se spekulací bylo navíc někdy zacházeno jako se skutečností, například když redaktor v 18:14 řekl: „*Co víme? Že jde o studenta Filozofické fakulty s psychickými problémy.*“ Byť citované materiály působí znepokojivě, na základě pravých či nepravých příspěvků na sociálních sítích není možné získat realistickou představu o střelcově psychických problémech a duševním stavu, nadto bez patřičné expertízy. V případě CNN Prima News tak tendenci ke spekulacím o duševní nemoci pachatele, které nesou nebezpečí stigmatizace lidí s duševním onemocněním, kompenzoval vhodný výběr mluvčích k tématu: dvou psychologů, jednoho policejního vyjednavče a jednoho psychiatra.

TV Nova

Spekulace o duševním onemocnění střelce se v analyzovaném vysílání TV Nova neobjevovaly, a to ani ze strany novinářů či novinářek, ani ze strany hostů a hostek. Několikrát bylo použito označení „*šílený střelec*“ (19:03 v den střelby; 19:31 dne 22. prosince; 19:30, 19:31 a 19:32 dne 23. prosince).

Tématu psychického stavu střelce se dotkla reportáž odvysílaná 23. prosince v Televizních novinách, která si kladla širší otázku, zda bylo možné tragédii zabránit. Jedním z rozebíraných témat byla „*psychika útočnicka*“; spekulovalo se o psychických problémech střelce, ne explicitně o duševním onemocnění. Moderátorka tuto reportáž uvedla slovy „*Pachatel měl mít psychické potíže, a přitom vlastnil zbrojní průkaz a velké množství zbraní.*“ (19:34). Redaktor v reportáži dále uvedl: „*Čtyřadvacetiletý student měl zbrojní průkaz. Spekuluje se ale o jeho psychických problémech. Údajně se měl i léčit. Policie to nechce komentovat, vše prý potřebuje prověřit.*“ (19:35). Publikum je sice upozorněno na to, že jde o spekulace, ale zároveň není uveden zdroj těchto (zatím neověřených) informací.

TV Nova uchopila toto téma také formou rozhovoru s bezpečnostní expertkou o obecném profilu střelců v podobných případech (na základě zahraničních zkušeností), včetně toho, jakých varovných signálů by si měli všimnout rodiče nebo učitelé (19:58). Tento přístup považujeme za korektní a informačně přínosný.

3.2.7 Používání mýtu vyvrhele nebo osamělého vlka

Další doporučení radí vyhnout se automatickému přejímání a rozvíjení mýtu osamělého vlka nebo vyvrhele, protože sice jde o častý obecný předpoklad médií i veřejnosti, ale skutečnost může být jiná a mnohem pestřejší.⁸⁶ **V analyzovaném vysílání ČT tento mýtus ze strany novinářů a novinářek aktivně vytvářen a podporován nebyl.** Sice se tímto směrem ubíraly úvahy některých oslovených bezpečnostních expertů (např. ve 22:04 se v průběhu rozhovoru s bezpečnostním expertem v titulku na liště objevilo shrnutí „*Na fakultě zřejmě útočil osamělý střelec*“), nelze je však interpretovat jako vytváření mýtu, ale jako faktický popis profilu střelce. Jak například popsal dotyčný expert, podle dostupných informací šlo o inteligentního člověka (dle studijních výsledků), jednajícího samostatně, legálně držícího zbraň, dříve netrestaného, což zároveň znamená minimální pravděpodobnost, že se objeví v monitoringu bezpečnostních složek. Profilu střelce je důležité věnovat pozornost i kvůli uklidnění veřejnosti; to, že útočník byl osamělým střelcem, je podstatná informace, která implikuje, že nebyl součástí nebezpečné organizované skupiny.

Informací, jejíž relevance není zcela jasná, je naopak útočníkův konkrétní akademický úspěch, který zmínil redaktor v Událostech 21. prosince (19:21): „*Jako student byl nadprůměrný a dostal ocenění za práci nazvanou Problematika antagonismu haličského a krakovského povstání v roce 1846.*“

Co se týče mýtů a klišé, považujeme také za vhodné vystříhat se sběru a zveřejňování očekávatelných, ale vcelku nic neříkajících postřehů z okolí střelce. Ty mají obvykle předvídatelný scénář, kdy sousedé

⁸⁶ Cullen, D. *A Reporter's lessons from past shootings.*

nebo jiné osoby typicky uvedou, že dotyčný byl ze spořádané rodiny, byl zdvořilý a slušný (cokoliv to znamená) a podobný čin od něj neočekávali. Tento typ informací se v analyzovaném vysílání objevil pouze jednou (09:54), když redaktorka v terénu popisovala, že v obci Hostouň „odchytila“ kuchařku ze školky, kam prý střelec chodil jako dítě: „...ona říkala, že zná od vidění tuto rodinu, že to byla vždycky klidná rodina, ten muž, ten student, že to byl vždy klidný člověk, byl to introvert, byl hodně inteligentní“. Střelci a jeho životu má být podle doporučení věnována pouze nezbytně nutná pozornost, a to v rozsahu, který umožňuje porozumět jeho motivům a postupům, aby bylo možné zhodnotit, zda a jak se činu dalo předejít a jaké důsledky bychom z toho jako společnost měli vyvodit.

CNN Prima News

Ve vysílání CNN Prima News byla informace o osamělém střelci použita ve spodní liště podobně jako v ČT, tedy zcela přijatelným a rozumným způsobem. Mýtus osamělého vlka ve vysílání zazněl jen jednou, a to v otázce v pořadu 360° ve 22:10, kdy se moderátorka ptala pozvaného hosta (psychologa), zda nám pomůže, když zjistíme, že šlo o „nemocného člověka, osamocené vlka, a že to nemá žádné zkratky a dobře racionální vysvětlení“. Mluvčí odpověděl, že se z odborného pohledu nepoužívá termín „osamělý vlk,“ ale „aktivní útočník.“

Útočníkovi byla věnována pozornost, respektive celá reportáž, v Hlavních zprávách 22. prosince (19:20 – 19:21). Sousedé, psycholog, vyučující a obyvatelé Hostouně tam postupně skládali pachatelův profil: „Slušná rodina, musím říct. Nic víc. Já bych neřek, že tomu něco nasvědčovalo.“, „Je to strašný. Co vám na to mám říct, no. Je to prostě... Ani jsem netušil, že máme souseda takovýdleho, žejo.“, „jevil se jim jako nenápadný a tichý člověk“, „Já ho vídala ze začátku, když byl malinkej“, „Já jsem znal jeho tátu a ten jezdil, ten dělal ochranku na letišti. ... Byl úplně v pohodě, byl supr“, „Vyučoval jsem ho, byl to student navazujícího magisterského studia ... spíš tišší, nijak nevyčnívající student“, „byl inteligentní, druhá věc je, všude se zdůrazňuje, že neměl záznam v trestním rejstříku, nebyl to pachatel, který by vykazoval známky nějakého disharmonického vývoje nebo přítomnosti nějakých neurotických, psychotických nebo nějakých anomálních povahových rysů“. Domníváme se, že je zde pachatelovi věnována větší pozornost, než je nutné a vhodné.

TV Nova

TV Nova v analyzovaném vysílání mýtus vyvrhla nebo osamělého vlka nebudovala ani nepodporovala. Samotné osobě střelce nebo jeho příběhu byla celkově věnována minimální pozornost. Co se týče klišé, redaktorka ve vstupu z obce Hostouň ve vysílání Televizních novin použila klasickou figuru o bezproblémové rodině; vyjádření však bylo velice stručné, bez zacházení do dalších podrobností: „Podle místních ale právě tato rodina byla bezproblémová a žádné problémy s ní tady v obci nebyly“ (20:04). Podobné vyjádření přidala také redaktorka v Televizních novinách druhý den: „Podle obyvatel, ale i vedení obce šlo o bezproblémovou rodinu“ (19:58, 22. prosince).

3.3 Zobrazování obětí a komunikace se svědky, přeživšími a pozůstalými

3.3.1 Způsob informování o obětech a přeživších

V analyzovaném vysílání ČT jsme identifikovaly několik potenciálně citlivých zobrazení přeživších. Šlo zejména o záběry na studující schovávající se na střeše FF UK (vysílány prvně v 15:51 a pak mnohokrát opakovány), záběry na studující skákající z římsy budovy na balkon (vysílány např. ve 19:00) a pak také záběry na osoby evakuující se z budovy FF UK, někdy i běžící a s rukama nad hlavou. Domníváme se, že vzhledem k mimořádně vypjaté životní situaci, ve které se zobrazované osoby nacházely, by bylo vhodné tyto záběry upravit tak, aby osoby nebylo možné identifikovat.

ČT v tomto směru zaujala nejednotný přístup. Záběry na skákající studující, pravděpodobně převzaté ze sociálních sítí, byly snímány z příliš velké dálky na to, aby bylo dotyčným vidět do obličeje. Záběr na studující schovávající se na římse sice ČT v pořadu Události upravila a obličej studenta, kterého by jinak bylo možné identifikovat, rozostřila (např. 19:00; 19:06); v dalším vysílání ale tento záběr zveřejňovala bez dodatečné úpravy (např. 16:25; 21:54; 06:06), a to i když byl přiblížený/zvětšený. Záběry na osoby v průběhu evakuace s rukama nad hlavou pak byly vždy bez dodatečné úpravy, i když zcela jasně zachycovaly jejich obličeje (např. 19:01; 06:05). Ve většině případů ale byly záběry na evakuující se osoby snímány tak, že jejich identifikace nebyla možná.

Zejména záběry na studující schovávající se na střeše budovy a na studující, kteří před střelcem prchali skokem z římsy na balkon, považujeme za natolik citlivé, že by jejich použití mělo být minimalizováno na situace, kde si to vyžaduje kontext, a neměly by být používány jako běžné ilustrační záběry (více viz část 3.1.9). Na druhou stranu máme za to, že nepřekračují hranici drastičnosti, protože nezobrazují explicitní násilí nebo detail psychického rozrušení; jsou tak v souladu s článkem 17.6 Kodexu ČT⁸⁷, podle kterého lze výjimečně zařadit dokonce i „detailní záběry na mrtvé, raněné či šokem vyšinuté lidi,“ což se v tomto případě nestalo. Jak už bylo řečeno, použití daných záběrů *ve výjimečných a odůvodněných případech* může mít informační hodnotu a sehrát společensky kohezivní roli, protože umožňuje publiku pochopit obtížnost a extrémně stresující povahu situace a zaujmout patřičně solidární postoj k obětem a přeživším. Hlubší porozumění kromě toho může být důležité i pro vedení patřičně informované společenské diskuze o změnách a opatřeních, které je třeba přijmout pro zamezení podobným událostem v budoucnu.

K diskuzi je také způsob zveřejnění videa ze sociálních sítí, vysílaného v 17:03. To zachycuje postavu v černém na ochozu budovy FF UK, ale tyto záběry jsou použity pouze jako ilustrační a chybí k nim jakýkoliv komentář. Není zde například jasné, zda jde o střelce nebo schovávajícího se studenta. Dotyčnému sice není vidět do tváře, ale vzhledem k situaci považujeme za vhodné doprovodit podobné snímky komentářem, aby bylo zcela jednoznačné, co vlastně publikum sleduje.

Způsob označování obětí a přeživších popisujeme v části 3.1.8; způsob informování o postupně se měnícím počtu obětí je popsán v části 3.1.7.

Informování o obětech v Událostech 22. prosince včetně zmínění jednoho jména a zveřejnění dvou fotografií probíhalo citlivě a neshledaly jsme v něm žádné etické pochybení. Zároveň oceňujeme, že ČT respektovala přání pozůstalých, aby média o obětech dále neinformovala.

CNN Prima News

Také vysílání CNN Prima News opakovaně zobrazovalo přeživší v průběhu evakuace s rukama nad hlavou (od 15:39 dál) a méně často studující či vyučující schovávající se na římse (od 16:02) – obojí většinou bez dodatečné úpravy, někdy s rozostřením. Není jasné, podle jakého klíče režie či redaktori a redaktorky volili v konkrétních momentech fotografii s úpravou, nebo bez úpravy. Relativně vysoká frekvence používání těchto citlivých snímků, nadto jako ilustračních záběrů, je nepříliš vhodná – kvůli citlivosti situace, ve které se evakuovaní a přeživší nacházeli, i kvůli zvýšené pravděpodobnosti, že je rozpoznají známí nebo příbuzní.

Záběry na evakuované osoby s rukama nad hlavou byly dokonce použity i ve speciálních předělech, což považujeme za nevhodné.

V ranních hodinách pak reportér a reportérka vstupovali do vysílání živě z místa a informovali o nočním a ranním dění kolem FF UK; podávali také zprávy o příjíždějících a odjíždějících pohřebních autech a

⁸⁷ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-17-zobrazovani-nasili/>

postupném odvozu těl obětí. Celkem stanice odvysílala zhruba šest vstupů (živých i ze záznamu) adresujících odvoz těl obětí. Je k diskuzi, zda je intenzivní poskytování takových informací v dané situaci nutné, respektive dostatečně pietní, a zda by veřejnosti lépe neposloužily detailnější informace o pietních aktech a projevech solidarity.

TV Nova

Způsob, jakým TV Nova zobrazovala oběti, přeživší a svědky, lze obecně hodnotit jako uměřený. TV Nova, na rozdíl od ČT, nezveřejnila video zachycující studenty a studentky, jak ve snaze zachránit se skáčou z římsy budovy na balkon. Záběr na studující schovávající se na římsě, a to bez editace obličejů, se ve vysílání objevil pouze dvakrát, v rámci reportáže vysílané v Televizních novinách, která shrnovala, co se v ten den na FF UK stalo (19:32); tato reportáž pak byla reprízována druhý den v pořadu Snídaně s Novou (08:01).

TV Nova také opakovaně použila záběr na evakuující se osoby vybíhající z budovy FF UK (prvně 17:04). Jde o sekvenci zpomalených a někdy i zvětšených/přiblížených záběrů na studenty a studentky vybíhající z budovy, přičemž je jim vidět do tváří; ty jsou bez jakékoliv další úpravy jako například rozostření nebo pásky. Toto video bylo také součástí speciálního předělu podkresleného dramatickou hudbou, který TV Nova používala v Televizních novinách (19:31 ve všech třech analyzovaných vydáních), v pořadu Snídaně s Novou (06:09, 07:09, 08:06) a v Mimořádných Televizních novinách (10:55). Také v tomto případě považujeme toto využití záběrů na jasně identifikovatelné osoby nacházející se ve zcela mimořádné životní situaci za nevhodné. TV Nova kromě toho opakovaně vysílala záběry na osoby převážené záchranáři na nosítkách (prvně 17:02); jde ale o snímky zachycené z dálky a jednotlivé osoby nelze identifikovat.

V Televizních novinách dne 23. prosince se pak TV Nova krátce věnovala obětem útoku (19:47). Přinesla stručnou informaci o dvou obětech, vždy s vysvětlením, že se tak děje se souhlasem rodiny: „Mezi oběťmi útoku je ředitelka Ústavu hudební vědy Filozofické fakulty Lenka Hlávková. Její rodina o tom sama informovala“ a „Deník Lidové noviny informoval se souhlasem rodiny i o smrti své kolegyně a studentky Lucie Špindlerové“. Tato sdělení byla doplněna fotografiemi obětí. V případě první jmenované oběti stručně přiblížil její život a oblasti profesního zájmu také bývalý pracovník FF UK. Tento způsob zobrazení, včetně explicitního upozornění na souhlas rodiny, považujeme za vhodný a přiměřený.

3.3.2 Komunikace s přeživšími, pozůstalými a svědky

Obecně platné pravidlo, které v čase mimořádných událostí nabývá zvýšeného významu, médiím velí, aby svojí činností nepoškozovala a netraumatizovala osoby již tak zasažené těžkou situací. **V analyzovaném vysílání ČT se neobjevilo nic, co by naznačovalo neetický přístup novinářů a novinářek k lidem přímo nebo nepřímo zasaženým střelbou; naopak bylo mnohdy zjevné, že událost se dotkla i jich a že se zasaženými lidmi soucítí.**

I tak bychom ale chtěly upozornit na několik míst, kde by bylo možné rozhovory se svědky či blízkými přeživších vést poněkud citlivěji. Nepovažujeme například za nutné ani vhodné ptát se osob z FF UK v přímém přenosu již několik hodin po střelbě, kdy ještě oběti nebyly ztotožněny a jejich rodiny informovány, zda je mezi mrtvými nebo zraněnými někdo, koho znají. Vyučující z FF UK dostala hned v 16:51 otázku: „Máte už nějaké informace, jestli mezi těmi oběťmi, ať již mrtvými nebo zraněnými, byl někdo, koho jste znala?“. Také studenti FF UK, kteří byli pár hodin po střelbě hosty ve studiu ČT24, dostali otázku, zda osobně znají někoho ze zraněných (20:28). I když se tento dotaz může jevit jako logický, domníváme se, že odpověď má pro veřejnost pouze nízkou informační hodnotu, protože vypovídá více o sociálních vztazích hostů než o rozsahu útoku, a pro hosty může znamenat zvýšenou

emoční zátěž. Považujeme též za vhodné nekomentovat v dalším vysílání psychické rozpoložení hostů. Moderátor v následném rozhovoru s expertem-psychologem popsal, že na studentech ve studiu bylo vidět, že měli chvílemi slzy v očích a zarudlé oči (21:28). I když tato poznámka byla učiněna ve zcela pozitivním kontextu (moderátor popsal, že je obdivoval), může působit poněkud netaktně a indiskrétně.

Za spornou praxi považujeme dotazování lidí přímo zasažených střelbou nebo jejich blízkých na jejich aktuální pocity a emoční stav, a to opět vzhledem k potenciální informační hodnotě odpovědí (jak se asi může cítit člověk v podobné situaci?) a možnému dopadu na duševní rozpoložení zasažených lidí. Studentky FF UK, která se v době střelby nacházela přímo v budově, se například moderátor v živém vstupu zeptal: „*Otázka, která rozhodně není jednoduchá k zodpovězení: jaké emoce momentálně prožíváte, jakou stopu to ve vás zanechalo?*“ (19:42). Některým lidem také nemusí být příjemné v přímém přenosu odkrývat v podobné těžké situaci velmi intimní pocity. V pořádku se naopak zdá otázka moderátora na zasahujícího policistu v reportáži 22. prosince (19:10): „*Jak se s tím vyrovnáte, když tohle vidíte, zasahujete?*“ a také relativně emotivní rozhovory se zasahujícími policisty. Mají informační hodnotu, protože ukazují různé aspekty náročnosti práce policie; zároveň jsou vedeny s lidmi, kteří prochází speciálním výcvikem, takže lze předpokládat, že je podobné otázky nijak nepoškodí. Nadto nebyly položeny v živém vysílání, ale v rozhovoru natáčeného do reportáže.

Alespoň částečným řešením by v této situaci mohlo být dopředu se s dotyčným hostem nebo hostkou dohodnout, zda chce na podobně citlivé otázky odpovídat a zda je možné je v živém vysílání položit. Je samozřejmě možné, že ve všech výše uvedených případech k této dohodě dopředu došlo; ze samotné analýzy vysílání to nelze posoudit.

Na hodnocení psychického stavu evakuovaných lidí byla také dotázána matka jedné ze studentek (16:27) a svědek z budovy Rudolfiny. Pro blízké příbuzné může být tato otázka těžká a nepříjemná, zvláště, pokud by přeživší měli akutní psychické obtíže. V kombinaci s uvedením plného jména matky to může být také vzhledem k přeživší dosti indiskrétní. V případě svědka události, který ale není odborníkem z oblasti psychologie nebo psychiatrie, tato otázka zase vybízí k laickým spekulacím.

Na druhé straně je třeba uznat, že otázky na to, jak lidé těžkou situaci zvládají, jak se cítí, a jak se mají jejich blízcí, lze určitě také chápat jako vyjádření péče, zájmu a empatie. Zároveň může jít o součást širší politiky soustředění pozornosti na oběti, přeživší, jejich blízké a zasažené komunity, místo pozornosti věnované pachateli, což je zcela v souladu se zahraničními doporučeními. Zde je otázkou k diskusi, nakolik je toto pravidlo, jež je používáno zejména v USA, přenositelné i do poněkud odlišného kulturního kontextu v České republice. Například již 23. prosince totiž požádalo vedení FF UK jménem pozůstalých redakce, aby z pietních důvodů co nejméně opakovaly zobrazení a příběhy zesnulých. Médiiím je tedy na jedné straně doporučováno, aby se věnovala obětem, a ne vrahovi, ale zároveň jsou vyzývána, aby minimalizovala zveřejňování konkrétních příběhů obětí.

Nabízí se také úvaha o vhodnosti počínání redaktora v blízkosti FF UK, který již od 15:35 přinášel živé záběry a vstupy z místa těsně za bezpečnostní páskou a v části živého vysílání (mezi cca 15:45 a 15:47) se pokoušel zastavit svědky, kteří se evakovali z bezpečnostního perimetru (mohlo jít o osoby nacházející se v době střelby v ulicích a domech uvnitř bezpečnostního perimetru, ale také o studující, které policie poslala ven z budovy). Ve vysílání byly použity záběry z těchto pokusů; dominantní část zvukové stopy však tvořil telefonický rozhovor s pozvanou mluvčí, vedený ze studia. V souladu s čl. 16.5 Kodexu ČT⁸⁸ redaktor k natáčení respondenty nijak nenutil a v souladu s čl. 15.1⁸⁹ respektoval jejich

⁸⁸ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-16-pravidla-pri-nataceni/>

⁸⁹ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-15-respekt-k-soukromi/>

právo učinit svobodné rozhodnutí, co ze svého soukromí zpřístupní jiným osobám. Zároveň, v souladu s článkem 17.6 Kodexu ČT⁹⁰ žádná ze zobrazených osob nejevila známky „vyšnutí šokem“ nebo „zničení hlubokým žalem“ ani nešlo o děti. Domníváme se, že pokusy redaktora komunikovat se svědky, a tak zjistit, co se na místě děje, patří k úkolům redaktora v terénu a že dospělí lidé jsou obecně schopni sami posoudit, zda chtějí nebo nechťejí komunikovat s médii. Nepřípustné by bylo oslovovat děti, osoby ve viditelném šoku a zjevném rozrušení nebo na dotyčné osoby tlačit a naléhat, což se ale nedělo.

Vzhledem k možnému negativnímu dopadu mediální pozornosti na přeživší, pozůstalé a svědky masové střelby zavedla některá zahraniční média pravidlo vyhýbat se opakovanému kontaktování a dotazování stejných lidí.⁹¹ V analyzovaném vysílání ČT jsme žádný případ opakovaného využívání jednoho zdroje z řad svědků, přeživších nebo pozůstalých nezaznamenaly.

CNN Prima News

Také CNN Prima News v mimořádném vysílání i zpravodajských relacích komunikovala se svědky a přeživšími eticky a empaticky, se zaměřením na věcný popis dění. Také zde ale padlo několik otázek na pocity a emoční stavy svědků a přeživších během zásahu (například 16:50 v následně několikrát reprízovaném rozhovoru se svědkyní; 17:20; 17:51). V 16:54 redaktor citoval svědectví studující ze sociálních sítí. V rámci reportáže v Hlavních zprávách bylo použito několik svědectví z místa, které byly – stejně jako telefonické rozhovory s přeživšími z řad vyučujících – vedeny věcně a citlivě.

TV Nova

Co se týče komunikace s přeživšími, pozůstalými nebo svědky, analyzované vysílání TV Nova bylo velmi uměřené. TV Nova přinesla vyjádření celkem čtyř osob přímo zasažených událostí. Součástí reportáže Televizních novin v den střelby (19:32) byla citace příspěvku na sociální síti X, který napsal člověk, jenž se v čase útoku nacházel v budově FF UK na náměstí Jana Palacha. Dotyčný v něm popisoval střelbu a loučil se se životem (identita pisatele ve vysílání nebyla odhalena). V této reportáži též zaznělo vyjádření matky evakuované studentky z FF UK. Nešlo o živý rozhovor a předmětem vyjádření byl toliko popis dění (ne např. psychický stav dotyčné nebo její dcery), a ani v tomto případě nebylo uvedeno jméno. Třetím případem byl rozhovor ve studiu s novinářem, který se v čase útoku nacházel na náměstí Jana Palacha a v blízkosti zasahující policie natočil video blíže popsané v části 3.1.9. Tento novinář dostal od moderátora otázku na pocity z daného dne; šlo ale o profesionálního novináře, který se dlouhodobě věnuje mimořádným událostem a oblasti krimi a na místě byl z profesních důvodů, takže se domníváme, že míra citlivosti této otázky je podstatně nižší než v případě přeživších, jejich rodin a pozůstalých. To platí také pro dalšího hosta, zasahujícího lékaře, který v reportáži Televizních novin dne 22. prosince popsal, jaký dopad na něm zásah zanechal (19:54); zde navíc nešlo o živý rozhovor. Čtvrtou osobou byl pak pedagog-politik, který shrnul, jaké měl coby vyučující informace o probíhajícím zásahu (23. prosinec, 19:36).

⁹⁰ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-17-zobrazovani-nasili/>

⁹¹ BBC. *Guidelines*. Buzbee, S. *How The Washington Post covers mass shootings*.

4. Závěr

Útok střelce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (FF UK) dne 21. prosince 2023 představoval výjimečně těžkou událost pro celou českou společnost. Tato mimořádná situace kladla zvýšené nároky také na média. Masová střelba na FF UK byla pro domácí média situací do značné míry novou a zcela nečekanou; vyžadovala rychlost a pružnost. Odborná i širší veřejnost začala hned po útoku diskutovat, jak se média se situací vyrovnala, především z hlediska ověřování a zveřejňování informací o průběhu probíhajícího zásahu, střelci, obětech a přeživších.

Cílem tohoto textu bylo přispět do této debaty analýzou vysílání České televize a jeho srovnáním s relevantním vysíláním komerčních televizních stanic CNN Prima News a TV Nova. Analýza zahrnuje mimořádné vysílání ČT24, CNN Prima News a TV Nova (od 21. prosince 15:00 do 22. prosince 12:00) a hlavní zpravodajské relace všech tří stanic v den útoku a dvou následujících dnech (21. až 23. prosince). Obecně vycházíme z principů, pravidel a doporučení ze zahraničních zdrojů, ale jsme si také vědomi limitů jejich uplatnitelnosti v odlišném kulturním kontextu. Analýza se v souladu se zadáním, rešerší dobrých praxí zahraničních médií a rešerší relevantních existujících výzkumů zaměřila zejména na:

- obecné principy pokrývání útoku: aktuálnost a rychlost pokrytí události; přesnost informací; témata a rámce; relevanci a variabilitu mluvčích; variabilitu zpravodajských forem; práci s informacemi v kontextu bezpečnosti zasahujících složek a dalších osob na místě; práci s nejistotou a působení proti dezinformacím a misinformacím; jazykovou a vizuální emocionalitu; používání znepokojivých a drastických záběrů; a zveřejňování informací o psychologické a jiné pomoci ve vysílání;
- zobrazování činu a pachatele: zveřejňování jeho jména a podoby; detailů jeho strategie, zbraní a postupu; jazykovou a vizuální heroizaci či romantizaci; zveřejňování pachatelem vytvořených materiálů; spekulace o jeho duševním onemocnění; a používání mýtu osamělého vlka či vyvrhele;
- zobrazování obětí a komunikaci se svědky, přeživšími a pozůstalými: způsob informování o obětech a přeživších; a komunikaci s přeživšími, pozůstalými a svědky.

Přístup ČT k pokrývání střelby na FF UK lze celkově hodnotit jako uměřený, věcný, korektní a poskytující dobrou službu veřejnosti. ČT také postupovala obecně v souladu s Kodexem ČT. Z analýzy vyplývají následující závěry:

1. Obecné principy pokrývání útoku

- Reakce České televize na útok byla velice promptní (nejrychlejší ze tří televizních stanic podrobených analýze); ČT rychle reagovala i na postupné zpřesňování informací. V souladu s čl. 5.2⁹² a 19.1 Kodexu ČT⁹³ zprostředkovala divákům informace o mimořádné události, která ohrozila nebo narušila běžný život. Rozsah pokrytí byl adekvátní vážnosti dopadů na studentstvo FF UK, akademickou obec, obyvatelstvo Prahy i celé České republiky. V souladu s článkem 19.3 Kodexu⁹⁴ ČT o události informovala věcně, rychle, přesně a zpočátku věnovala pozornost především aktuálnímu vývoji události a její prognóze včetně následků, ke kterým došlo, případně mohlo dojít. Poté se věnovala analýze příčin a důsledků. Pro srovnání, aktuálnost a rychlost pokrytí útoku ze

⁹² <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-5-pece-o-informace-ve-zpravodajstvi-a-aktualni-publicistice/>

⁹³ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-19-kriticke-situace/>

⁹⁴ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-19-kriticke-situace/>

strany CNN Prima News včetně postupného zpřesňování informací hodnotíme jako kolísavou. TV Nova není zpravodajskou stanicí a reagovala (pochopitelně) pomaleji.

- ČT o útoku informovala až na malé výjimky přesně. Dílčí nedostatky se týkaly nepřesných parafrází zdrojů, kvůli kterým byly někdy neověřené informace prezentovány jako fakta, a v jednom případě nepřesného uvedení zdroje. Ve vysílání CNN Prima News a TV Nova se objevilo několik nepřesností podobného charakteru.
- Analyzované vysílání ČT pokrylo všechna klíčová témata pojící se s událostí a dostalo rolím a úkolům, jež mají média (zvláště média veřejné služby) v čase krize naplňovat: informovalo, analyzovalo, monitorovalo a zpětně hodnotilo postup bezpečnostních složek, analyticky otevíralo složitější témata, jako je bezpečnost ve školách nebo podmínky držení zbraní, informovalo o psychologické pomoci a snažilo se posilovat společenskou soudržnost a solidaritu. V průběhu času byl patrný posun od dominantního bezpečnostního rámce směrem k pietnímu rámci a posilování soudržnosti. Totéž lze říct o vysílání CNN Prima News. I TV Nova na relativně malém vymezeném prostoru (ve srovnání se zpravodajskými stanicemi) dobře splnila základní úkoly kladené na média v době krize.
- ČT dala ve sledovaném období prostor široké škále mluvčích: a) svědkům a svědkyním události, zasaženým osobám, pozůstalým a také zástupcům a zástupkyním univerzit (34); b) expertům a expertkám (24), především z oblasti bezpečnosti a psychologie; c) politikům a političkám (20), a to jak z koaličních, tak z opozičních stran; d) představitelům a představitelkám jednotlivých složek integrovaného záchranného systému a orgánů činných v trestním řízení (27); a e) dalším zdrojům (7), například z řad církve. CNN Prima News použila podobný počet i vnitřní strukturu zdrojů, TV Nova (která ale není zpravodajskou stanicí) méně než polovinu.
- Hlavní zpravodajská relace ČT byla formálně rozmanitá; zaznamenaly jsme množství různých zpravodajských forem a žánrů včetně těch, jejichž použití je vhodné právě u výrazných či mimořádných událostí. Totéž lze říct o vysílání CNN Prima News a TV Nova.
- V souladu s článkem 19.5 Kodexu ČT⁹⁵ činnost štábu ČT na místě zjevně nijak nepřekážela poskytování pomoci. Ve vysílání ČT ovšem nastaly tři momenty, kdy nebyla dodržena zásada nezveřejňovat informace, které by mohly narušit probíhající zásah, komplikovat práci záchranných složek či vystavit riziku osoby na místě. Ve všech třech případech šlo o zveřejnění informací převzatých ze sociálních sítí: dvojí verbální sdělení informace o pohybu ukrývajících se osob a jedno zobrazení ukrývajících se osob a zasahujícího policisty. Všechny tři případy nastaly 21. prosince mezi 15:42 a 15:56, tedy v období, kdy ještě nebylo známo, zda je střelec eliminován a zda nemá komplice. CNN Prima News podobně od 15:40 zveřejňovala fotografie zobrazující směr pohybu evakuovaných osob a směr pohybu zasahujících policistů.
- Z hlediska práce s nejistotou a působení proti šíření misinformací a dezinformací platí, že ČT se v analyzovaném vysílání při pokrývání střelby na FF UK držela informací poskytovaných zasahujícími složkami, případně politickými aktéry. Novináři a novinářky, až na ojedinělé dílčí nepřesnosti, korektně reprodukovali a parafrázovali oficiální sdělení, odkazovali na zdroje informací a opakovaně upozorňovali také na to, které informace zatím nejsou ověřené. Nepodložené dohady objevující se na sociálních sítích nedostávaly prostor ani v TV Nova. Také CNN Prima News v některých momentech pomáhala působit proti šíření dezinformací a misinformací. Všechny tři televize kromě toho opakovaly výzvy ministra vnitra a Policie ČR, aby lidé nešířili neověřené informace a nepřispívali k panice. Na druhou stranu, v několika případech týkajících se pachatelova duševního

⁹⁵ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-19-kriticke-situace/>

zdraví a účtu na sociální síti Telegram sami novináři a novinářky CNN Prima News akceptovali nepřesné a neověřené informace jako fakta a dále je reprodukovali.

- Reportování ČT o střelbě na FF UK bylo z hlediska formy a stylu věcné a střízlivé, bez zbytečné melodramatičnosti a patosu. V souladu s článkem 1.7 Kodexu ČT⁹⁶ vysílání v divácích neodůvodněně nevyvolávalo pocity úzkosti či strachu a v souladu s článkem 19.3 Kodexu ČT⁹⁷ v projevech redaktorů ani při využívání vizuálního materiálu a rozhovorů nepřevažovaly emoce a ČT událost nevyužívala ke zvyšování sledovanosti. Ve vysílání CNN Prima News se na rozdíl od ČT místy objevily dramatické, nepřesné či nadsazené výrazy; také více zdůrazňovalo emocionalitu události. Všechna zkoumaná média používala superlativy i v krátkých formátech (např. „nejtragičtější střelba v historii České republiky“, „bezprecedentní zločin“, „nejhorší masová střelba v historii“) – v titulcích nebo upoutávkách –, což je v rozporu s příslušným mezinárodním principem. Nasnadě je diskuze, nakolik je právě tento princip relevantní v českém prostředí, vzhledem k tomu, že na rozdíl například od USA skutečně jde o zcela mimořádnou událost, navíc první svého druhu.
- Žádná z televizí neodvysílala záběry, které by bylo možné považovat za zcela zjevně drastické. ČT pracovala se znepokojivými a citlivými zobrazeními, přičemž záběry na konkrétní osoby až na výjimky upravila páskou přes oči či rozostřením. Na odvysílání znepokojivých záběrů ale zpravidla dopředu neupozorňovala a s citlivými záběry někdy pracovala jako s ilustračními záběry. Ostatní stanice podobné záběry méně často upravovaly, ale častěji na jejich použití předem upozorňovaly.
- Všechny sledované televizní stanice opakovaně zařadily do vysílání informace o krizových linkách a psychologické pomoci a dávaly velký prostor expertům a expertkám z oblasti psychologie a psychiatrie, kteří publiku přinášeli cenné praktické informace, jak těžkou situaci zvládat.

2. Zobrazování činu a pachatele

- Postup ČT ohledně zveřejňování jména pachatele nebyl jednotný. V samotném mimořádném vysílání ČT24 ani v Událostech identita střelce odhalena nebyla; ve vysílání ČT24 ale kvůli reprízování pořadu Události v regionech, kde tyto informace opakovaně zmínil moderátor, zaznělo jméno střelce celkem patnáctkrát. Podobná nejednotnost byla patrná také ve vysílání CNN Prima News; pachatelovo jméno se zde objevilo dvakrát. Pro srovnání, TV Nova v analyzovaném vysílání jméno pachatele nezveřejnila. Zde se přikláníme k praxi neopakovat jméno střelce bez zvláštního důvodu a doporučujeme také sjednocení postupu, aby nevznikaly otázky, proč je střelec v Událostech v regionech jmenován, ale v hlavních Událostech nikoliv.
- ČT s jedinou výjimkou (zveřejnění videa zachycujícího policejní zásah natočeného novinářem nacházejícím se v blízkosti zasahujícího policisty) dodržovala pravidlo nezobrazovat plnou podobu pachatele. V souladu s čl. 17 Kodexu ČT⁹⁸ zobrazovala pachatele během jeho střelby výjimečně a obvykle z dobrých důvodů. Ve vysílání ostatních sledovaných stanic se zobrazení střelce opakovalo několikrát, a to někdy (CNN Prima News) nebo vždy (TV Nova) bez další úpravy, jako je například páska přes oči nebo rozostření záběru. TV Nova původně použila zobrazení střelce jako součást speciálního předělu, ale tyto záběry v dalších dnech již v předělu nahradila. I zde doporučujeme sjednotit přístup a podobu pachatele ve všech případech upravovat páskou nebo rozostřením obličeje (pokud situace nevyžaduje opak, například byl-li by pachatel hledán policií).

⁹⁶ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-1-divak-obcan-na-prvnim-miste/>

⁹⁷ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-19-kriticke-situace/>

⁹⁸ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-17-zobrazovani-nasili/>

- V analyzovaném vysílání ČT byla věnována poměrně velká pozornost použité zbraně, jejímu typu a účinnosti, a to jak v mimořádném vysílání, tak v Událostech. Ne vždy bylo přitom zjevné, proč je tak podrobné informování nezbytné. Za nevhodné považujeme užívání záběrů na mířícího střelce a konkrétní vražednou zbraň použitou při útoku jako ilustračních snímků v kontextu debat o legislativě upravující držení zbraně nebo o prověřování spojitosti střelby na FF UK s vraždami v Klánovicích. CNN Prima News se sice popisu zbraně věnovala poměrně méně, ale zároveň se zabývala zbraněmi použitými při předchozích obdobných případech a různými detaily útočnickovy strategie. Analyzované vysílání TV Nova se detailům ohledně použité zbraně nebo strategie a postupu střelce de facto nevěnovalo. Zde se přikláníme k praxi minimalizovat pozornost věnovanou strategii, zbraním a postupům pachatele, a to z důvodu omezení rizika možné nápodoby.
- Ve vysílání ČT ani TV Nova jsme nezaznamenaly žádné prvky explicitní či implicitní heroizace útočníka. Za problematickou považujeme praxi CNN Prima News označovat útočníka v podobných případech střelby jako „hlavního hrdinu“ a konkrétního střelce jako „největšího masového vraha v naší historii“. Kombinace označení pachatele za „největšího“ a „hlavního hrdinu“ se nachází na hraně jeho heroizace, jakkoli nechtěné.
- ČT použila jednu krátkou parafrázi a jednu krátkou citaci z údajného střelcovy účtu na sociální síti Telegram, jehož pravost se stále prověřuje; z toho jednou byla informace prezentována jako fakt. Ve vysílání CNN Prima News byly z údajného střelcovy účtu několikrát citovány dlouhé úryvky, a to ne vždy s upozorněním na fakt, že není jasné, zda skutečně jde o jeho účet.
- V analyzovaném vysílání ČT jsme nezaznamenaly spekulace o duševním onemocnění střelce ze strany samotných novinářů a novinářek, kteří událost pokrývali. CNN Prima News se na spekulaci o střelcově duševní nemoci v několika případech aktivně podílela, respektive k nim vybízela. K diskuzi je adekvátnost slovního spojení „šílený střelec“, které několikrát použily všechny sledované televizní stanice.
- Žádná z televizních stanic neživila mýtus osamělého vlka či vyvrhele.

3. Zobrazování obětí a komunikaci se svědky, přeživšími a pozůstalými

- ČT nezobrazila „detailní záběry na mrtvé, raněné či šokem vyšinuté lidi“; postupovala tak v souladu s čl. 17.6 Kodexu ČT⁹⁹, podle kterého lze výjimečně zařadit i tyto záběry, což se ale nestalo. V analyzovaném vysílání ČT jsme identifikovaly několik potenciálně citlivých zobrazení přeživších: jde o záběry lidí evakuujících se z budovy FF UK s jasně viditelnými tvářemi; záběr na studující schovávající se na římsu budovy; a video zachycující studující, jak ve snaze zachránit se skáčou z římsy na balkon. Domníváme se, že vzhledem k mimořádně vypjaté životní situaci, ve které se zobrazované osoby nacházely, je vhodné tyto záběry vždy upravit tak, aby nebylo možné zobrazované osoby identifikovat (což se ne vždy dělo; záběry na evakuující se osoby nebyly upraveny nikdy a záběr na studující na římsu byl upraven pouze v některých případech; zde opět doporučujeme sjednotit praxi). Ze stejného důvodu považujeme za vhodné používat tyto citlivé záběry pouze v situacích, kdy je to z novinářského hlediska nevyhnutelné, a nepracovat s nimi jako s běžnými ilustračními záběry. CNN Prima News neupravená zobrazení přeživších používala rutinně, včetně jejich použití jako ilustračních záběrů a ve speciálních předělech. TV Nova zobrazovala přeživší velmi uměřeně, s výjimkou zpomaleného a přiblíženého záběru na zcela jasně identifikovatelné osoby vybíhající z budovy FF UK, který byl použit jako součást předělu k mimořádné události.

⁹⁹ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-17-zobrazovani-nasili/>

- V analyzovaném vysílání ČT se neobjevilo nic, co by naznačovalo neetický přístup novinářů a novinářek k lidem přímo nebo nepřímo zasaženým střelbou. ČT v souladu s čl. 15.1 Kodexu ČT¹⁰⁰ respektovala právo každého učinit předmětem svobodného rozhodnutí, co ze svého soukromí zpřístupní jiným osobám, a v souladu s čl. 16.5¹⁰¹ k natáčení respondenty nijak nenutila. Za diskutabilní považujeme ptát se přeživších a dalších zasažených osob v živém vysílání krátce po útoku, zda znají někoho, kdo byl zraněn nebo zabit (a to v čase, kdy rodiny nebyly informovány). Totéž platí pro dotazování rodinných příslušníků na psychický stav přeživších (navíc v kombinaci s uvedením příjmení). Pokud by k tomu přeživší dopředu nedali svůj souhlas, mohlo by to být v rozporu s článkem 15.1 Kodexu ČT¹⁰², podle kterého „Česká televize respektuje neveřejnost lidského soukromí a právo každého učinit předmětem svobodného rozhodnutí, co ze svého soukromí zpřístupní jiným osobám.“ Za námět k další diskusi považujeme otázky na emocionální stav přeživších a svědků události, především v živém vysílání. Některým lidem nemusí být příjemné v přímém přenosu odkrývat v podobné těžké situaci své velmi intimní pocity; řešením by bylo dopředu se domluvit na obsahu otázek. Je samozřejmě možné, že ve všech výše uvedených případech k této dohodě dopředu došlo; ze samotné analýzy vysílání to nelze posoudit.

¹⁰⁰ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-15-respekt-k-soukromi/>

¹⁰¹ <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-16-pravidla-pri-nataceni/>

¹⁰² <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/cl-15-respekt-k-soukromi/>

5. Zdroje

- APA. (2016). 'Media contagion' is factor in mass shootings, study says. *American Psychological Association*. <https://www.apa.org/news/press/releases/2016/08/media-contagion>
- Bahr, S. (2021). How The New York Times covers mass shootings. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2021/03/26/insider/reporters-mass-shootings.html>
- BBC. (2023). Guidelines. *BBC*. <https://www.bbc.co.uk/editorialguidelines/guidelines/>
- Buzbee, S. (2023). How The Washington Post covers mass shootings. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/nation/2023/10/26/mass-shootings-journalism-reporting/>
- Chouliaraki, L. (2004). Watching 11 September: The politics of pity. *Discourse & Society*, 15(2–3), 185–198. <https://doi.org/10.1177/0957926504041016>
- Cullen, D. (2011). A Reporter's lessons from past shootings. *The Dart Center for Journalism and Trauma*. <https://dartcenter.org/content/field-notes-for-reporting-mass-killing>
- Dart Center for Journalism and Trauma. (2005). Covering trauma: Impact on the public. *The Dart Center for Journalism and Trauma*. <https://dartcenter.org/content/trauma-coverage-impact-on-public>
- Dart Center for Journalism and Trauma. (2011). Working with victims and survivors. *The Dart Center for Journalism and Trauma*. <https://dartcenter.org/content/working-with-victims-and-survivors>
- Hanitzsch, T., & Vos, T. P. (2018). Journalism beyond democracy: A new look into journalistic roles in political and everyday life. *Journalism*, 19(2), 146–164. <https://doi.org/10.1177/1464884916673386>
- Haravuori, H., Berg, N., & Marttunen, M. (2016). The impact of journalism on grieving communities. In L. C. Wilson (Ed.), *The Wiley Handbook of the Psychology of Mass Shootings* (1st ed., pp. 170–187). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781119048015.ch10>
- Haravuori, H., Suomalainen, L., Berg, N., Kiviruusu, O., & Marttunen, M. (2011). Effects of media exposure on adolescents traumatized in a school shooting. *Journal of Traumatic Stress*, 24(1), 70–77. <https://doi.org/10.1002/jts.20605>
- Hume, H., & Perreault, G. (2022). Media and mass shootings: Field theory in CNN News coverage of the Columbine High School and Parkland High School mass shootings. *Electronic News*, 16(3), 147–163. <https://doi.org/10.1177/19312431221111380>
- Jetter, M., & Walker, J. K. (2022). News coverage and mass shootings in the US. *European Economic Review*, 148, 104221. <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2022.104221>
- Knoll, J. L., & Annas, G. D. (2016). Mass shootings and mental illness. In L. H. Gold & R. I. Simon (Eds.), *Gun Violence and Mental Illness*. American Psychiatric Association Publishing. <https://psychiatryonline.org/doi/pdf/10.5555/appi.books.9781615371099>
- McBride, K. (2018). Best practices for covering mass shootings. *Poynter Institute*. <https://www.poynter.org/reporting-editing/2018/best-practices-for-covering-mass-shootings/>
- McBride, K., & Castillo, A. (2021). NPR standards need more clarity around when to name a mass shooter. *NPR*. <https://www.npr.org/sections/publiceditor/2021/03/25/981170871/npr-standards-need-more-clarity-around-when-to-name-a-mass-shooter>

Meindl, J. N., & Ivy, J. W. (2017). Mass shootings: The role of the media in promoting generalized imitation. *American Journal of Public Health*, 107(3), 368–370.
<https://doi.org/10.2105/AJPH.2016.303611>

Moritz, M. (2009). Four lessons on school shootings. *The Dart Center for Journalism and Trauma*.
<https://dartcenter.org/blog/four-lessons-on-school-shootings>

No Notoriety. *No notoriety protocol*. No Notoriety. <https://nonotoriety.com/>

Richards, B. (2014). *Emotional governance: Politics, media and terror*. Palgrave Macmillan.

Ritchin, A. (2015). Families of mass shooting victims ask media to limit use of killers' names. *The Dart Center for Journalism and Trauma*. <https://dartcenter.org/blog/families-mass-shooting-victims-ask-media-not-to-name-killers>

Schilkraut, J. (2019). A call to the media to change reporting practices for the coverage of mass shootings. *Washington University Journal of Law & Policy*, 60, 273–292.
https://openscholarship.wustl.edu/law_journal_law_policy/vol60/iss1/16

Thoresen, S., Jensen, T. K., & Dyb, G. (2014). Media participation and mental health in terrorist attack survivors. *Journal of Traumatic Stress*, 27(6), 639–646. <https://doi.org/10.1002/jts.21971>

Wides-Muñoz, L. (2023). A Journalist's Guide to Reporting on Mass Shootings. *NBCU Academy*.
<https://nbcuacademy.com/mass-shootings-media/>